

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Je že tako:
Z »danes« — »jutri«
nismo več
zadovoljni

5. STRAN

Sobota, 3. marca 1962
Štev. 8, leto XX

Banovići

Nisem jih poznal, le včasih sem slišal in bral, da so nakopali več premoga, kot pa so sprva sklenili, da so sezidali precej novih hiš in da si nad rovi, v katerih dan in noč lomijo premog in ga pošiljajo v svet, urejajo življenje, ki je res vredno človeka.

Danes pa se mi zdi, kot da bi vse svoje dni preživel med njimi in da sem skupno z njimi vsak dan jemal svetilke in številke pri vходу v jašek in se spuščal v jamo, kot da so živeli v moji in v sosednji ulici in da smo se dobivali na sestankih in se srečevali na cestah in drug drugemu vsak dan voščili dobro jutro in dober dan in »srečno«.

Danes, ko se niso vrnili. Umrli so v jami.

Kopač, ki je včeraj dobil sina, in tisti, ki se je zapisal v večerno šolo, in oni, ki se je pred nedavnim po-

ročil in si začel znašati družinsko gnezdo, včeraj, ki ga je rudarsko življenje zvalilo z vasi in je postal član delavskega sveta, in...

Vseh štiriinpetdeset... Vseh štiriinpetdeset rudarjev rudnika »Tito« v Banovići, ki jih do včeraj nisem poznal in sem le slišal o njih, da nakopljejo veliko premoga in si nad svojimi rovi, v katerih dan in noč lomijo črno skalo, kar dobro urejujejo življenje, in ki so mi danes tako blizu, kot da bi stanovali v moji in sosednji ulici in bi se vsak dan skupaj spuščali v jamo.

Njihovih jamskih svetilk danes pri vходу v jašek nihče ni vzel.

Štiriinpetdeset rudarjev je medtem, ko so kopali premog in ga pošiljali v svet — meni in tebi in mojemu in tvojemu podjetju — umrlo v jami.

J. V.

RAZMIŠLJANJA OB LETOŠNJEM GIBANJU PROIZVODNJE V KAMNIŠKI USNJARNI

Realističen optimizem

Januarja in februarja letos so izdelali v kamniški usnjarni približno toliko kvadratnih metrov usnja kot lani v tem času, toda v »blagajni« je že za 8 odstotkov več sredstev. Računajo, da bodo v marcu z izvozom izdelkov pridobili že 15 odstotkov več sredstev — zase, predvsem pa za skupnost — kot v istem mesecu lani.

MEDNARODNI SEJEM V DAMASKU...

Na njem je ena izmed naših uglednih tovarn poljedelskih strojev razstavljala stroj za čiščenje in selekcijo žita. Zato, da so pripeljali ta stroj v Damask, je bilo treba plačati precej transportnih stroškov in stroškov za razstavi prostor. To se ne bi bilo tako hudo, če bi se nam ti stroški tudi povrnili. Dogodilo pa se je tole:

Komercialist tovarne se je na sejmu oznožil, stroj pa je bil povsem — hladen. Zdaj so združili jermeni s koles, drugič se je kolo, ki grabi neprečiščeno pšenico, obračalo v nasprotni smeri. Potlej pa, ko je stroj že precistil nekaj deset kilogramov pšenice, je Sirijec, naš zastopnik, ki je organiziral obisk zainteresiranih kupcev za demonstracijo stroja, vprašal predstavnika tovarne:

»Oprostite, prosim vas, vse je v redu. Stroj, kot vidim, dela. Toda, kje je žito?...«

In res. Stroj je obratoval, kolesa so zajemala žito, ga vnašala v notranjost, žito pa je ostajalo tam nekje v predalčkih, ki so jih po dolgem trudu vendarle odkrili.

Kupci se niso mogli seznaniti z delovanjem sicer »dobrega« stroja. Poslovni sestanek je bil odpovedan.

V NEWYORŠKI POSLOVNI ULICI...

Eden izmed naših izvoznikov usnja je uredil okusno izložbo. Kupci — predstavniki velikih in združenih čevljarjskih tovarn (eden je zastopal 6 tovarn, kjer izdelajo dnevno 67.000 parov čevljev na dan, drugi concern, kjer izdelajo še enkrat toliko čevljev dnevno) so se ustavljali pred izložbo, otipavali usnje, ocenjevali kakovost, barvo in...

Eden izmed teh je kupil avionsko karto in čez nekaj dni je potrkal na vrata »UTOK« v Kamniku. Beseda je dala besedo in domenili so se, koliko

usnja in kakšnega lahko izdela tovarna, koliko ga lahko pošlje vsak mesec.

Ni se še dobro ohladila kljuka in že je potrkal na vrata drugi kupec, in dan, dva nato tretji, tisti, najbrž ne zadnji, ki

Proizvajalec, pa najsi bo katerekoli vrste blaga, mora imeti dandanašnji čas poslušati za trg in njegove zahteve. Poslušaj za domače, predvsem pa še za tuje tržišče.

Za oba omenjena primera smo zvedeli povsem po naključju. Namerno pa smo povprašali za podrobnosti, kako se bo letošnji kolektiv kamniške Tovarne usnja uveljavil na svetovnem tržišču, kako na domačem in kakšni so sploh rezultati poslovanja prvih dveh mesecev letos. Priznati je treba, da nas odgovori niso razočarali, še več takšnih in podobnih bi radi zapisali še iz drugih tovarn.

Delovni kolektiv, ki je te dni razpravljal o poslovanju v minulem letu, je ugotovil:

Tržni položaj oziroma povpraševanje po usnju in svinini se je v tem obdobju precej spremenil. Tržišče (naše in tuje) zahteva nove vrste usnja v raznih modnih barvah, zanima se še (predvsem tuje tržišče) za bokse iz svinjskega usnja (tudi anilinske kot nov proizvod), za velurje, ki jih potrebuje čevljarjska industrija. Podjetje je še lani prilagajalo svojo proizvodnjo tem zahtevam, mogoče celo prepočas, ker bi imel sicer od tega kolektiv še večje koristi...

Na zadnji seji delavskega sveta so to ugotovitev takele zapisali:

Močno zmanjšati proizvodnjo vegetabilno strojenega usnja;

povečati izdelavo krom strojenega svinjskega usnja in tako zadovoljiti potrebe tujih kupcev, ki se vse bolj zanimajo za naše proizvode.

Trditev, da se tuji kupci zanimajo za proizvodnjo različnih vrst usnja iz tega sicer majhnega kolektiva, ni izvir iz trte. Lani je kolektiv s prodajo svojih proizvodov omogočil, da je skupnost dobila 500.000 dolarjev (devize trdne valute). In še pomembneje je, da je bila družbena pomoč pri izvozu pravzaprav malenkostna, da je vse manjša. Uradni tečaj dolarja je 750 dinarjev, Svinjsko galanterijsko usnje pa izvažajo UTOK po 787 dinarjev (družba torej prispeva pri izvozu kvadratnega metra usnja le dobrih 37 dinarjev). Pred sedmimi leti je bil izvozni količnik te tovarne še 1,6, potlej 1,1 itd. In danes, tako majhna družbena pomoč.

(Nadaljevanje na 2. strani)



»Usnjarski motiv«

je bil zadovoljen s kakovostjo ene izmed naših usnjarn — z UTOK iz Kamnika.

Nauk iz teh dveh primerov:

Podjetje, ki se hoče vključiti v mednarodno menjavo, se mora postaviti vsaj s tolikšno, če ne še boljše kakovostjo proizvodov kot desetero in stotero kupcev iz gospodarsko razvitejših dežel.

Kaj nam pomaga dober stroj, tekstilno blago ali usnjarski izdelek, če za njegovo »popularizacijo« in za njegovo kakovost ne poskrbita tako proizvajalec kot njegov zastopnik ali zastopnik našega izvoznega podjetja.

VINKO TRINKAUS

takšno podjetje nosi največ bremen. Zato so proizvajalci v tem in tudi ostalih podjetjih živo zainteresirani za dobro gospodarjenje v vseh podjetjih, v celotni komuni. Da pa lahko pri tem pomagajo in svetujejo, morajo razpolagati s pravočasnimi in točnimi podatki.

BREZ EVIDENCE NI DOBREGA GOSPODARJENJA

**DOBRA IN PRAVOČASNA EVIDENCA
V GOSPODARJENJU NI BIROKRATIZEM;
lahko je ključ do večjih proizvodnih in ekonomskih
uspehov, do boljših medsebojnih odnosov**

Bili smo precej začudeni, ko smo vprašali več znanih slovenskih podjetij, kakšni so njihovi proizvodni uspehi v januarju, kako kaže v februarju, a so nam namesto podatkov postregli z izgovorom, naj se oglašimo sredi marca. To praktično pomeni, da bodo proizvajalci v teh kolektivih skoraj dva meseca in pol v negotovosti, da ne bodo vedeli, kako so začeli gospodariti v prvem mesecu, kako so ga zaključili. Ta slabost je toliko bolj občutna in pomembna, ker so ravno v letošnjem letu proizvodne naloge zelo velike, kar bo od vseh delavcev zahtevalo večje napore. Poleg tega pa so tromesečni ali polletni pokazatelji, ki pridejo tudi z zamudo, prikaz predolgega obdobja, da bi lahko hitreje spoznali slabosti in pravočasno ukrepali.

Ta ugotovitev je predramila še nekatere stare želje, ki gredo kljub hipni jezi le prerade v pozabo. Dogaja se namreč, da kljub organizirani statistični službi običajno ne dobimo podatkov, ki bi jih radi. Predvsem ni na razpolago raznih primerjalnih in detajlnih podatkov, ki so potrebni za različne primerjalne ekonomske študije. Tako se nam zmerom znova dogaja, da se pri zbiranju različnih poročil najdemo pred težavo, kje dobiti ustrezne podatke. Marsikak referent porabi teden dni in še več preden z muko uspe zbrati zaželeno podatke. In nemalekrate se je zgodilo, da je po skoraj detektivski metodi zbiranja odkril, da je večina podatkov zajeta v dveh, treh publikacijah, za katere pa ni vedel.

Vse te ugotovitve nas navažajo na misel, da je treba dosedaj izdelati tak sistem stalnega obveščanja in spremljanja naše gospodarske problematike, ki bo dajal najširšemu krogu proizvajalcev in upravljavcev možnost, da bodo spremljali in primerjali uspehe drugih podjetij v panogi, v komuni in ce-

lotnem gospodarstvu. Kateri so ti potrebni minimalni podatki, kako naj bodo sestavljeni, v to se ne bomo spuščali, ker je to stvar strokovne obdelave in temeljitejših študij. Toda splošna misel in sugestija pa naj bi bila — vsi ti podatki bi morali biti enotno obdelani, se pravi, izhajati bi morali iz enotnega sistema. Bolj določeno povedano — mesečna, tromesečna in polletna poročila bi se morala med sabo dopolnjevati, morala bi biti med sabo povezana. Toliko o glavnih obrisih obveščanja.

Poleg tega pa se nam zdi, da bi bilo potrebno različne statistične študije in poročila, ki ne obravnavajo izrazito specifične problematike, tiskati v večji nakladi in jih razpošiljati večjim podjetjem, družbenim organizacijam, študijskim in poklicnim knjižnicam. Dostopne bi morale biti širšemu krogu ljudi; zbrane na takih mestih, da bi se jih lahko poslužil vsak zainteresirani družbeni delavec. Vsa možna poenotenja bi bila uporabljivosti podatkov samo v korist.

Toda poleg teh splošnejših podatkov rabimo še obilo podatkov iz ožjega področja — iz podjetij in komun. Velikokrat smo na to opozorilo že slišali celo očitek: »Kaj pa bi pravzaprav še radi? Saj računovodstva še samo poročajo, namesto, da bi se ukvarjala s koristnejšimi stvarmi.« V predzadnji številki našega lista smo o tej pretirani vnmemi že pisali.

Ko govorimo o podatkih za proizvajalce ne mislimo podatkov, ki jih računovodstva izdelujejo za državno upravo, ker so običajno prekompleksirana in jih ne samo delavci, ampak tudi izvedenci komaj razumejo. Kadar govorimo o podatkih za proizvajalce mislimo na poenostavljene vsakodnevne, periodične, zelo preprosto umljive pokazatelje, ki naj podajo grobo sliko stanja in gospodarjenja v podjetju. Toda ta groba slika mora biti nepotvorjena. Mora biti dejanski odraz resničnega stanja.

Dogaja se namreč, da delavci nenadoma zvedo, da imajo pri dosedanem dobrem gospodarjenju izgubo. In ko vrtajo naprej — zvedo, da doslej niso dobili čiste slike, da so bili dosedajni podatki knjigovodsko krivo prikazani, izguba in neprodane zaloge zamolčane, skratka — bili so napačno obveščeni. Drug pojav, ki iz tega izhaja, pa kaže na to, da nekateri direktorji ne upajo prikazati resničnega stanja, ker se bojijo, da bi potem deževalo preveč vprašanj. V zaupnem pogovoru pa povedo, zelo slabo stojimo, vendar delavci — tako je po njihovem bolje — za to ne vedo.

Toda gospodarjenje postaja iz dneva v dan širši pojem. Danes ni več dovolj, da samo eno podjetje v komuni dobro gospodari. Kajti dogaja se, da potem



— Joj, kam bi del?
— I, če ne veš kam — kar na komuno preloži!

Karikatura: MILAN MAVER

Na občnem zboru sindikalne organizacije v jeseniški železarni so ocenili svoje delo

LAHKO BI BILO BOLJE

Tudi v kamniški komuni so potrebe po sredstvih za urejanje komunalnih problemov za gradnjo objektov družbenega standarda in za hitrejši razvoj družbenih služb iz leta v leto večje. Komuna prevzema nase vse večje pristojnosti in naloge, vendar pa se sorazmerno s povečanimi nalogami niso povečala tudi sredstva, s katerimi občine razpolagajo za urejanje teh nalog.

Samo na področju šolstva bodo v kamniški občini letos potrebovali okrog 100 milijonov dinarjev več sredstev kot lani. Poleg povečanih izdatkov za družbene službe je tu še vrsta družbenih objektov, ki jih bo treba letos dograditi. Omenimo naj samo obrat družbene prehrane, bencinsko črpalko, dom SZDL, za kar bo skupaj potrebno okrog 90 milijonov dinarjev.

Organi družbenega upravljanja bodo, kot kaže, pri sestavljanju družbenega plana in proračuna občine postavljeni pred zelo težko in odgovorno nalogo. Prve razprave o osnutku programa gospodarjenja v letošnjem letu kažejo, da se v občini vse bolj zavedajo, da tarnanje o pomanjka-

žena sredstva. Ugotovili so, da so bila ta sredstva skupno s sredstvi sklada za negospodarske investicije pri ObLO skoraj v celoti porabljena. Plan finansiranja negospodarskih investicij je bil izpolnjen 98,2%.

Največji del teh sredstev je bil porabljen za popravilo cest, ki so na področju Kamnika v zelo slabem stanju. 12 milijonov so porabili za gradnjo vodovoda na področju več krajev v občini, 10 milijonov za rekonstrukcijo električnega omrežja, 20 milijonov za gradnjo Doma SZDL, 9 milijonov za gradnjo bencinske črpalke itd.

Kot je bilo že omenjeno, bodo letos potrebe še večje. Seznam negospodarskih inve-

Osnovna misel, ki je prevevala občni zbor sindikalne organizacije jeseniških železarjev, je bila: približati neposredno upravljanje slehernemu proizvajalcu, ki naj postane resnični gospodar tistega, kar ima in ustvari. Na zboru so tudi poudarili, naj se samoupravni organi in politične organizacije podjetja letos bolj zavzamejo za čimboljši gospodarski uspeh kolektiva.

V procesu decentralizacije delavskega samoupravljanja so v Železarni lani dosegli dobre rezultate. Najprej so podjetje razdelili na pet ekonomskih enot. Kmalu se je pokazalo, da je to premalo. Kljub bojazni nekaterih ljudi v podjetju, češ da decentralizacija ne bo prinesla v kolektiv ničesar dobrega in novega, so ustanovili 31 ekonomskih enot. S tem so samoupravljanje prilagodili tehnični decentralizaciji, ki je v podjetju že stara. Na zboru so ugotovili, da je v upravljanju, čeprav ga imenujejo naprednega in sodobnega, še mnogo starega, kar se skriva pod plaščem novih političnih parol.

Z nenehnim razvojem neposrednega upravljanja pa so se pojavili tudi problemi medsebojnih odnosov, katere skuša sindikalna organizacija pametno vskladiti. Predvsem gre za spremenjene odnose med vodilnim tehničnim kadrom in neposrednimi proizvajalci. Močno se spreminja tudi odnos med organi upravljanja in upravnimi službami podjetja. Ne gre več za delitev dela med vodstvom, samoupravnimi organi in političnimi službami, ampak se pojavlja vprašanje skladnega, skupnega dela. Prav temu problemu bodo sindikalni odbori v posameznih ekonomskih enotah posvetili letos še več pozornosti.

Lani Železarna ni dosegla predvidenega dohodka. To dejstvo delno lahko opravičujejo z velikimi težavami pri nabavi surovin in z velikimi terjatvami do dolžnikov, saj so znašale več kot 5 milijard dinarjev. Sredi leta, ko so bile težave največje, je sindikalna polletna konferenca opozorila, da je treba boljše gospodariti in nenehno razpravljati o težavah pri izvrševanju plana. Vendar ta glas sindikata ni imel pri nekaterih službah pravega odmeva in so se šele v decembru z vsemi silami vrgli na izpolnitev plana. Dejstvo, da se ta problem pojavlja že več let zapored, kaže, da bo letos treba s tako politiko gospodarjenja prenehati. Letos so že bolje startali, sindikat pa je zahteval od odgovornih služb, naj samoupravnim organom vsak mesec posreduje-

Letos bodo povečali proizvodni načrt za 4%, medtem ko predvidevajo, da bo finančni efekt večji za 26%. To so sorazmerno velike naloge, posebno, če upoštevamo, da lanskih niso mogli izpolniti. Politične organizacije opozarjajo vodilne ljudi, naj kljub temu, da je podjetje v rekonstrukciji, ki se odvija po planu, ne pozabijo na obrate in spremljajo proizvodnjo v njih. Tu gre predvsem za problem planiranja in pametnega izkoriščanja posameznih velikih naprav (Siemens-Martinske peči), ki pri maksimalni izkoriščenosti prinašajo velik

dohodek. Valjarne in martinirne bi morale ob dobrem planiranju vedeti že mesec naprej, kaj bodo delale, ne pa, da jim postavljajo 24 ali 48-urne ultimativne roke. Prav pri tem se vidi, da ni dobrega sodelovanja med posameznimi službami v podjetju, kar škodi gospodarskemu uspehu podjetja. Občni zbor je zato ugotovil, da bo le z dobro evidenčno službo, s stalnim spremljanjem izvrševanja plana in z dobrim in pametnim planiranjem mogoče doseči tisto, kar je zapisano v letnem planu in kar so sprejeli vsi samoupravni organi v podjetju.

Zaskrbljenost je upravičena

AKTUALNA TEMA: kako rešiti težave zaposlenih mater

V industrijski Izoli so že v minulih letih ugotavljali neurejene razmere otroškega varstva — tako za predšolske kot za šolske otroke. Pred dobrim letom in pol, ko so ukinili zaradi pomanjkanja sredstev pionirski dom, se je stanje še poslabšalo. Resda so v bivšem pionirskem domu uredili s pomočjo Mehanotehnike dom tehnične vzgoje, vendar se je s to preusmeritvijo zmogljivost doma še zmanjšala, stroški pa so, kot ugotavljajo, sedaj znatno večji!

vembra lani obiskovalo povprečno 120 varovancev. Najbolj boleče pa je vsekakor to, da se je kar 35 zaposlenih mater samohranilk odpovedalo varstvu za svoje otroke in niso redki primeri, da tudi te po zgledu

številnih drugih zaklepajo otroke v času odsotnosti v stanovanju. Na upravi vrta pa vedo povedati, da je v Izoli najmanj sto mater samohranilk z relativno slabimi osebnimi dohodki. Sicer pa potrebo po kar najhitrejši in ustrezni rešitvi vprašanja otroškega varstva v Izoli zgovorno ilustrira podatek, da je od približno 5 tisoč zaposlenih oseb dobra polovica žena, od katerih bi vsaj nekaj sto materam morali pomagati s to ali ono obliko varstva.

No, na skupni seji sveta za šolstvo in sveta za socialno varstvo ObLO Izola pa so pred dnevi izluščili povsem novo kalkulacijo: 9200 dinarjev. Starši naj bi prispevali za vsakega otroka 4800 mesečno, razliko pa bi krila podjetja, kjer so matere zaposlene, medtem pa so tudi prenesli ustanoviteljske pravice na stanovanjsko skupnost. Takega ukrepa sicer statut ne zavrača, vendar je vprašanje, kako bo izolška stanovanjska skupnost dobila zagotovilo, da bo, sama brez sredstev, lahko akumulirala razliko oskrbnine. Priporočilo podjetjem, naj prispevajo po lastni uvidevnosti del oskrbnine za svoje delavke, se namreč lahko kaj kmalu izrodi v negativen in asocialen odnos do zaposlenih mater, v skrajnem primeru celo v zavračanje takšnih oseb pri sprejemanju nove delovne sile itd.

Vsekakor bi bilo prav, da bi sicer dobronamerno pomoč zaposlenim materam vsi odgovorni činitelji še enkrat obravnavali in celo zadevo dali ponovno v širšo razpravo. Javna tribuna, ki jo je pred nedavnim organiziral občinski odbor SZDL je sicer nakazala nekaj boljših rešitev, žal pa so tudi na tem zboru imeli glavno besedo vodilni ljudje te ali one institucije, prizadete matere same pa so tudi tokrat pokazale premalo zanimanja za uspešnejše reševanje njihovih lastnih problemov. B. C.

Sodeluje naj čimveč proizvajalcev

Čeprav je lansko leto sodelovalo v pripravah za občni zbor Občinskega sindikata celje nad 500 delavcev, je vseeno Občinski sindikalni svet Celje smatral, da je za letošnji občni zbor nujno zainteresirati še večje število članov. Občni zbor naj bi potemtakem ne trajal samo en dan, ampak več mesecev. Pri Občinskem sindikalnem svetu Celje je 12 komitj organiziralo razprave iz področja njihove dejavnosti.

Organizacijska komisija je že pripravila načrt, po katerem naj bi potekale razprave. Komisija nadalje predlaga, naj bi posamezne komisije pripravile na podlagi razprav poročilo, ki bi ga posredovala občnemu zboru Občinskega sindikalnega sveta Celje. Poročilo bi bilo podano v obliki sklepov za bodo-

če delo, ne pa kot doslej — o dosežanjem delu, kajti vse to bodo itak obravnavali na razpravi z delegati.

S takšno pripravo občnega zbora bo Občinski sindikalni svet Celje dosegel dve bistveni spremembi. Prvo: na osnovi tako organiziranih razprav bo sodelovalo več proizvajalcev. Tako bodo imeli možnost širkega razpravljanja o dosežanjih pozitivnih in negativnih pojavih. Druga bistvena sprememba bo v tem, da se bodo tako predsedniki sindikalnih podružnic bolje seznanili z delom v drugih sindikalnih podružnicah, ki bodo vsi na razpravah sodelovali. Predvsem bo ta način prispeval k temu, da bodo predsedniki sindikalnih podružnic na razpravah dobili obilo snovi za bodoče uspešno delo in ne bo treba organizirati zanje raznih začasnih tečajev. ZE

Realističen optimizem

(Nadaljevanje s 1. strani) Hvale vredno je, da se je začelo med kamniško in vrhniško usnjarno tesno proizvodno sodelovanje pri zunanjetrgovinskem poslovanju. Obe usnjarni sta na primer lani decembra sklenili pogodbo za izvoz usnja (za vse leto) v Italijo, Francijo in Avstrijo. Obe bosta skupno nakupovali reprodukcijski material. In obe usnjarni mislita skupno izpolnjevati naročila iz Amerike.

To je primer, ki ga ne smemo prezreti na področju proizvodnega sodelovanja za domači ali tuji trg. Žal je takšnih primerov proizvodnega sodelovanja med našimi tovarnami še vse premalo.

In sedaj odgovori na vprašanja, kako je z letošnjo proizvodnjo in realizacijo. V UTKO mislijo letos ustvariti za okoli 80 milijonov dinarjev več dohodka kot lani. Januarja in februarja letos so izdelali približno toliko kvadratnih metrov usnja kot lani. Toda, za večji ali manjši dohodek niso važne samo količine, temveč kolikšen

je izkupiček za kvadratni meter usnja. Ta pa vse bolj narašča. V prvih dveh mesecih je v »blagajni« žele za 8% več sredstev, čeprav so izdelali le toliko kvadratnih metrov usnja kot januarja in februarja lani. In kako je z izvozom: Decembra so skoraj izpraznili skladišče. Zato je bila januarja prodaja v tujino manjša, februarja že nekoliko večja. Januar in februar sta zagotovila podjetju — in predvsem skupnosti — toliko sredstev kot lanska prva dva meseca. Marca pa računajo, da bodo z izvozom izdelkov pridobili že 15% več sredstev kot so jih isti mesec lani. Naslednje mesece bo vrednost dohodka — računano iz izvoza — še hitreje naraščala, če bodo ugodno sklenjene dokončne pogodbe za izvoz anilinskih in drugih boksov, velurjev in drugih vrst svinskega galanterijskega usnja v ZDA. Kamniška in vrhniška usnjarna si s kakovostnim usnjem utirata nov trg na mednarodnem področju. PETER DORNIK

Za skupne potrebe - združena sredstva

nju sredstev in večjih nalogah ne more biti izhod iz sedanjega stanja.

Bistvo enega najbolj realnih predlogov, kako uspešneje reševati probleme, ki jih porajajo novi pogoji gospodarjenja v komuni, je v intenzivnejšem proučevanju lastnih možnosti komune, možnosti proizvodnih kolektivov. O tem je zadnji čas mnogo govora na sejah delavskih svetov in upravnih odborov kamniških podjetij.

Gre zlasti za to, kako najti čimbolj primerno obliko združevanja prostih sredstev gospodarskih organizacij. Treba je pripomniti, da združevanje sredstev, zlasti za negospodarske investicije, že nekaj let predstavlja uspešno obliko sodelovanja delovnih kolektivov pri urejanju perečih vprašanj v komuni. Lani so kolektivi v te namene prispevali 120 milijonov. Poleg tega pa so v poseben sklad združili 128 milijonov posojil, ki se jih posamezni kolektivi izkoristili kot kredite za obratna in osnovna sredstva.

Na zadnjem sestanku predstavnikov delovnih kolektivov, ki je bil sklican na pobudo občinskega ljudskega odbora, so proučili, v kakšne namene so bila porabljena lani zdru-

sticij je zelo dolg. Katerokoli investicijo bi odložili, bi bilo napak, saj se nekatere vlečejo nedokončane iz leta v leto, kar spet povečuje stroške.

Potrebe narekujejo družbenim organom v komuni, da bodo morali poleg sredstev sklada za negospodarske investicije in ostalih proračunskih sredstev zbrati še okrog 154 milijonov dinarjev. To je vsekakor precejšnja vsota in bodo morali kolektivi res dobro proučiti svoje možnosti in rezerve, če bodo hoteli prispevati ta delež, ki je nujno potreben za urejanje skupnih potreb.

O tem predlogu in o predlogu, da bi podjetja prispevala v sklad za finansiranje šolstva vsa prosta sredstva sklada za izobraževanje iz prejšnjih let in del sredstev sedanjega sklada za izobraževanje kadrov, sedaj razpravljajo delavski sveti in delovni kolektivi.

Kakšne bodo odločitve v posameznih kolektivih, zavisi od pogojev, v katerih kolektivi živijo, od tega, če bodo člani kolektivov pri odločanju o združevanju sredstev videli tudi sebe kot potrošnika, kot občana in ne samo kot proizvajalca. Zavisi skratka od zrelosti upravljalcev. -lj

Neizkoriščeni stroji in počasna rekonstrukcija slabe proizvodnje

Predolgo odlašanje

V občini Brežice industrija ni razvita. Pogosto slišimo tarnanje občanov, zakaj ne razširijo vsaj tisto, kar že imajo. Kot primer navajajo Tovarno pohištva Brežice, kjer je zaposlenih 210 ljudi.

Že več let razpravljajo o razširitvi omenjene tovarne. Ker je doslej ostalo v glavnem le pri besedah, smo se pozanimali v tovarni in pri Brežičanih samih, kje so vzroki, da se stvar ne premakne z mrtve točke.

Ko smo se po vojni lotili gradnje tovarne, nas je bilo vsega le dvanajst. Dobili smo star kozolec, ki smo ga obzidali in z leti dopolnjevali opremo. Leta 1958 smo pripravili idejni projekt za obnovo tovarne. Te zamisli pa nismo izvedli, ker so začeli razpravljati o gradnji velike tovarne pohištva pri železniški postaji, kjer naj bi izdelovali pohištvo izključno za Ameriko.

Od takrat je minilo že nekaj let, v Brežicah pa ni nove tovarne, niti ni obnovljena stara.

Po mojem mnenju so delno krive temu reorganizacije okrajev. V sorazmernem kratkem času so se sedeži okrajev za nas trikrat menjali. Preden so proučili možnost razširitve naše tovarne, je bil sedež okraja že drugje, mi pa smo ostali tam, kjer smo bili.

Nove tovarne ne bodo gradili, pač pa bomo mi našo obnovili. Na ta račun smo že lani po ugodnih cenah nabavili nekaj novih strojev. Pretežni del teh smo montirali, vendar so izkoriščeni le nekaj nad 50 odstotkov. Nujno je torej, da povečamo naš obrat in stroje v celoti izkoristimo, ker pod takimi pogoji dela ne moremo doseči zadovoljive proizvodnje.

Ceprav se te nujnosti zavedamo, se bojimo najeti večje kredite, ker jih bomo le težko vračali!

Predsednik sindikalne podružnice tovariš RACIČ je dejal: Lani smo bili v zelo kritičnem stanju. Podražili se je les in furnir, najbolj pa nas je prizadela devizna reforma, zato smo izgubili stare kupce.

Kar se obnove tiče, gledamo vsi nekam skeptično. Če bi tovarno obnovili takrat, ko smo pripravili idejni projekt, to je leta 1958, bi imeli danes že plačane dolgeve in bi ne bili v taki negotovosti. Zgraditi moramo nekaj manjšega in to le v takem obsegu, da bodo stroji v celoti izkoriščeni in da se ne bomo preveč zadolžili.

Direktor tovariš KERIN: Idejni projekt za razširitev tovarne, ki smo ga izdelali že pred leti, bomo prilagodili današnjim razmeram, ker je že kolikor toliko zastarel. Letos bomo pričeli z gradnjo nove hale. Računamo, da bomo v dveh letih tovarno popolnoma obnovili.

V Tovarni pohištva Brežice delajo izključno za izvoz. Lani

so izvažali največ v Zahodno Nemčijo in Francijo. Zaradi devizne reforme so ta trg izgubili in se obrnili na Ameriko. To se pravi, iskati morajo nove kupce, ker le stežka konkurirajo na evropskem tržišču.

Kolektiv je s tem še bolj prisiljen razmišljati o čim prejšnji rekonstrukciji podjetja, saj kupčije zgovorno dokazujejo, da tako ne morejo več naprej. V takih primerih je potem lahko delati, ker točno vedo, koliko in kaj bodo morali napraviti in tudi kam bodo prodali. Tega pa v Tovarni pohištva ni. Pogodbe imajo sklenjene le za prvo polletje.

Proizvodnjo bodo torej morali pocieniti, toda kako? Z obnovo bo to vprašanje delno rešeno, kajti takrat bodo stroji, za katere plačujejo okrog 10 milijonov dinarjev anuitet letno, v celoti izkoriščeni. Težave pa bodo ostale s transportom, ker je tovarna oddaljena od železniške postaje dva kilometra, od žage pa poldrugi kilometer. Žago so nameravali letos prestaviti poleg tovarne, pa za to niso dobili lokacije, čeprav imajo zemljišče.

Na občinskem ljudskem odboru v Brežicah se trudijo, da bi prišlo čimprej do rekonstrukcije tovarne pohištva, saj bo prispeval del svojih sredstev za obnovo, mnenja pa so, da ima kolektiv premalo zanimanja za razširitev, saj je v prvi vrsti kolektiv dolžan skrbeti za svoj razvoj. AB

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942. List izdaja republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik: VINKO TRINKAUS. Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Volčič. Tehnični urednik: Janez Suster. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Koptarjeva ul. 2, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-723 in 30-673. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-117-863. Posamezna številka stane 20 din. - Naročnina let: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din. - List tiska CZP -Ljudska pravica- - Poštnina olajšana v gotovini.

Res ne gre več naprej?

Zapis o upravljanju v Gozdnem gospodarstvu Kranj

V zadnjih mesecih se razvijajo na Gorenjskem debate o gozdnogospodarskih območjih. Tu se križa več mnenj. Nekateri zastopajo stališča, naj bi ustanovili v okviru občin manjša gozdna gospodarstva, s čimer bi ustvarjena sredstva prav gotovo ostala doma v komuni; drugi zopet pravijo, naj bi se bolj okrepili sedanja gozdnogospodarska podjetja, ki bi tako lahko še bolje gospodarila. Prav gotovo je pametno, da tudi v gozdarstvu končno poiščemo pot, po kateri bomo znali naše gozdove še pametneje izkoriščati in negovati. Vseh teh strokovnih debat pa ne spremljajo pogovori o nadaljnji decentralizaciji delavskega samoupravljanja v gozdnih gospodarstvih. Poglejmo za primer, kako je v Gozdnem gospodarstvu Kranj.

Gozdno gospodarstvo Kranj ima štiri proizvodne obrate: na Jezerskem, v Škofji Loki, v Trzinu in Kranju. Poleg tega pa so ustanovili še tri obrate (transport, gradbeni obrat in uprava), ki skrbijo za nemoteno poslovanje podjetja. Ni še dolgo tega, kar so izvolili tudi sedem obratnih delavskih svetov, katerim je v pravih podjetja posvečena ena stran in pol določil. V istih pravih je tudi rečeno o zborih proizvajalcev, ki pa za sedaj še niso začeli delati. Proces decentralizacije se je vsekakor začel, vendar gre prepočas, čemur pa so mnogokrat krivi še razni administrativni ukrepi in predpisi, ki postavljajo gozdna gospodarstva v neenak položaj z drugimi vejami gospodarstva. S tem pa seveda ne trdimo, da v Gozdnem gospodarstvu Kranj ne bi mogli v tej smeri narediti več.

Za boljše razumevanje pričujočega sestavka še tole: v GG Kranj je zaposlenih 420 ljudi, ki so raztreseni po posameznih obratih in ustvarjajo skupaj letno okrog 425 milijonov izkupička za les. Vendar se že tu pojavljajo velike razlike, ki pa imajo svoje vzroke v naravnih pogojih. Tako na primer ustvari 84 delavcev v Škofji Loki 112 milijonov dinarjev vrednosti, isto število delavcev v obratu Jezersko pa 138 milijonov, medtem ko 109 ljudi v Jelendolu nad Trzinom ustvari kar 215 milijonov izkupička za les. Ze to postavlja posamezne obrate v neenak položaj, vsako poenotenje pa pomeni centralizacijo, kajti sredstva se morajo še vedno prelivati preko uprave v posamezne obrate. Predvsem se tu pojavlja vprašanje tako imenovane položajne ali diferencialne rente. Se vse do danes so prodajne cene lesa določene in jih podjetja ne morejo spreminjati. Podjetje, ki ima več obratov, v katerih sekajo različne vrste lesa se mora srečati in spoprijeti s položajnimi rentami. Tako nastajajo velike razlike pri rentabilnosti, katerim pa niso krivi kolektivi v posameznih obratih. Samo primer: v obratu Trzin, kjer imajo lepe smrekove gozdove, ustvarijo znatno več dobička, kot pa na primer delavci v obratu Škofja Loka, kjer imajo skoraj 50% listavcev. Vendar gledano iz splošno ljudskega vidika je prav tako potrebno izkorističati bukovce gozdove, kot pa smrekove, čeprav pri zadnjih dosežejo znatno višjo ceno. Prav te razlike pa bi morali v okviru podjetja odpraviti in postaviti vse obrate v vsaj približno enak položaj. To bi vsekakor dosegli z nekimi pametnim načinom prelivanja sredstev diferencialne rente med posameznimi obrati.

Naravni pogoji res včasih nenadno spreminjajo plane posameznih obratov ali celo vsakega podjetja. Tako se včasih stroški proizvodnje dvignejo tudi za 15%, to pa je že toliko, da mora intervenirati centralni delavski svet in vzeti sredstva tam, kjer so in jih dati tja, kjer jih trenutno potrebujejo. Morda pa bi bilo bolj pametno, da bi imeli v podjetje nekak centralni sklad, mogoče nekak rezervni fond, s katerim bi razpolagal centralni delavski svet, ki mora urejati odnose med posameznimi obrati. Omenili smo že, da so nekateri administrativni ukrepi in predpisi, nekateri pa jih še vedno, postavljali gozdno gospodarska podjetja v težak položaj, posebno v času vse večjega prenosa pristojnosti (tudi materialnih) na kolektive. Tako je še vse do lani določal plan poseka Okrajni ljudski odbor. Mnogokrat so nepravilno in z golj administrativno delili gozdni sklad, za gozdna gospodarstva pa tudi še vedno velja desetletni načrt sečnje, ki točno določa, kje in koliko lahko posekajo.

Kljub temu, da ima Gozdno gospodarstvo Kranj ločene obrate po različnih komunah Gorenjske, pa le še ni preneslo dovolj pravic upravljanja na kolektive,

recimo raje na njihove delavske svete, ki so za sedaj le še nekakšni posvetovalni organi centralnega delavskega sveta. Da je temu res tako, kljub objektivnim težavam, ki smo jih prej omenili, kaže tale člen iz pravil podjetja:

»Obratni delavski svet daje svoje predloge, pripombe in mišljenja o upravljanju in gospodarjenju upravnemu odboru in delavskemu svetu.«

Tako obratni delavski sveti lahko in dejansko tudi sestavljajo predloge planov, predvsem tromesečnih operativnih planov in jih pošiljajo centralnemu delavskemu svetu, ki jih vskladi in končno tudi poimenuje. Obratni delavski sveti predlagajo tudi plane investicij, ki jih zopet vsklajuje centralni delavski svet in odloči, kaj bodo delali in česa ne bodo.

V istih pravih je potem točno določeno, da obratni delavski svet odgovarja za izvršitev tromesečnih operativnih planov in pri tem lahko uporabi vse potrebne ukrepe, skrbi za povečanje produktivnosti dela, za zniževanje proizvodnih stroškov ter vrednostno in količinsko povečanje proizvodnje. V pravih je potem še več pristojnosti (če jih tako lahko sploh imenujemo) o katerih lahko razpravlja obratni delavski svet, nimajo pa bistvenega pomena za gospodarjenje posameznega obrata ali vsega podjetja.

V podjetju so tudi povedali, da obrati res še nimajo določeno,

nih sredstev, s katerimi bi sami popolnoma samostojno razpolagali, ker je podjetje baje še v investicijski izgradnji, ker nekaj let nazaj skorajda niso imeli nobene mehanizacije. Prav gotovo je pametno, da podjetje kot celota nabavlja avtomobile za spravilo lesa, menda pa bi bili obratni delavski sveti še sposobni prepoznati, kakšne so potrebe po ročnih motornih žagah, gravitacijskih žičnicah in vitljih ter drugi mehanizaciji. Sami bi tudi znali prav gotovo pravilno in koristno uporabiti sredstva za druge manjše investicije. Kljub temu, da vse to predlaga obratni delavski svet in je mogoče predlog tudi sprejet, pa le delavci v obratih čutijo, da so odvisni še od nekoga, ki potrdi ali odbije njihove predloge.

Je taka politika v podjetju najbolj smotrna? Najbrž ne! Prav gotovo bi bilo mogoče ustvariti nekak centralni investicijski sklad, s katerim bi zagotovili izvajanje večjih investicij, pomembnih za vse podjetje. Vse ostalo pa bi brez škode lahko pustili obratom, da bi sami razpolagali s sredstvi, ki bi jih prav gotovo pametno izkoristili. Je izgovor, da je podjetje še v investicijski izgradnji dovolj močno, da bi lahko prepričalo nekoga, da zaradi tega še ne morejo poglobiti delavskega samoupravljanja in dati obratnim delavskim svetom tudi več materialnih osnov za delo?

Pri nas je izredno malo podjetij, ki ne bi bila vsaj v delni rekonstrukciji ali investicijski izgradnji, pa so vendar prišle poglabljene oblike samoupravljanja močno do izraza.

Za sedaj je tako. Vendar pa mnogo dejstev kaže, da bodo te stvari pametno rešili. Z decentralizacijo delavskega samoupravljanja, ki so jo izvedli le v toliko, da so izvolili obratne delavske svete, ne bi bilo nobenih pozitivnih premikov, če ne bi začel tudi z decentralizacijo računovodske službe. Sedaj imajo po vseh obratih možnost neposrednega zasledovanja stroškov, žal še ne vseh, vodijo obračune in izplačila osebnih do-

hodkov. Prav tako skušajo poenostaviti nekatere stvari, ki so jih nedavno delali le na upravi.

VENDAR TUDI Z MOŽNOSTJO, DA V POSAMEZNIH OBRATIH ZASLEDUJEJO STROŠKE, SE NISO VSEGA NAREDILI. KAJ POMAGA DELAVCEM ZASLEDovati GIBANJE PROIZVODNJE IN STROŠKOV, ČE PA GRE POTEM REZULTAT DOBREGA GOSPODARJENJA V CENTRALNE SKLADE IN PRIDE V NEKI OBLIKI NAZAJ V OBRAT ALI PA TUDI NE. MENDA PRAV TU TICI JEDRO PROBLEMA! NOBENA EVIDENČNA SLUŽBA, ČE JE ŠE TAKO DOBRA, NE MORE SPOBUDITI KOLEKTIVA, DA BI BOLJE GOSPODARIL, ČE NE BI POTEM S SADOVI DOBREGA GOSPODARJENJA SAM RAZPOLAGAL. PRAV GOTOVO BI SE POKAZALE V OBRATIH ŠE VELIKE SKRITRE REZERVE. ČE BI BILI KOLEKTIVI ZAINTERESIRANI, DA BI JIH POISKALI.

Do sedaj so obratni delavski sveti razpolagali le z zelo majhnim delčkom ostanka čistega dohodka podjetja, s čimer res niso mogli biti zadovoljni. Vendar so prav v zadnjem času nekatere spremembe glede prispevkov od rednega in izrednega dohodka izboljšale stanje gozdnih gospodarstev, tako da bodo v Gozdnem gospodarstvu Kranj popravili pravilnik o delitvi čistega dohodka. V podjetju zagotavljajo, da bodo s tem ostali družbeni investicijski skladi v tistih komunah, kjer so obrati, da pa bodo tudi obratni delavski sveti dobili s popravljenim pravilnikom znatno več materialnih osnov za samostojnejše gospodarjenje. Takrat pa bo treba najbrže popraviti tudi pravila podjetja v tistem delu, kjer so napisane pristojnosti obratnih delavskih svetov. Popravljen pravilnik bo najbrž moral uzakoniti tudi način, kako se bodo sredstva prelivala med posameznimi obrati in kaj bo ostalo obratom, da bodo odslej samostojneje gospodarili.

VLADO ERJAVŠEK

V PODJETJU ALPOS V ŠENTJURJU SO SI ZASTAVILI VPRAŠANJE:

Kako vskladiti ritem proizvodnje in prodaje

Pokazali so mi premico, razdeljeno na dvanajst delov, kar naj bi pomenilo dvanajst mesecev. Pri črti, ki je poznarjala prvi marec, se je začela strmo rastoča krivulja, ki se je pri avgustovi črti spustila nazaj na premico. Zvedel sem:

»Taka je naša proizvodnja. Dobri dve tretjini realizacije dosežemo v tem času. Nadurnega dela takrat ni nikoli preveč. Potem se tržišče umiri. Zato delamo počasi in za zalogo, ravno toliko, da ni treba zapreti tovarne. Ob razpravi o novih pravilnikih pa smo spoznali, da tako ne gre več. 150 milijonov zalog pri 650 milijonih realizacije pomeni le prehuo breme. Zato bomo morali spremeniti ali dopolniti naš proizvodni program, proizvodnjo pa čimbolj vskladiti s prodajo.«

Se pred šestimi leti so v »Alposu« izdelovali poljedelske stroje. Ko je nenadoma odpadel regres, ki so ga bili delatni proizvajalci opreme za kmetijstvo, so se na vrat na nos — »Kar bo, pa bo!« — odločili za povsem drugačno proizvodnjo: izdelovanje sodobnega, vrtnega in gradbenega pohištva — kombinacija les, aluminij, pripomočke za varjenje in še nekaterih drobnarij.

Bili so prvi, ki so začeli s tako proizvodnjo. Njihovi izdelki so si pridobili sloves zavoljo dobre kakovosti in praktičnosti, kakor tudi zaradi cen. Edino sezonsko obeležje proizvodnje jih je motilo. Toda o tem niso preveč razmišljali. V banki so lahko dobili kredite kot vsi drugi.

V zadnjih dveh letih pa banko niso več tako radodarne in uslužne kot včasih. O ja, kredite še dajejo, čeprav je pot do njih težja. Toda — izpolniti je treba nekatere pogoje. Tako naj bi podjetja poiskala čimveč notranjih rezerv, zaloge naj bi zmanjšala na razumno in utemeljeno višino. Če v gospodarski organizaciji poskrbijo vsaj za to in tako oživijo del zamrznenih obratnih sredstev, potem banka morda odobri kredit. Najprej tistim, ki delajo za izvoz, pa ti-

stim, kjer si zavoljo sezonske proizvodnje sami ne morejo nič pomagati.

Ko so tako in podobno začeli razpravljati tudi v »Alposu«, so prihajali do spoznanja, da se morajo opreti predvsem na lastne sile. To bo zanje nekolikanj lažje, ker so v zadnjih letih zgradili nove tovarniške prostore. Še nekaj mesecev in strnili bodo celotno proizvodnjo, ki je zdaj razbita na osmih delovnih mestih. To pomeni, da bo prehod z obrtnega na industrijski način proizvodnje sploh mogoč, da bo tekla hitreje in lažje.

Toda še tako imenitno organizirana proizvodnja jim ne bo pripomogla do višjega dohodka, če bodo v polnem obsegu delali le pet ali šest mesecev v letu. Skratka — zamašiti je treba tudi »vacuum« v proizvodnem programu. Ob razpravah o novih pravilnikih so delavci jasno povedali: »Želimo si več dela, ki naj bo čimbolj enakomerno razdeljeno skozi celo leto. Kam in kako bomo prodali naše izdelke, naj mislijo tisti na upravi! Če bodo imeli pri izbiri tako srečno roko, kot leta 1956, ko smo začeli s pohištvo, moramo uspeti! In — če bo tako, nemara z osebnimi dohodki ne bomo

več pod okrajnim povprečjem!«

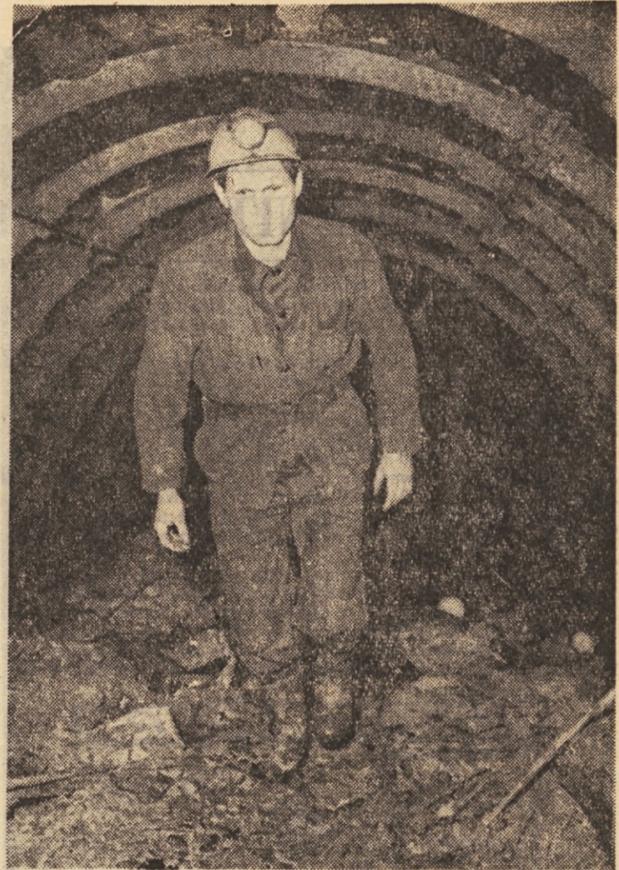
Po vsem tem v tovarni resno razmišljajo o dopolnitvah, oziroma spremembah sedanjega proizvodnega programa. Možnosti sta pravzaprav samo dve: izdelovati več za izvoz, za domači trg pa skonstruirati artikole, ki bodo interesantni skozi vse leto in ne le ob sezoni, kot je na primer z vrtnim pohištvo in gostinsko opremo. Novo ustanovljeni razvojni in razširjeni konstrukcijski oddelki že zdaj obetata nekatere zanimive novosti.

V »Alposu« zdaj, po nekaj letih zadovoljstva, še nimajo številko o izkoriščenosti strojev, zasedenosti kapacitet in sorazmerno visokih drugih proizvodnih stroških. Te in druge podatke šele zbirajo: na zahtevo ekonomskih enot; zato, ker brez njih enostavno ne morejo shajati. Navzlic temu pa je vsakemu članu kolektiva jasno, da bo njihova proizvodnja tolikanj cenejša in rentabilnejša, kolikor bolje bodo izkoristili stroje, čim bolj bodo zmanjševali stroške in kar se da dvigali proizvodnost dela. Vse to bo utrdilo gospodarski položaj njihovega podjetja, omogočilo večjo proizvodnjo in olajšalo prodajo na domačem trgu in v tujini.

To zavestno spoznanje proizvajalcev iz »Alposa« bo tista gibalna sila, ki bo pomagala uresničiti največjo željo njih vseh: »Imeti dovolj dela in čimbolj enakomerno razporejeno delo skozi vse leto...«

Rad verjamem, celo prepričan sem, da ob letu, če ne celo prej, v »Alposu« nihče ne bo risal strmo rastoče in padajoče krivulje o gibanju proizvodnje in prodaje. Verjamem in prepričan sem, da bo ta krivulja bolj položna in bolj razpotegnjena; da bo odražala boljše gospodarjenje in večje proizvodne uspehe.

MILAN GOVEKAR



Na kraju nesreče. Eksplozija se je dogodila kakih 250 m od vhoda v jamo Radina in približno 70 m globoko

Tragična vest

BANOVIĆI V TEH DNEH... Žalost je razpotegnila svojo črno kopreno nad hišami rudarskega naselja. Razvlekla jo je naprej, tja proti Tuzli, Lukavcu, še naprej prek Konjuh planine nad vso Bosno, nad vso domovino. Zastave vise na pol droga.

Ko je upravnik jame »Radina« v torek, nekaj po eni popoldne pregledoval delovišča, je bil dan povsem enak včerajšnjemu, vendar v svoji brezbriznosti in brez trohe zle slutnje strahotne prihodnosti naslednjega trenutka.

Močne eksplozije nekje v jami so začele rušiti betonske podpornike in zasipavati rove. Skozi vhod v jamo se je privilil gost siv dim. Moreča negotovost, zla slutnja tragedije se je polastila Banovičev. V tem trenutku je bilo v jami kakih sto osemdeset rudarjev, sto osemdeset tovarišev, bratov, mož, očetov, sinov.

Rudniške sirene so klicale pomoč. Na kraj nesreče so hitele ekipe reševalcev iz vseh rudnikov v tuzlanskem bazenu. Pridružili so se jim zdravniki in drugo zdravstveno osebje, pridružile so se jim gasilske enote in saniteta JLA. Tuzlanska radijska postaja je preko lokalnega oddajnika naslovila nujen poziv za prostovoljno oddajo krvi.

Nekje spodaj v jami »Radina«, v na pol zasutih rovih pa se je odigrala strahotna tragedija.

Eksplozija je prišla nenadoma. V priročnem skladišču za razstrelivo, kakih 70 metrov globoko. Za rudarje na deloviščih sicer ne bi bilo neposredne nevarnosti, če ne bi... Plini, ki so se razvili ob eksploziji, so začeli zastrupljati zrak. Nemir in negotovost sta se začela polasčati rudarjev v jami. Krenili so proti izhodu. Koncentracija plinov pa je bila vedno močnejša. Večina se je vrnila na svoja delovna mesta in čakala na pomoč reševalnih ekip. Zaprli so se v hodnik, vrata zastavili z deskami, špranje zamašili s svojimi delovnimi oblekami in majicami. Manjša skupina rudarjev pa se je kljub svarilom poskušala prebiti do izhoda iz jame. Poskušala se je prebiti mimo mesta, kjer je bila koncentracija plinov smrtonosna.

Takoj po eksploziji se je napolila v jamo skozi drugi vhod prva skupina petih reševalcev. Le s težavo so se prebijali skozi zasute rove proti glavnim deloviščem. Čez dobrih petdeset minut so naleteli na rudarje. Srečanje je pomenilo konec negotovosti. Ker je zastrupljenost ozračja polagoma popuščala zaradi okrepjenega zračenja, so začele kmalu odhajati na površje prve skupine rudarjev. Ze do pete popoldne so izvlekli iz rogov zadnje preživle rudarje.

Ob vhodu v jamo prekrita trupla tovarišev. Enainpetdeset rudarjev se ne bo nikoli več vrnilo v jamo. Ali pa bo število večje, ne ve nihče. Rešilni avtomobili še vedno vozijo rudarje v bolnišnico. Nekaj pa vedo vsi: če ne bi prišla pomoč tako hitro, če bi reševalci ne bili tako požrtvovalni, bi bilo število žrtev še veliko večje.

BANOVIĆI V TEH DNEH... Zastave na pol droga. Kdo bi mogel v tem trenutku potešiti v silni bolečini stisnjena srca mater, očetov, žena, otrok. Žalujejo Banovići, žaluje ves tuzlanski okoliš, žalujejo Bosna in Hercegovina, žaluje vsa domovina.

Bolečina se je zagrizla v srca vseh državljanov. Predsednik republike Tito je poslal kolektivno povelje v Banovičih sožalno brzojavko... Ob tej hudi nesreči pošiljam vašemu kolektivu in prek vas družinam ponesrečenih rudarjev izraze najiskrenejšega sožalja... Brzojavke prihajajo od povsod. Iz rudnikov, iz tovarn, z ladj, iz vseh krajev, iz vseh republik, z vsega sveta... Prejeli smo vest o jamski eksploziji in zelo nam je hudo in nas skrbi. Prosimo vas, sporočite članom družin ponesrečenih rudarjev iskreno sožalje in sočustvovanje vseh rudarjev v Durhamu...

BANOVIĆI V TEH DNEH... Rakve. Ob dvainpetdesetih krstah stoje rudarji v svojih črnih uniformah, da bi se poslednjic poslovili od svojih tovarišev. Na zadnji straži so jih zamenjali tovariši Djuro Pucar, Veljko Vlahović, Osman Karabegović...

Slovo je težko... Predsednik Ljudske skupščine Bosne in Hercegovine Djuro Pucar je med drugim dejal: »Za vse nas pomeni ta nesreča nezmereno veliko izgubo, je nenadomestljiva izguba za njihove očete in matere, za njihove žene in otroke... Zato mora biti vsa naša pozornost, naša nedeljena skrb usmerjena ne samo na to, da ohranimo trajen spomin na svetle like ponesrečenih rudarjev, marveč tudi na njihove družine, njihove otroke, da bi tako vsaj nekoliko olajšali in blažili boleščino teh žrtev, zavedajoč se, da nikoli in z ničemer ne moremo nadomestiti tistega, kar so izgubili v tej strašni katastrofi... Ta huda nesreča, ki je z vašo smrtjo zadela našo deželo, ne bo in ne sme biti nikoli pozabljena. Vsem nam mora biti resno opozorilo, da storimo vse, da se takšna katastrofa nikjer več pri nas ne bo ponovila... Dragi moji ponesrečeni rudarji, ko vam izkazujemo zadnjo čast in ko se poslavljamo od vaših posmrtnih ostanolkov pred zastavami spuščeni na pol droga, se v splošnem žalovanju našega ljudstva klanjamo vašim manom in vam obljubljam, da bodo ostali vaši liki v večnem spominu ne samo vaših tovarišev rudarjev, marveč vseh nas...«

BANOVIĆI V TEH DNEH... Slovo od mrtvih tovarišev je prepolno gorja.

Zastave so obvisle na pol droga. V znak žalosti in svarila.

KREMENITOST

Kremeniti pa so, kremeniti. Sklenili so, da bodo v vseh svojih šestih trgovinah stopirali non-stop prodajo in svoj sklep dosledno izvajajo, čeprav so si s tem nakopali na stotine nasprotnikov.

Ko zazvoni polдне, vsem navkljub obstoje na vrata špecerijskih trgovin tablico z napisom ZAPRTO in se za nekaj ur razidejo domov.

Delavci jih zaradi te njihove kremenitosti grdo vlačijo po zobeh in opravljajo za vogali in pred njimi.

«Če bi polovico non-stopov pozaprl, bi jih človek še razumel,» godejo, »mogoče v opoldanskem času res ni bilo toliko kupcev, da bi delali vsi prodajalci. Ne morejo pa nas naplatati, da jih ni bilo za dve tri štacune. Smo mi dim? Nič kolikokrat smo skočili med potjo v tovarno ali domov po špecerijo...»

Saljivci pa pravijo, da so najbrž zato zaprli vse non-stop trgovine, da ne bi prišlo do preprirov med potrošniki. Če bi na primer samo v zgornjem koncu mesta uvedli deljen delovni čas, bi ljudi, ki tam stanujejo in kupujejo, razneslo od zavisti, češ zakaj so oni na spodnjem koncu na boljšem. Če bi non-stopov pozaprl samo v spodnjem



koncu, bi spet tamošnje kupce trla zavist. Zato je edno pametno, da so kratko malo vse non-stop trgovine uklinili.

Ne mislite, da trgovcem vse te govorice ne pridejo na uho! Samo nič ne dajo nanje. Pravzaprav ne čutijo potrebe, da bi se komurkoli opravičevali ali vsaj določeno pojasnili, čemu ta sprememba. Svoje razloge za reorganizacijo poslovanja so sporočili občinskemu svetu za blagovni promet in če so se temu videli dovolj tehtni, potem bo stvar že držala... Potrošniki se po njihovem morajo spriznati z novostjo, pa če jim je všeč ali ne.

Toda, glejte, ta nesrečni potrošniški svet se kratko malo noče spriznati. Ker opravljajo ni nič zaleglo, se pripravljajo na novo, hušjo ofenzivo na trgovce. Z vsemi svojimi silami jih namerava napasti na zborih volivcev. In najbrž jim bo trda predla, ker potrošniki še zdaleč ne bodo tako popustljivi, kakor občinski svet za blagovni promet.

Skoraj za gotovo bodo zmagali potrošniki in dosegli, da bo vsaj nekaj špecerijskih trgovin spet ves dan odprtih. Ne bodo pa mogli prisiliti premaganca, da jim poplačajo jezo in čas, ki ga zdaj po nepotrebnem izgublja s popoldanskimi potji po trgovinah...

Vse te besedne vojne seveda ne bi bilo, če bi zadevo obrnili in bi se o trgovini najprej pogovorili na zborih volivcev. Torej kaj, ko včasih celo trgovcem odpove modrost.

NI APRILSKA ŠALA

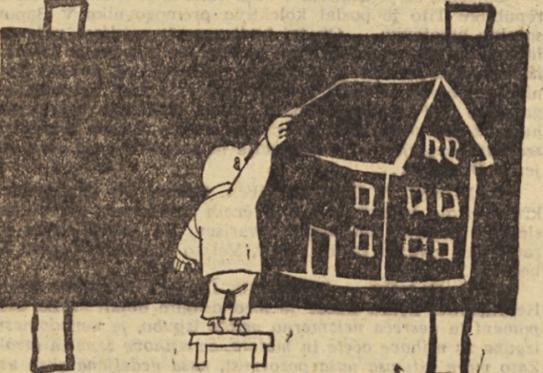
Resno nameravajo odpreti gimnazijo. Pred kratkim so že poslali svojo delegacijo h gimnazijskemu direktorju v sosednjem kraju, da si je ogledala pravilnik o delitvi osebnih dohodkov in druge šolske papirje.

»Prevozi gimnazijcev nas preveč stanejo,« so pojasnjevali delegati, »in smo sklenili, da odpremo doma vsaj prvi razred gimnazije.«

Direktor se ni mogel načuditi. Poguma jim ne manjka, si je mislil, za deset učencev odpirajo poseben razred. Po dosedanjih izkušnjah jih veliko več ne bodo spravili noter, ker mladina sila v strokovna šola. Se njihova gimnazija ni v celoti zasedena, čeprav je mesto večje in imajo več ko polovico gimnazijcev iz drugih krajev. Pomislekov ni nglas povedal. Čemu bi jih? Najbrž so odpošiljateljji delegacije sestavili drugačen račun in mu seveda tudi verjamejo...

Dovolil pa si je vendarle še vprašanje, kje bodo dobili profesorje.

»Oh, to nas pa nič ne skrbi,« so delegati lahko odgovorili, »naše profesorje najamemo, pa bo stvar urejena. Plačevali jim bomo prevoz in honorarne ure. Zato smo tudi prišli k vam pogledat, kako imate to reč urejeno.«

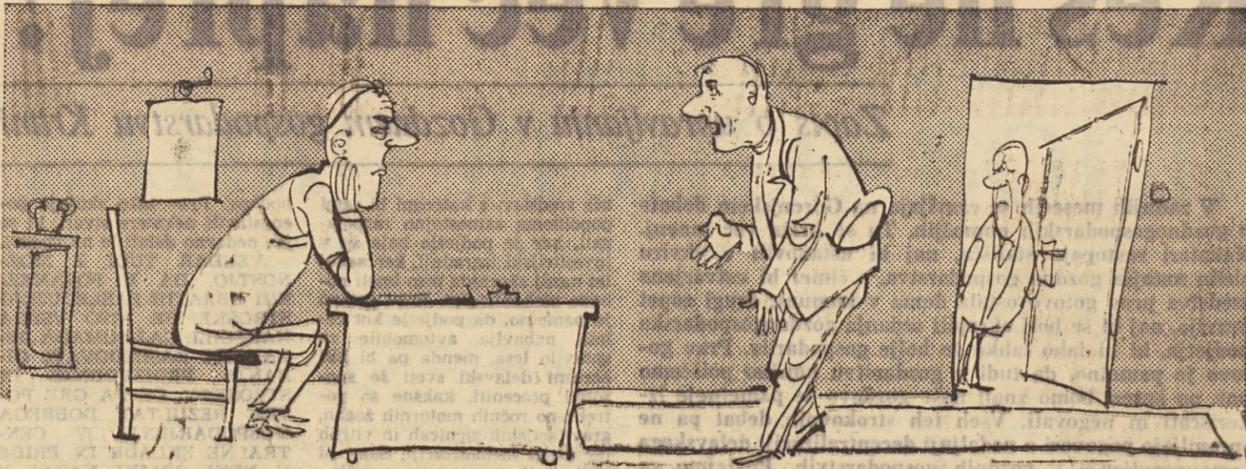


Očitno so na podlagi teh ogledov ugotovili, da se jim bo zamisel tudi gospodarsko izplačala, ker sklepa o ustanovitvi gimnazije še niso preklicali. Morajo pa imeti posebno računala. Z navadnimi bi namreč težko dokazali, da jih bo vzdrževanje samostojne gimnazije in plačevanje osmih ali devetih profesorjev manj stalo kakor 110.000 dinarjev. Toliko namreč zdaj dajejo za prevoze desetih dijakov, ki v sosednjem kraju obiskujejo 1. razred gimnazije.

Samo, da ne bi čez kako leto ugotovili kakšne gromozanske napake v tistem svojem računalu. Polomija ne bo majhna, ker so ga uporabljali tudi pri načrtovanju lastne ekonomske in tehniške srednje šole...

H KRONIKI TEGA TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Trgovsko podjetje »Prvi junij«, Trbovlje — MARIOLA KOBAL
2. Občinski ljudski odbor Zagorje — MARIOLA KOBAL



Sklep pod »Nujno«

Na občinski sindikalni svet Komanovo je nedavno prišel delavec in rekel:

»V 'Iindenu' so slabi medsebojni odnosi. Naše krznarsko podjetje ne posluje, kakor bi bilo treba...«

Za njim so prihajali še drugi, posamič in v skupinah. Rekel je eden izmed njih:

»Direktor je bolan, leži; tisti Nikola Pačkov, šef knjigovodstva, ki nadomešča direktorja, zdaj 'dirigira'. Samopašnost uganja...«

Tretji je dodal:

»Dragija Petruševskega je odstavil kot vodjo obrata in ga poslal na nevidno mesto. To je storil iz osebnega nasprotstva proti Dragiju, našemu predsedniku sindikalne podružnice, na njegovo mesto pa je postavil človeka brez potrebnih kvalifikacij...«

Se druge vesti so prihajale na občinski sindikalni svet: da se v krznarskem podjetju 'Iindenu' bolj in bolj zapletajo družbeni odnosi, da se Nikola Pačkov bolj in bolj oddaljuje od kolektiva in čedalje bolj...



JE PIJANEC ALI NI?

»Petruševski je pijanec. Na delovno mesto najamša žganje in pije.«

»Ne, Petruševski ni pija-

nec,« so odgovorili člani delavskega sveta. Nikola Pačkov pa je vztrajal:

»Da, je pijanec, zato ga je treba odstaviti.«

»Ne, na delo ne prihaja pijan. Redkokdaj je zamudil, v gostilno je šel samo takrat, ko je zbolel njegov brat.«

Trikrat je zasedal delavski svet. Na dnevnem redu ena sama točka: Dragi Petruševski, predsednik sindikalne podružnice, njegova nediscipliniranost pri delu in vse, kar je mogoče umetno pripisovati človeku.

Trikrat so člani delavskega sveta zaman razpravljali in trtili čas...

Pačkov je nazadnje dejal: »Glasujte za odstranitev Petruševskega ali ne, odstavljen bo.«

Predsednik delavskega sveta je po vrsti vprašal vse člane tega najvišjega samoupravnega organa:

»Ali si za' ali si za'...«

Člani delavskega sveta so samo kimali: »Da.«

NA SINDIKALNEM SVETU JE NEPRIJETNO

O dotlej malo znanih odnosih v tem podjetju so začeli razpravljati na kumanovskih ulicah. Proizvodni odnosi, ki so dotlej ostajali v okviru podjetja, so začeli pridrati v javnost.

Občinski sindikalni svet je izvedel med drugim, da je direktorjev namestnik — v odsotnosti direktorja in brez vednosti organov delavskega samoupravljanja — poslal okoli 50 delavcev na neplačan dopust. Ni surovih (kožuhovine), je rekel. Neplačan dopust pa je za delavce pomenil izgubo otroškega dodatka in drugih olajšav. Govorili so:

»Ne, nočemo na neplačan dopust!«

Šef računovodstva in direktorjev namestnik pa jim je spet odgovoril:

»Kdor noče za neplačan dopust, dobi odpoved.«

Tri dni so bili delavci brez dela. Če bi občinski sindikalni svet ne bil posegel vmes, kdo ve, kdaj bi se ti delavci vrnili na delo. In kako bi bilo potem? Banka je takoj odobrila kredite za surovine.

Potem so poklicali na občinski sindikalni svet predsednika delavskega sveta, predsednika sindikalne podružnice in direktorjevega namestnika. Razum-

ljivo: na razgovor, ali bi morda vendarle lahko šlo brez (prisilnega) neplačanega dopusta, ali bi ne šlo brez premestitve predsednika sindikalne podružnice na manj pomembno delovno mesto? Ali ne bi...
»O tem bomo razpravljali v kolektivu,« so rekli predstavniki tega kolektiva. »Na sindikalnem svetu je neprijetno.«

PRVO BESEDO JE IMEL »PIJANEC«

Prav so imeli — v kolektivu, toda kako? Da spet ne bo go-



voril samo šef računovodstva? Ali bo svobodna kritika?

Malce v dvomih o tem se je predsednik sindikalnega sveta odpravil na sestanek kolektiva. Bil je prijetno presenečen, ko je videl, kako razpravlja kolektiv, ki mora odločiti o kritičnem trenutku in ki je spoznal, da je odgovoren za usodo podjetja.

Predsednik sindikalne podružnice, ki ga je Nikola Pačkov dotlej stalno zastopaval, je vse razložil kolektivu. Naravnost je povedal tovarišem:

— da so odnosi med šefi in delavci ter med šefi in direktorjevimi namestniki neznosni;

— da so v letu 1961 izdelovali nekvadratno blago;

— da stroji niso bili izkoriščeni;

— da je popustila delovna disciplina;

— da podjetje ni imelo proizvodnega plana za leto 1961 in da ga nima tudi za leto 1962;

— da kolektiv ne ve za sklepe delavskega sveta, in tako dalje.

Potem naj bi kolektiv povedal, ali je tudi res tako, kakor je dejal predsednik sindikalne

podružnice, ali je predsednik pijanec in ali je treba kaj spremeniti. Ali je mogoče tako naprej? Ali morda nima prav Nikola Pačkov?

NATO PA: OSAMLJENA BESEDA

V kolektivu še nikoli ni bilo takšnega sestanka. Nikoli niso govorili tako prepričevalno in odkrito. Čeprav je trinajst udeležencev razprave enodušno grajalo vodstvo podjetja, je namestnik direktorja spet vzkliznil:

»Če bo kak forum odločil, da je treba Dragija Petruševskega postaviti za vodjo obrata, ga bom spet odstavil.«

Zdaj je molčal predsednik delavskega sveta. Molčal je tudi, ko ga je kolektiv vprašal, kaj je dejal delavski svet, kakšne sklepe je sprejemal, ali so bili sklepi uveljavljeni, kako so delale komisije delavskega sveta...

Kolektiv je ostal brez najvažnejšega odgovora. Bil je pripravljen tisti trenutek odpoklicati delavski svet in zamenjati vse vodstvo, začeti pri bolnem direktorju, ki je dal namestniku prevelika pooblastila, pa do najmanjšega šefa.

Ko so se duhovi potem malce pomirili, so namesto tega sestavili komisijo za proučevanje vseh negativnih pojavov. Kolektiv je naročil delavskemu svetu, naj pripravi poročilo o delu.

In sicer — nujno! Potem pa — vse zamenjati, če bo treba! Zakaj niti delavski svet niti vodstvo nista...

Kolektiv bo povedal vse, česar nista onadva, ker si je že pridobil kvalifikacijo za to.

N. C.

Niso samo pomaranče gnile

PO STOPINJAH DE

V ZVEZI S PRISPEVKOM, OBJAVLJENIM POD GORNJIM NASLOVOM V PREZADNJI ŠTEVILKI DELAVSKE ENOTNOSTI, SMO PREJELI ČLANEK TOVARIŠA LUDVIGA GLAVNIKA, DIREKTORJA UVOZNEGA ODDELKA PRI PODJETJU SLOVENIJA SADIJE V LJUBLJANI. NJEGOV PRISPEVEK OBJAVLJAMO V NEKOLIKANJ SKRAJŠANI OBLIKI:

»Uvozniki nismo prav nič zainteresirani za uvoz slabega blaga, da bi z njim zaslužili, kar nas zdaj vsekupr obtožujejo. Zaslužek uvoznika pri trgovanju z južnim sadjem je namreč minimalen, celo nižji, kot znaša pri nas in v svetu običajna posredniška provizija za tiste posle, kjer posrednik samo posreduje, ne nosi pa nobene odgovornosti. Samo po sebi pa je ra-

zumljivo, da imamo pri dobrem blagu manj stroškov in da smo uvozniki južnega sadja razumljivo že zaradi tega predvsem za uvoz dobrega blaga.

Res pa je, da kupujemo tudi slabo blago v večji meri, kot bi želeli, oziroma kot to zahteva tržišče, ki naj bi bilo enakomerno založeno z blagom različnih kvalitete. Tega je kriv sedanjí sistem kontingentiranega uvoza, ki na primer velja za večino južnega sadja. O uvozu odloča direktorja za prehrano, ki razpolaga s potrebnimi devizami. Dobijo jih tisti uvozniki, ki predložijo na papirju najnižje ponudbe. Dovolj znano je, ne da bi posebej poudarjali, da v praksi dosežemo ravno nasprotno rezultate. »Poceni« južno sadje nas stane dražje, kot kažejo predračuni na papirju; običajno pa je tudi dražje od blaga srednjih in boljših vrst.

Poudariti pa kaže še nekaj: znano je, da direktorja za prehrano določijo ceno, po kateri smemo uvozniki prodajati južno sadje notranje trgovinskemu podjetju. Razlika med nabavno in prodajno ceno (od 30 do 40 din v povprečju, toda tudi do 70 din pri kg!) se namreč steka v izravnalni sklad pri Direktorji za prehrano FLRJ. Čim nižje ponudbe torej predložijo uvozniki, toliko večje so možnosti za višji priliv sredstev v izravnalni sklad.

Upam si trdit, da bi se preskrba z južnim sadjem precej izboljšala, če bi dali trgovini bolj proste roke, če bi torej vsaj deloma liberalizirali uvoz. Sprostili bi ga lahko predvsem s tistih področij, kjer imamo večjo dobroimetja, oziroma iz držav, kjer je izvoz njihovega južnega sadja pogoj za prodajo naših izdelkov na njihova tržišča.

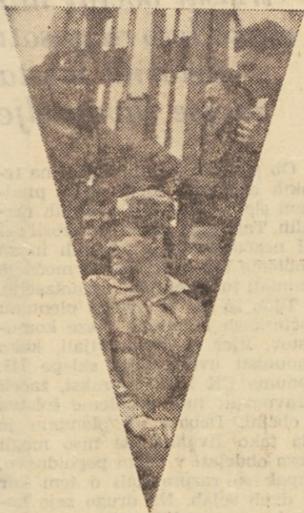
Trgovina bi na ta način imela precej več možnosti, da se preskrbi z blagom tam, kjer bi lahko dosegla najbolj ugodne pogoje. Ker bi notranje trgovinska mreža lahko izbrala uvoznika, bi odpadli manj solidni izvozniki in uvozniki. Naj v zvezi s tem opozorim na zanimiv primer, kaj se je zgodilo z uvozom tistega južnega sadja (predvsem banan in rozin), ki je na seznamu prostega uvoza. Odpadli so »licitatorji« (ki steer dobili večino deviz, ker bi pač ponudili »najbolj ugodne« pogoje).

Preskrba se je izboljšala, na trg prihaja več kvalitetejšega blaga po primernejših cenah. Opazna je tudi diferenciacija cen glede na kvaliteto blaga. Niti ukrepi (za začetek prav isto bi dosegli, če bi liberalizirali uvoz prostalega južnega sadja. Prepričan pa sem, da za gotovino z južnim sadjem tak liberaliziran uvoz ne lahko zadovoljila upravitelji porabili nič več deviz, čene želje in zahteve potrošnikov.«

Imeli pa bi boljše in enačkomernejše preskrbo z južnim sadjem skozi celo leto.

Če bi prišlo do take liberalizacije uvoza, kot jo predlagam, se nikakor ne bi moglo zgoditi, da na primer podjetje Slovenija-sadije več kot pol leta ni dobilo nobenih deviz za uvoz južnega sadja, ker je bilo »predragos, oziroma so bili drugi »cebanan in rozin«, ki je na seznamu prostega uvoza. ki bi lahko prevzeli odgovornost za kakovost bi steer dobili večino deviz, ker bi pač ponudili »najbolj ugodne« pogoje).

Če na kratko povzamem, gre torej predvsem za eno: čim prej bodo ekonomski momentí prejevali nad administrativno niti ukrepi (za začetek prav isto bi dosegli, če bi liberalizirali uvoz prostalega južnega sadja. Prepričan pa sem, da za gotovino z južnim sadjem tak liberaliziran uvoz ne lahko zadovoljila upravitelji porabili nič več deviz, čene želje in zahteve potrošnikov.«



Pa so pravilniki o delitvi dohodka res odraz vseh teh naših teženj?

O tem sem razmišljal, ko sem ondan prebiral petnajst pravilnikov o delitvi čistega dohodka, ki sem si jih sposodil na republiških odborih strokovnih sindikatov in na občinskih sindikalnih svetih. Nisem hotel, da mi dajo najboljše, pa tudi ne najslabše, edini pogoj je bil, naj mi dajo pravilnike tistih gospodarskih organizacij, v katerih že delujejo ekonomske enote. Bral sem jih, pa ne z željo, da bi jih ocenjeval; za kaj takega nisem niti sposoben in tudi ne poklican. In vem, da papir prenese marsikaj ter da na osnovi tega, kar piše, ni moč videti vsega, kar v resnici je, vendar pred nami so pravilniki, po katerih se ravnamo in jih hkrati izpopolnjujemo, kajti kar nam je bilo danes dovolj široko, nam je jutri pretesno.

Ko sem jih prebral, sem si zastavil tri vprašanja in izbral tri skupine odgovorov.

PRVO VPRAŠANJE:

Kako ugotavljamo čisti dohodek in kakšne so pravice ter dolžnosti nižjih samoupravnih enot pri delitvi le-tega; ali pravilniki o delitvi čistega dohodka določajo osnove in merila za delitev vsega čistega dohodka med te enote ali samo tistega dela, ki je namenjen za osebne dohodke in tistega, ki je namenjen za sklade, ali pa samo tistega dela, ki je namenjen za osebne dohodke?

Skoraj vsi pravilniki, ki sem jih prebral, se zadovoljijo z ugotovitvami:

»Čisti dohodek se ugotavlja po veljavnih predpisih.«

»Čisti dohodek se ugotavlja glede na rezultate uspeha gospodarjenja.«

Le trije so o tem nekaj več povedali. Na primer:

»Merila, ki veljajo za ugotavljanje čistega dohodka so: za produktivnost dela — izvršene količine proizvodov in uslug, pomnožene z vrednostjo — primerjava med planirano lastno ceno po ceniku del in stvarno lastno ceno; rentabilnost poslovanja — primerjava med planirano lastno in prodajno ceno.«



Z novim načinom nagrajevanja postaja načelo »za boljše delo boljše plačilo« vsakdanja praksa.

Pravilnike o delitvi čistega in osebne dohodka v gospodarskih organizacijah smo torej naredili — Pred leti smo se ob takih priložnostih oddahnili in in rekli: »No, vendar, to je za nami, za letos smo končali.« In smo že razmišljali o drugih akcijah

Za nov gospodarski sistem smo se odločili zato, ker smo sodili in še sodimo, da nam bo zagotovil boljše materialne rezultate. Zagotovi pa nam jih lahko le tedaj, če so tudi merila tiste osnovne delitve, ki jo imenujemo »notranja delitev«, takšna, da spodbujajo proizvajalce k večji proizvodnosti dela. To pa je tudi najvažnejše. Ne gre namreč za nekakšno formalno demokracijo, za to, ali bo kdo koga vprašal za mnenje ali ga ne bo, pač pa za to, da bi kar najhitreje in najbolj koristno sprostili vso še neizkoriščeno rezervo ustvarjalnih sil slehernega proizvajalca, ali, če rečem drugače, gre za to, da bi s pravilniki o delitvi dohodkov gospodarskih organizacij zagotovili kar največje zanimanje za večjo delovno storilnost.

Je že tako: **Z »DANES« — »JUTRI«
NISMO VEČ ZADOVOLJNI**

»Proizvodne ekonomske enote samostojno oblikujejo celotni dohodek. Seštevek celotnega dohodka ekonomskih enot predstavlja celotni dohodek podjetja.

(Ni pa rečeno, kako naj ga oblikujejo).

»Čisti dohodek se ugotovi tako, da se od celotnega dohodka odštejejo poslovni stroški in prispevek iz dohodka. Ugotavlja se za celotno podjetje po internih merilih. Čisti dohodek ekonomske enote se formira v skladu z določili čistega dohodka za celotno podjetje.«

Več pa govorijo o delitvi čistega dohodka. Pri tem skoraj vsi bolj ali manj upoštevajo ekonomske enote. Na primer:

»Da bi se krepila samostojnost ekonomskih enot oziroma gospodarska baza te samostojnosti ter da bi se stopnjeval in interes delavcev kot proizvajalcev in upravljalcev ekonomske enote ter celotnega podjetja, se pretežni del doseženega čistega dohodka prepušča v razpolaganje posameznim ekonomskim enotam.«

(Kolikšen, pa ni rečeno).

Ali pa, samo načelno:

»Čisti dohodek podjetja se deli na sredstva za osebne do-

hodke na način, ki spodbuja vse člane kolektiva k boljšemu uspehu na njihovih delovnih mestih, v ekonomskih enotah in v podjetju in ki zagotavlja sredstva za razširitev materialne osnove podjetja.«

Samo en pravilnik pa povsem jemlje ekonomskim enotam pravico in dolžnost, da neposredno sodelujejo pri delitvi čistega dohodka, oziroma jih vabi samo k sodelovanju, ter jim daje le posvetovalno pravico.

»Čisti dohodek je rezultat dela delavcev vseh ekonomskih enot in se ugotavlja v celotnem podjetju enotno. Kljub temu pa vodi računovodstvo podjetja ločeno evidenco za vsako delovno skupnost posebej, da ugotavlja ustvarjeni čisti dohodek vsake ekonomske enote posebej ter s svojimi ugotovitvami seznanja ekonomsko enoto, da bi lahko delavci nadalje ukrepali, kako bi bolje gospodarili. Posebej še vodi ločeno evidenco skladov, da bi tako olajšali delo pri eventualni osamosvojitvi take ekonomske enote.«

DRUGO VPRAŠANJE:

Po kakšnih merilih delijo čisti dohodek med sklade in osebne dohodke, kdo ga deli in

koliko pri tej delitvi sodelujejo ekonomske enote?

Naj govore pravilniki:

Največkrat:

»Celotna masa kosmatih osebnih dohodkov praviloma ne sme zajeti več kot 80 % ustvarjalnega čistega dohodka. Preostali del čistega dohodka — po postavljeni zakonskih in pogodbenih obveznosti — se razdeli na sklade.«

V tem primeru:

»Manjši del — 14 % — zadrži centralni delavski svet, to v istem odnosu, kot se deli masa osebnih dohodkov. Ekonomske enote razdelijo ta del čistega dohodka na poslovni sklad in na sklad skupne porabe. Z obema skladoma samostojno razpolagajo.«

Ali pa:

»Razmerje med osebnimi dohodki in skladi ne sme biti neugodnejše za sklade kot je bilo lani, torej 60:40 v korist osebnih dohodkov.«

»Čisti dohodek v določenem obračunskem obdobju se deli na sredstva za obvezne dohodke in sklade po proporcijah letnega proizvodnega oziroma finančnega plana, vendar tako da znaša del za sklade najmanj 5 % čistega dohodka.«

Nekatere gospodarske organizacije pa so v svoje pravilnike celo zapisale:

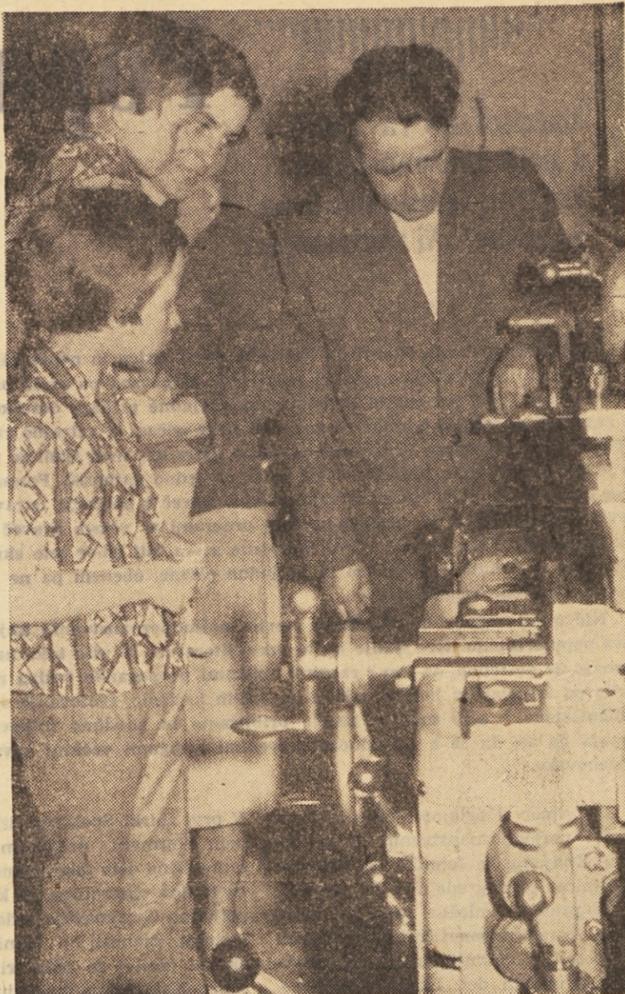
»Ostarek čistega dohodka — ko izločijo sredstva za osebne dohodke, tvori sklade.«

»Za letošnje poslovno leto se določi razmerje med osebnimi dohodki in skladi tako, da odpade za osebne dohodke 85 % čistega dohodka, za sklade pa 15 %. Osrednji delavski svet sme med letom s svojim sklepom zboljšati odstotek čistega dohodka, namenjen za sklade na škodo odstotka, določenega za osebne dohodke.«

(Niso pa povedali zakaj, kdaj in kako).

In še en pravilnik, ki o tem več govori:

»Razdelitev čistega dohodka na osebne dohodke in sklade se vrši v ekonomskih enotah. Delavski sveti ekonomskih enot in delavski svet podjetja so dolžni vsako leto posebej zagotoviti tak način delitve čistega dohodka na osebne dohodke, ki bo v skladu s porastom proizvodnosti dela, ekonomičnostjo poslovanja ter



življenjski stroški. S planom podjetja se določa vlaganje sredstev čistega dohodka v razširjeno reprodukcijo. — Ekonomske enote naj razporejajo tolikšen del čistega dohodka v sklade, kolikor v povprečju dajejo v sklade tiste gospodarske organizacije v panogi, ki bi jim ta enota lahko pripadala.«



Isrez brez podpisa

TRETJE VPRAŠANJE:

Kako je s pravilnikom zagotovljeno, da se osebni dohodki gibljejo v razmerju z gibanjem proizvodnosti dela in stroškov, s poslovnimi uspehi nižjih samoupravnih enot in celotnega podjetja?

V skoraj vseh pravilnikih je rečeno:

»Višina osebnega dohodka mora biti odvisna od doseženega individualnega učinka, ekonomičnosti proizvodne ekonomske enote in rentabilnosti poslovanja podjetja.«

Nekatere gospodarske organizacije pa so k temu dodale omejitve, kot na primer:

»V primeru, če podjetje ustvari višji čisti dohodek, kot je predviden v gospodarskem načrtu, se ustvarjena pozitivna razlika deli med osebne dohodke in sklade v korist skladov po naslednji lestvici...« (potlej nastaja kopico števil, iz katerih pa je razvidno: če izpolnijo plan le do 100 % velja razmerje 93.7 v korist osebnih dohodkov, če pa ga izpolnijo s 150 %, velja

razmerje 59,5:40,5 v korist osebnih dohodkov. Torej, čim več naredijo, večji so skladi, čim manj naredijo, manjši so skladi, višina osebnih dohodkov pa se bistveno ne spreminja.«

Nekateri so določili mejo:

»Z dohodkom, namenjenim za osebne dohodke delavcev, ekonomske enote prosto razpolagajo do vrednosti obračunske točke 115. Nad to vrednostjo pa ekonomska enota odvede 50 % za rezervni sklad osebnih dohodkov ekonomske enote, 30 % pa za neobvezni rezervni sklad osebnih dohodkov podjetja.«

Ali so pri delitvi osebnih dohodkov upoštevali samo naslednja merila:

»S točkami ovrednotena delovna mesta, dodatek točk za stalnost v podjetju, dodatek točk za delovno dobo, posebna ocena posameznikov v ekonomski enoti in število opravljenih ur.«

(In še več).

PRAVZAPRAV BI LAHKO VSA TRI VPRAŠANJA STRNILI V ENO:

Ali so vsa tista določila pravilnikov o delitvi čistega dohodka, ki govore o odnosih med osrednjim delavskim svetom in ekonomskimi enotami, rezultat teženj po krepitvi nižjih samoupravnih enot, njihovih večjih materialnih pravicah in dolžnostih, oziroma, ali pravilniki o delitvi čistega dohodka zagotavljajo takšno delitev, ki spodbuja boljše gospodarjenje in večjo proizvodnost dela posameznika, članov samoupravnih enot in vsega delovnega kolektiva?

Vse, kar sem doslej napisal in prepisal iz pravilnikov o delitvi čistega dohodka, odgovarja na to vprašanje.

Gre za proces, ki se je začel v vseh gospodarskih organizacijah, ki pa je ponekod bolj napredoval, drugod manj (odvisno od objektivnih in subjektivnih možnosti ter ovir). Zda gre za to, da prav tako, kot vsakodnevno spremljamo gibanje proizvodnje, ugotavljamo tudi, kako daleč smo napredovali glede delitve čistega in osebnega dohodka oziroma kaj moramo še storiti, da bi ta delitev zagotovila kar največji materialni interes posameznikov ekonomskih enot in delovnih kolektivov za večjo storilnost.

Tega, kar bi lahko še storili, pa je, kot vidimo, kar precej.

JANEZ VOLJČ

V tržiški občini naj
bi vsako leto razpisali
delovna mesta
za vse ravnatelje

Popotovanje NEODPRTIH knjižnih zavitkov

Mačehovsko ravnanje
s poljudnoznanstveno
knjigo. Neargumentiran
odgovor: »Ni zanimanja!»

Poljudnoznanstvena literatura kot neke vrste nujen in nepogrešljiv priručnik za razumevanje današnjega časa in sveta si je že povsod po svetu pridobila širok krog bralcev. Tudi pri nas to zanimanje za poljudne prikaze dosežkov in razvoja na različnih področjih tehnike in znanosti sicer počasi, a vztrajno raste. Eden od vzrokov tega počasnega prodiranja tovrstne literature med ljudi je nedvomno ta, da je teh knjig veliko premalo in da izbor ni vedno najboljši. Posamezne založbe sicer imajo svoje poljudnoznanstvene zbirke največ s področja naravoslovja, toda število izdanih knjig je majhno pa tudi programi so večasih preveč nenačrtani in nesistematični. Prav pri tej vrsti literature mora biti izbor zelo skrben, tako da so knjige res čim bolj privlačno in poljudno pisane, obenem pa ne smejo zgubiti svoje znanstvene vrednosti.

Ni manj važno kot povečanje števila poljudnoznanstvenih knjig pa je njihova popularizacija. Ker ljudje na to vrsto literature še niso tako navajeni, je ne poznajo, je potrebno, da jim z različnimi oblikami propagande (vidna mesta in opozorila po izložbah in knjigarnah in na pulnih knjižnic, svetovanje svetovalcev in knjižničarjev i. pd.) tudi te knjige približamo in zbudimo njihovo zanimanje. Dogaja pa se, da se z poljudnoznanstvenimi knjigami večkrat ravna naravnost mačehovsko.

Za primer si oglejmo, kako težavna je pot poljudnoznanstvenih knjig založbe Življenje in tehnika od tiskarne do bralca. Mimogrede naj še povemo, da je prav ta založba prva in edina začela z res sistematičnim izdajanjem kvalitetnih poljudnoznanstvenih, predvsem tehničnih del. Izdaja tri zbirke.

V prvi zbirki Spektrum izhajajo v žepnem formatu predvsem znanstveno fantastična dela tako imenovane »science fiction« literature ter knjige, ki zelo poljudno obravnavajo sedanost in prihodnost znanosti in tehnike v širšem okviru (doslej so izšle tri knjige: Jaz, robot, Kako bomo živeli jutri in V sto-

letju čudežev). Druga zbirka Piramida pa vsebuje knjige, ki poljudno obravnavajo določena področja tehnike in znanosti. (Kaj je to televizija, Svetlejši od tisoč sonc — atomska bomba — Elektrotehnika v slikah, Elektronika v slikah, Avtomatizacija, Car žarkovja). Tretja zbirka Tvoja knjiga tehnike pa je namenjena šolski mladini (doslej je izšla prva knjiga Rakete, sledile pa ji bodo še Stroji, Avtomobili in Atomi). Ze dosedanje izdaje kažejo na resna prizadevanja, dati slovenskemu bralcu res kvaliteten izbor poljudnoznanstvene literature in zato je toliko bolj nerazumljiv odnos nekaterih knjigarn in knjižnic do teh knjig.

Založba Življenje in tehnika namreč nima svojih prodajalnih in pošilja vsako svojo izdajo v dveh do petih izvodih v knjigarne po vsej Sloveniji. Toda ti zavoji prihajajo iz cele vrste knjigarn NEODPRTI nazaj. Tako so storile na primer knjigarna v Trbovljah, v Zagorju, na Jesenicah, v Šoštanjju, skoraj iz vse Primorske in Dolenjske pa še drugod. Včasih še pripri-

šejo, da »ni zanimanja za vaše knjige« največkrat pa so te pošiljke brez kakršnegakoli pojasnila. Ali ni absurden izgovor, da ni zanimanja, če nihče niti ne pogleda, kaj sploh je v pošiljki in ali ni tak odnos knjigarn skrajno malomaren in neopravičljiv? Knjigarne kot zadnji posrednik med knjigo in bralcem si kaj takega nedvomno ne bi smele privoščiti, zlasti danes, ko toliko govorimo o potrebah izobraževanja na vseh področjih in za vse državljanke. Morda je vmeš mnenje, da tovrstna literatura ne služi niti za izobraževanje niti za zabavo, ampak je samo nepotrebno zlo. Taki predsodki so seveda popolnoma nesmiselni in škodljivi. In če lahko po knjigarnah leta stojijo neprodana beletristična in druga dela, se jim za nekaj mesecev prav gotovo lahko pridružijo tudi poljudnoznanstvene knjige, saj jih založba pošilja popolnoma brez obveznosti in jih lahko ob vsakem času vrnejo. Nedvomno se ob vsem tem pojavi tudi vprašanje odgovornosti in strokovne usposobljenosti prodajalcev, ki so vse prevečkrat samo prodajalci blaga, ne pa tudi svetovalci in posredniki, kar pa bi vsekakor morali biti. Prav tako kot knjigarne pa zavračajo knjige založbe Življenje in tehnika tudi marsiktere knjižnice, kar pa je še veliko bolj obsodbe vredno.

Založba Življenje in tehnika si je zaradi takega nerazumljivega odnosa odločila za drugo pot, za sistem neposrednih poverjenikov in za obiske po posameznih podjetjih. In tu se je pokazalo, da zanimanje le ni tako majhno,

VARLJIVE ILUZIJE

Uvodni govor je bil običajen, kot na vseh podobnih sestankih: zaradi situacije in razmer v šolstvu glede na nov način finansiranja so nastale določene težave in problemi, ki jih je treba rešiti s skupnimi prizadevanji tako občine in sindikata kot prosvetnih delavcev samih. Ne gre samo za materialno stanje in nagajevanje prosvetnih delavcev — čeprav je to nedvomno ena najvažnejših stvari — ampak tudi za ureditev notranjih zadev po šolah, za uveljavitev samoupravljanja itd.

In potem je sledil referat. O finansiranju in delitvi dohodka v šolstvu. Stvarno in odločno so bile postavljene teze: denarja za šolstvo je premalo, dohodki prosvetnih delavcev so v primerjavi z gospodarstvom porazno nizki. Treba je najti neke pametne rešitve, treba je razmisliti o tem, ali niso upravičene težnje po drugačni delitvi narodnega dohodka v občini. Notranja delitev dohodka naj se uredi s pravilniki in upoštevajo naj se v večji meri merila za kvaliteto. In zaključek referata: zbrali smo se zato, da skupaj ugotovimo, kako bi se dale stvari urediti in da odločno postavimo svoje zahteve po zvišanih prejemkih, seveda ob objektivnem upoštevanju trenutnih možnosti. Zbrali smo se zato, da slišimo predloge in misli, kako napraviti pravilnike. Sodelujmo vsi, ker to je stvar nas vseh.

Po kratkem odmoru je sledila razprava. Živahna, hrupna in svojevrsna. Svojevrsna zato, ker se je vse vrtilo v krogu: dajte nam višje plače, vse drugo nas nič ne briga! Za ilustracijo nekaj odlomkov iz diskusije.

Prvi govornik: Vse to je lepo in prav. Lepe so te besede, toda to so samo besede. Mi pa nimamo tistega, kar nam pripada. Zato: borite se za svoje pravice! Treba je udariti, če hočemo kaj doseči!

Stene so zadržale od ploskanja. Vsak gledališki igralec bi bil več kot hvaležen za tako priznanje.

Drugi govornik: Šolstvo je na dnu standarda. (Kaj ni že referat to jasno poudaril?) Nam ves čas govorijo, da bomo plačani po materialnih možnostih občine in tako govorimo samo o plačah, nič pa o naših pedagoških vprašanjih. (Ali ni bilo že na začetku poudarjeno, da naj bi se pogovorili o vseh vprašanjih?)... Zahtevam, da smo plačani v vsej Jugoslaviji enotno in da dobimo več kot samo 15 % povišanje!

Ploskanje, da bi človek oglušel. Hrup in vzkliki: Tako je.

Predsednik občinskega sklada za šolstvo: Namen posvetovanja je, da

Bil sem na posvetovanju. Enem od tistih, ki jih je v zadnjem času vse več: v okviru občine so se zbrali prosvetni delavci, da bi skupaj s predstavniki sindikata in občine razpravljali o nagajevanju prosvetnih delavcev, se pogovorili o vseh težavah in problemih okoli šolstva.

Dvorana je bila premajhna za vse udeležence. Tako številna udeležba je obetala živahno in plodno diskusijo. In res, bila je živahna, že dolgo nisem videl in slišal kaj podobnega. Toda ta živahnost je bila malce svojevrsna.

REFREN: »Dajte nam višje plače,
vse drugo nas nič ne briga...!«

se pogovorimo, kako bi zboljšali položaj v šolstvu. Niso potrebni enostranski izpadi, ki gredo v drugo skrajnost (hrup in ogorčenje v dvorani). Ne moremo vsega, kar smo zamudili v desetih letih, rešiti v enem... Treba je zastaviti vse sile, da bo šolstvo dobilo čimveč, vendar pa je treba upoštevati tudi druge dejavnosti v občini... Imeti moramo realne podatke o tem, koliko nas šolstvo dejansko stane in potem se bomo lahko borili za vskladitev naših prejemkov s prejemki v gospodarstvu.

Zelo medlo odobravanje. Prvi govornik: Saj to je vse prav in lepo. V ustavi pa piše: vsak se

slišali samo ob predlogih, da »...mora občina tako in tako zagotoviti več denarja...«, »...15 % povišanje je pre nizko za uveljavitev nagajevanja...«, »...mi ne vemo, od kod naj pride dodatni denar, ne poznamo razmer v občini in o tem morate vi odločiti...« itd.

Predstavniki sindikata: Med šolniki vlada mnenje: kaj se bomo ubadali s pravilniki in podobnim. Raje se posvetimo otrokom, nam pa dajte višje plače. (Enoglasen medklic: Tako je!) Trenutno bi to bilo za posameznike morda res bolje, toda za razvoj in osamosvojitve šolstva je to skrajno slabo... Dajmo položaj v komuni izkoristiti konstruktivno. Pogledajmo, kaj bi se v komuni dalo preložit na kasnejši čas...

Toda vse take misli so ostale brez odgovora. Delovno predsedstvo je komaj uspelo ohraniti vsaj približen red v dvorani in na koncu je lahko predsednik občine izrazil samo obžalovanje, da ni naletel na resnične želje po sodelovanju in skupnem reševanju problemov v šolstvu. In posvetovanje se je končalo. Brez rezultata in brez zaključkov.

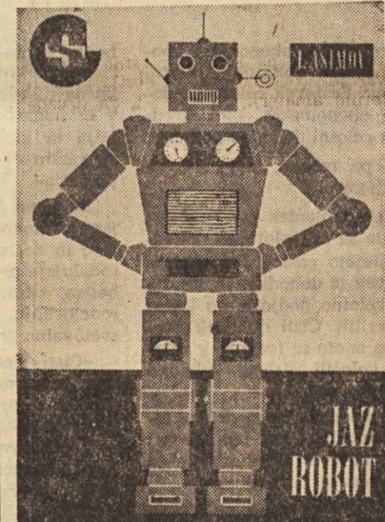
Tako so se pogovarjali prosvetni delavci v eni od ljubljanskih občin. Morda je to izjemen primer, saj ponekod so potekali podobni sestanki le drugače in resneje. Kljub temu pa primer, ki opozarja na to, da so ponekod prosvetni delavci še vedno preveč odtrgani od dogajanja v komuni, da jih ta nič ne briga in da si samostojnost šol razlagajo nekoliko po svoje. Ali ne pomeni taka enostranska zaverovanost in zahteva po trenutni in enkratni rešitvi razmer v šolstvu samo podaljševanje sedanjega stanja, ki pa je v resnici kritično. Zahteve po zboljšanju so več kot upravičene, toda samo gole zahteve brez konstruktivnih in realnih predlogov tudi s strani in predvsem s strani prosvetnih delavcev so premalo.

V. S.

mora šolati. Pa nam pravijo: za šolo ni denarja, zgradili pa bomo to in to cesto. Vseeno je, kakšna je cesta, prva je šola!

Burno ploskanje. Predstavniki sindikata: Se nikoli nismo toliko razpravljali o šolstvu in vemo, da je to velik problem. Toda vsega naenkrat ni moč doseči. V dvorani tišina.

Vrstili so se govorniki, drug za drugim. Bilo je nekaj konstruktivnih predlogov, da bi se pogovorili o pravilnikih, da si na tem sestanku želijo konkretnih predlogov za rešitev težavne situacije, toda divje ploskanje in medklici »tako je« so se



čepav bi s podporo knjigarn, knjižnic, šol, delavskih univerz in izobraževalnih centrov bilo seveda nedvomno še veliko večje. Tako so na primer v Trbovljah, kjer je knjigarna odklonila vse izdave poslanih knjig, samo v treh podjetjih, ki so jih obiskali, prodali nad 50 knjig. Podobnih primerov je bilo še več.

Nezanimanje za poljudnoznanstveno knjigo izvira torej v glavnem iz nepoznavanja in zato je toliko bolj potrebno, da se ta koristna in potrebna literatura veliko bolj popularizira. In namesto izgovora »ni zanimanja« bi bilo mnogo koristneje da podjetja, delavske univerze, izobraževalni centri in šole predlagajo, kaj naj bi založba še sprejela v svoj program, če mislijo, da sedanje izdaje ne ustrezajo. Takih predlogov si založba želi, toda doslej še od nikoder ni bilo nobenega glasu. Zbirka Tvoja knjiga tehnike bi se na primer lahko razvila v tako zelo potreben priručnik za tehnično vzgojo po šolah. Tako pa tudi šole vračajo knjige te zbirke z motivacijo: »Naši učenci so naročeni na vse mladinske knjige, za vaše pa ni zanimanja«. Ali pa so tukaj kaj storile, da bi to zanimanje vzbudile, saj danes ima tehnični pouk vse pomembnejšo vlogo?

Ob vsem tem si lahko samo upravičeno zastavimo vprašanje: koliko časa bomo še zaman spraševali po knjigarnah in knjižnicah za poljudnoznanstvene knjige in kdaj se bo ta mačehovski odnos do tovrstne literature spremenil?

V. S.

krivde tiči v vodstvih šol. Stiki med upravitelji šol so slabi in zaradi tega ne izmenjujejo izkušenj. Prav tako skoraj vsi upravitelji dušijo vsako iniciativo prosvetnih kolektivov na šolah in imamo primer, da upravitelj že več let ni obiskal učiteljev in učencem med poukom in pregledal dnevnikov. Profesorji, učitelji in končno tudi učenci pričakujejo od upraviteljev nekaj več, pričakujejo, da bodo leti idejni usmerjevalci in voditelji pouka.

V zadnjem času je močno izbil še drug zelo občutljiv problem. Gre za izdelavo pravilnikov o delitvi osebnega dohodka na šolah. Povsod so sicer izvolili posebne komisije za izdelavo osnutkov pravilnikov, vendar skoraj nikjer niso mogle opraviti težkega dela samostojno, ker nekateri ravnatelji še vedno mislijo, da tudi delitev osebnih dohodkov prosvetnim delavcem spada izključno v njihov resor.

Zanimivo je, da so debato na plenumu o teh zadevah začeli prav prosvetni delavci sami in povedali, da taki in podobni problemi zadržujejo odnose na šolah in da prav zaradi tega mnogokrat trpi kvaliteta pouka, odraz vsega tega pa so končno slabi učni uspehi. Po dolgi razpravi na plenumu so sklenili, naj Občinski komite Zveze komunistov predlaga Svetu za šolstvo Občinskega ljudskega odbora, naj vsako leto razpiše prosta mesta za vse ravnatelje šol.

S tem bi dosegli menjavo kadrov na vodilnih mestih v šolah, preprečili bi ustvarjanje samovolje in omogočili mladini in naprednim prosvetnim delavcem, da bi v šole vnašali več demokratičnosti ter naprednejših metod poučevanja.

VLADO ERJAVŠEK

P. S. ... če so učni uspehi slabi, če starši ob tem negodujejo, če sodijo prosvetni delavci, komunisti, da so temu kriva vodstva šol, da upravitelji dušijo iniciativo prosvetnih kolektivov, da nekateri ravnatelji še vedno mislijo, da je delitev osebnih dohodkov prosvetnim delavcem izključno njihova stvar, da vse to zadržuje odnose na šolah in mnogokrat zaradi tega trpi kvaliteta pouka — in če so zaradi vseh teh ugotovitev sklenili predlagati svetu za šolstvo, naj bi vsako leto razpisal prosta mesta za vse ravnatelje šol — in če so prepričani, da bi s tem že preprečili vsako samovoljo ter vnašali demokratičnost v šolske kolektive, potem vendarle kaže ob koncu zastaviti skeptično vprašanje:

— ali ni to kljub vsem dobrim stranem, ki jih lahko prinese takšna »rotacija« v prosvetno službo, vendarle nekoliko preveč zaupanja v administrativno reševanje problemov? Ali lahko tako zamenjavanje ljudi na vodilnih mestih tudi že samo po sebi razreši vse tisto, kar naj bi se razreševalo v sistemu demokratičnega razpravljanja v kolektivih, v sistemu samoupravljanja, v sistemu kolektivnega obravnavanja prosvetnopedagoških problemov?

Diletantizem, amaterstvo in likovna vzgoja

Amatersko likovno udejstvovanje postane dostikrat lahko, od družbe nekontroliran in do družbe neodgovoren vir zaslужka, ne pa sredstvo lastne likovne vzgoje

Ocene informacije

»Nikoli v nedeljo«

Le redkokdaj se zgodi, da postane priznanja vredno filmsko delo popularno, še preden si ga ljudje lahko ogledajo. Tokrat ga je popularizirala pesem. V mislih imam priznano filmsko umetnino ameriškega režiserja in scenarista Julesa Dassina »Nikoli v nedeljo«. Že davno pred predvajanjem filma v naših kino dvoranah je delo zaslovelo in to predvsem po značilni grški pesmi »Otroci Pireja«. Zdej, ko je filmu, ga lahko vrednotimo še z drugih vidikov.

Homer, da so preteklost Grčija, njena slava in propad le še zgodovina, sodobna Grčija pa je le del sodobnega sveta, sicer s svojimi specifičnostmi in značilnostmi, v splošnem pa z istimi življenjskimi vprašanji, tegobami, navadami in uspehi, kot jih najdemo povsod drugod v svetu.

Popularni grški film

Odlika filma je v njegovi življenjski enostavnosti in posrednosti, odkritosti in prisrčnosti, s katero obravnava posamezne, sicer resne probleme — v njegovi dinamiki in značilnostih grškega temperamenta in vzdušja v celoti. In vse to po zaslugi predvsem dveh ustvarjalcev: režiserja, scenarista in igralca Julesa Dassina ter grške igralke Meline Mercouri, ki je prav za svojo Illyjo prejela v Cannesu nagrado za najboljšo žensko vlogo leta.

Za delo, ki je hkrati psihološka in sociološka študija, resna in priznana filmska umetnina ter vedra in razgibana komedija, polna optimizma, smo ustvarjalcem lahko samo hvaležni. I. B.



Likovna kultura se ne tiče samo tako imenovane »čiste« likovne umetnosti (slikarstva in kiparstva), ampak vseh področij človeške oblikovalske dejavnosti: arhitekture in urbanizma, aranžerstva, stanovanjske kulture, uporabne grafike, mode, skratka vseh predmetov za vsakdanjo rabo, ki jih danes v veliki meri industrijsko proizvajamo. Zato je likovna kultura vseh ljudi mimo prvotne humane težnje tudi v materialnem interesu družbe, saj bo potrošnik upravljavec industrijske proizvodnje, trgovske mreže in vsega javnega življenja tudi odločal, ali bodo oblikovalski napori naših ljudi na vseh področjih življenja usmerjeni v proizvodnjo kiča ali pa v ustvarjanje likovno visoko vrednega življenjskega okolja. Posebno važna pa postaja likovna kultura vsakega državljanca zdej, ko prehajamo na komunalno financiranje kulturne dejavnosti, tudi likovne.

Zal je danes prav likovno področje tisto, ki ga naši ljudje najmanj poznajo, za katerega se najmanj zanimajo, na katerem so najmanj kritični. Zato tudi tam najlaže uspeva kič. Ne mislim zagovarjati šolstva, ki je v prvi vrsti poklicano, da ustvari temelje likovne vzgoje in izobrazbe vsakega državljanca. Te naloge ni izpolnila niti dosedanja, niti reformirana šola. Zato je tem važnejše delo tistih, ki se ukvarjajo z likovno vzgojo odraslih. Res, da likovna dela sama (likovne razstave, galerije in muzeji likovnih del, reprodukcije v tisku, javni spomeniki) ter vse naše vsakdanje okolje vzgajajo, a razvijati bi morali tudi različne oblike likovnega izobraževanja. To lahko store tisk, televizija, predavanja, vodstva po razstavah, posebne komentirane didaktične razstave ipd.

Dosedanje centralno financiranje likovne kulture je ustvarilo materialno osnovo predvsem za reprezentativne razstave in domačih večjih središčih ter za centralne galerije. Te bi bile lahko močan aktivni činitelj v pridobivanju in vzgoji likovne publike, a se navadno omejujejo na samo prirejanje likovnih razstav, ne pa v zadostni meri tudi na pridobivanje novega občinstva. Na »teren« pošiljajo glavna likovna središča svoje razstave zelo porredko. Te pa so v primeri z »izvoznimi« tudi po kvaliteti drugorazredne. Inicijativa za množično likovno vzgojo je bila torej doslej prepučena, predvsem iniciativi »terena«, ki pa se je pokazala v izjemnih primerih že kot uspešna (Slovenj Gradec). S komunalnim financiranjem bo postala vloga komun ter s tem široki množici v življenju kulture odločilna. Zato nas zanima predvsem množična likovna vzgoja v vseh naših krajih. Tudi ljudem v manj razvitih področjih je treba nuditi enako kvalitativno likovno vzgojo ter jim posredovati dela enake teže, kot so tista, ki jih »izvažamo« ali razstavljamo v domačih republiških središčih. Razlika naj bo le v načinu posredovanja in tolmačenja. Odklanjati bi morali samozadovoljni čitalniški provincializem kot tudi »vrhunsko« omalovaževanje »terena«.

V pretežni meri se ukvarjajo z množično kulturno, pa tudi likovno vzgojo Svobode in prosvetna društva. V likovnem pogledu so se povečini omejili na organizacijo in podpiranje amaterskih likovnih krožkov, katerih namen in delovni program pa se mi zdita problematična. Nejasnost o ciljih in pomenu kulturnega amaterstva je menda zelo razširjena, saj sem zasledila tudi v dnevnem tisku že večkrat članke o likovnih amaterskih krožkih, ki »s svojo umetniško dejavnostjo širijo likovno kulturo v svojem kraju« in podobno.

Likovno delo je družbeno odgovorno delo izpreminjanja ljudi in njihovega okolja. Zato bi se ga moral vsakdo lotiti s polno zavestjo odgovornosti in z naporom vseh svojih sposobnosti. Res je, da se tudi med poklicnimi likovniki najdejo taki, ki se zavestno »prilagajajo zahtevam tržišča« s tem, da hoté nižajo raven kvalitete svojega dela, kar je seveda obsojana vredno. No, kot poklicni likovniki s tem vsaj nekaj tvegajo. V nevarnosti je njihov profesionalni ugled in pričakujejo lahko negativno

kritiko svojega dela. (Med poklicne likovnike ne štejem samo tiste s formalno izobrazbo, saj je mnogi slavni umetniki, kot n. pr. Van Gogh, Grohar, tudi niso imeli, ampak vse tiste, ki jim je likovno ustvarjanje glavni poklic.) Likovni amater pa ni odgovoren za kvaliteto svojega dela. Z neuspehom ne tvega ničesar. Namen likovnega amaterstva namreč ni preoblikovati ljudi in njihovo okolje, ampak v prvi vrsti sprostiti in vzgajati sebe samega. Aktivna vzgoja je namreč najbolj učinkovita. Zato je likovno amaterstvo lepa in plemenita stvar.

Delo likovnih amaterjev ne bi smelo biti usmerjeno v zaslužkarstvo

Smisel amaterskega dela torej ni nastop v javnosti. Občasne razstave naj bi imele bolj značaj šolskih razstav, usmerjenih v obveščanje javnosti o svojem delu ter morebiti v pridobivanje novih likovnih amaterjev. Zato se ne strinjam s časopisnimi recenzijami, ki obravnavajo nastope amaterjav v tonu kritik o razstavah profesionalcev, a z neprimerno milejšimi merili, kar vnaša zmedo v vrednotenje likovne kvalitete. Nikakor pa ne bi smelo biti delo likovnih amaterjev usmerjeno v zaslužkarstvo. In vendar srečamo po vsej Sloveniji v javnih lokalih več del amaterjev kot poklicnih likovnikov; podjetja »podpirajo amaterstvo« z odkupi ipd. Tak način amaterskih izdelkov pa lahko bistveno spremeni odnos amaterja do likovne kulture. Likovno udejstvovanje mu postane lahak, od družbe nekontroliran in do družbe neodgovoren vir zaslужka, ne pa sredstvo lastne likovne vzgoje. Ko sem o tem govorila z nekaterimi amaterji, so omenili, da družba financira tudi profesionalce ter da mora amater pač na neki način kriti stroške za likovni material in orodje. Poklicni likovnik od likovnega dela živi, v povprečju ustvarja s svojim delom kulturne dobrine, s prodajo eventualnih nekvadratnih del pa vsaj v načelu nekaj tvega. Amater živi od drugega poklica, če pa se v prostem času še s čim ukvarja, mora za svojo sprostitiv in izobrazbo pač nekaj žrtvovati.

Pomanjkljivost sedanje amaterske dejavnosti v okviru prosvetnih društev pa je tudi v vsebini dela likovnih krožkov, ki je odločno preozka, saj svojim članom ne nudi dovolj obzora na likovnem področju. Poleg akademsko poobarvanega risanja in slikanja le redko kje goje tudi kiparstvo ali grafiko, menda nikjer pa se ne seznanjajo prav tako z ostalimi likovnimi področji in problemi.

Dobro amatersko skupino si predstavljam tako, da bi njeni člani preko lastnega dela spoznali čim širši krog likovnih vrst in vprašanj, razen tega pa naj bi skupaj obiskovali razstave in galerije ter različne likovne spomenike, se seznanjali z likovnimi problemi in vsakdanjem življenju ter z deli velikih umetnikov v preteklosti in sedanjosti. Posluševali naj bi se knjig, reprodukcij, diapozitivov itd.

Širjenje likovne kulture samo med amaterji pa je za potrebe naše družbe seveda odločno premalo. Če spomnim

bralca na velikanski družbeni pomen te kulturne veje, ki sem ga skušala nakazati v uvodu, mislim, da bo jasno, da je treba zainteresirati za likovna vprašanja tudi tiste državljanke, ki se sami aktivno ne ukvarjajo z likovno dejavnostjo.

Za širjenje in tolmačenje likovne kulture bi morali znati zagotoviti potrebna sredstva: materialna sredstva (zbirke originalov, reprodukcij, likovnih diafilmov in filmov, predavanja, likovne knjižnice itd.), potrebni pa so tudi organizatorji in strokovni kadri.

Ne verjamem, da bi lahko imela že danes vsaka komuna zbirko naštetih likovnih »učil«. Za zdej bi morali težiti vsaj po enem ali nekaj centrih za take vrste usluge.

Sprva bi morali okrepiti vsaj nekaj centrov za širjenje likovne kulture

Imamo dobre poklicne organizatorje za »reprezentativne« razstave in druge likovne prireditve bolj »zunanje« kulturno političnega značaja, nimamo pa sorazmerno dovolj poklicnih organizatorjev »notranje« likovne kulturne politike. V znatni meri bi takim menagerjem množične likovne vzgoje lahko pomagale že obstoječe skupine likovnih amaterjev, ki naj se ne bi zapirale v svoj ozki krog, ampak naj bi kot ljudje, ki se že zanimajo za likovno umetnost v svojem okolju pridobivale nove in nove obiskovalce razstav, predavanj in filmov o likovnih vprašanjih itd. Nemara bi lahko povezali vse aktivne ljubitelje likovne kulture v okviru Zveze Svobode in prosvetnih društev v nekakšno sekcijo prijateljev likovne kulture.

Kar se tiče sodelovanja likovnih strokovnjakov, so se Svobode in prosvetna društva obročala na likovne umetnike za pomoč v obliki akademske korekture likovnih izdelkov amaterjev, kar je odločno premalo. Ta pomoč je bila vedno le dodatna zaposelitev likovnega strokovnjaka, katerega osnovni vir dohodkov je drugje. Ljudje in vodstva prosvetnih društev se pritožujejo, da ni mogoče dobiti dovolj honorarnih likovnih sodelavcev za tako likovno-vzgojno delo med odraslimi. To je razumljivo. Likovni delavci, ki so za vzgojno delo sposobni in zainteresirani, so polno zaposleni v šolstvu. Kar jim ostane prostega časa in moči, ju morajo žrtvovati svojemu ustvarjalnemu delu. Edini izhod bi bil ta, da bi v centrih za širjenje likovne kulture (kjer bi bili zbrani razni pripomočki za množično likovno vzgojo) zaposlili vsaj nekaj likovnih delavcev (likovnih umetnikov, zgodovinarjev umetnosti ipd.), ki bi jim bila likovna vzgoja odraslih poklic, v katerega bi se utegnili resno poglobiti. Potrebna ni zgolj akademska korektura amaterskih likovnih izdelkov, ampak usmerjanje celotne vsebine likovno-vzgojnega dela. To je vsekakor primernejše, kot da bi v komunah, kjer strokovnjakov ni, strokovno usmerjali likovno vzgojo nekakšni »univerzalni« kulturniki. Svobode in prosvetna društva bi morali seveda obdržati in razviti svojo organizacijsko vlogo. Prej pa bi jim bila potrebna jasna orientacija na področju likovne vzgoje.

Vse to zveni nemara kot neuresničljive sanje. Kaj pa sredstva za njihovo uresničenje? Družba je tudi doslej financirala likovno kulturo, čeprav v primeri z drugimi področji nemara res ne bogato. Finansirala je vrsto reprezentativnih likovnih prireditev in spomenikov ter delovanje kulturno-umetniških društev. Zakaj torej ne bi v bodoče vsaj del teh sredstev namenila za aktivnejšo likovno vzgojo množic?

ALENKA GERLOVIČ

Vizualne komunikacije

Izraz je dobesedno slovenjen in bi po naše pomenil nekaj takega kot načine in pota, po katerih se prenašajo sporočila, namenjena potrošnikovemu očesu. Ta potrošnik je lahko obiskovalec umetniške razstave, kupec knjig, hrane, zdravil in podobno.

Vizualno sporočilo sestavljajo liki, barve in napis. Za njim stojita v večini primerov trgovina in industrija, ki se preko njega obračata na kupca, priporočata svoje izdelke in jih skušata prikazati v čim modernejši in prikupnejši embalaži. Kupec plača izdelek in seveda tudi »vizualno sporočilo«, ki je postalo po svoji strani precej obširno področje udejstvanja arhitektov in tako imenovanih likovnih umetnikov uporabne umetnosti, ki so v Jugoslaviji združeni v Zvezi likovnih umetnikov uporabne umetnosti. Ni mogoče »iti velikanskega pomena vizualnih komunikacij v današnji družbi, od

Razstava na Gospodarskem razstavišču



to tudi vsesplošen razvoj v zadnjih letih in razširjenost.

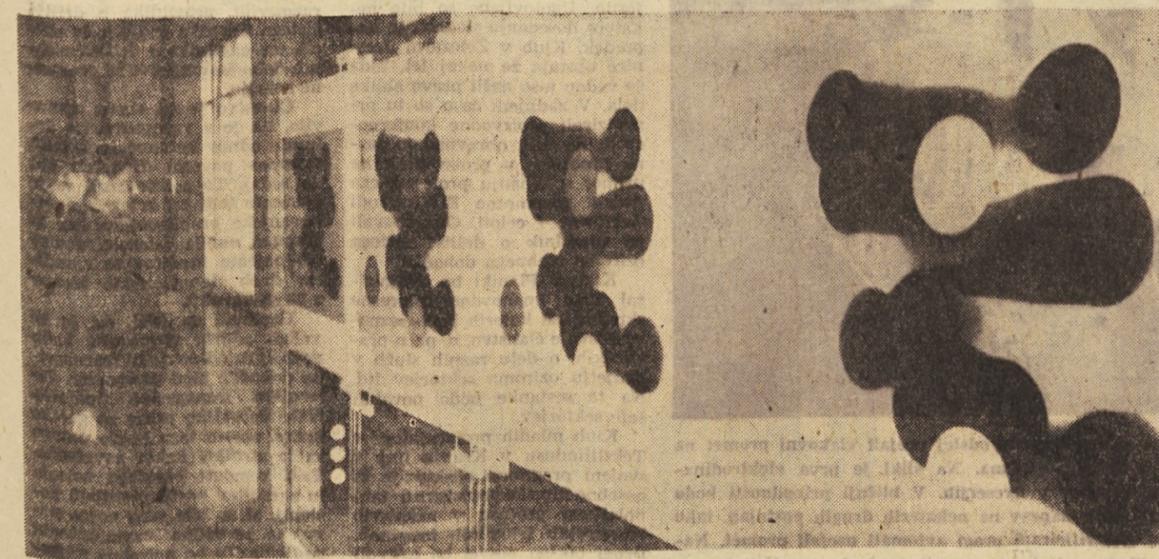
Razstava na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani od 23. februarja do 5. marca predstavlja na izbranih primerih nivo naše jugoslovanske sodobne vizualne komunikacije. Plakati za filme, za vinske razstave, motodirke in za svetovni dan varčevanja, turistični plakati, embalaža za nylon nogavice, salamo, zdravila, knjige in zobne paste so dovolj zgovorni primerki in posegajo praktično v vsak del našega vsakdanjega življenja. Sodelujejo vidnejši jugoslovanski oblikovalci iz Beograda, Zagreba, Sarajeva, Ljubljane in Maribora, med njimi precejšnje število arhitektov. Pokazani nivo je dostojen, z dokajšnjo mero okusa in spretno uporabo idej in form, nekatere rešitve so celo originalne, kar pa menda ni nujen pogoj za uspeh. F. Z.

Čemu pravzaprav?

Bolj ko človek prebira Grunovo knjigo, bolj se mu vsiljuje vprašanje, s kakšnim namenom nam je založba Lipa pravzaprav posredovala ta »roman o Mozartu«. Pisatelj je obvisel nekje med družinsko kroniko, poceni sentimentalnostjo in pikanterijami »popularnih« romanov. V dobri veri, da bo orisal skladateljevo umetniško osebnost, se je lotil — izključno Mozartovih oper in še pri tem marsikdaj zgrešil cilj. Tako je na skoraj 500 straneh mogoče najti le nekaj zadetih drobcev iz življenja genialnega ustvarjalca, vse drugo pa... Prevod je sicer soliden, vendar očitno delo laika. Mozart ni nikoli napisal simfonije v E-duru (pač pa sodi v znamenito trilogijo Es-durova simfonija), njegova žena je bila Konstanca, ne Konstanca (zakaj fonetična pisava samo ob tem edinem imenu?) in če slovenimo Carobno piščal, velja prevesti tudi Beg iz seraja pa še

mного drugega, kar naj bi dalo Grunovemu pisanju patino pristnosti preteklih dni. Poglavje zase je besedilo na ščitnem ovitku te knjige — tudi če spregledamo dovolj neprimerne »starega cerkvenega muzikologa Martinija« (zakaj oče Martini je slovel kot velik teoretik in kontrapunktik, nikoli pa ni bil muzikolog — menda pisec loči ta dva pojma!). Bralca zbode predvsem zaključek, da »tragični lik Mozarta... ob strani današnjega duhovno sproščene in materialno podprtega ustvarjalca nehoté vzbuja v čitatelju priznanje življenjski ureditvi«. Ze sama stilizacija misli je očitno zgrešila namen, ki ga je pisec hotel doseči. In potem: kaj je res treba slehernu, še tako malovredno delo ogrniti s plaščem »pravovernosti«, da bo vsaj videti dobro in lepo? S kakšnim namenom in komu v prid? L. B.

Bernard Grun: »Zlato pero«



Z razstave Vizualne komunikacije na Gospodarskem razstavišču

Glasovanje o proračunu – brez gradiva

Na seji ObLO Radovljica sta bili na dnevnem redu obravnava predloga resolucije o perspektivnem razvoju okraja Kranj v razdobju do leta 1965 in obravnava o proračunu dohodkov in izdatkov okraja Kranj za leto 1962. Medtem ko so osnutek resolucije dobili le redki odborniki, pa predloga plana dohodkov in izdatkov za leto 1962 ni dobil nihče od odbornikov. Tega niso dobili niti odborniki okrajnega LO s področja radovljiške občine. Mnogi odborniki se s takšnim načinom obravnavanja niso strinjali, vendar pa je zaradi kratkega roka do zasedanja OLO prevladovalo mišljenje, da je treba tudi brez dokumentacije obravnavati proračun za leto 1962 in resolucijo o perspektivnem razvoju do leta 1965.

Kratko razlago o perspektivnem razvoju okraja Kranj so podali odgovorni uslužbenci. Predlog proračuna za leto 1962 pa je obrazložil obširno in dosti razumljivo odgovorni uslužbenec OLO. Ker odborniki niso dobili materiala, je bila temu primerna tudi razprava o okrajnem predračunu. Mnenje večine odbornikov je bilo, da se je to vprašanje obravnavalo le formalno. Izrazili so željo, naj se v bodoče lotevajo v občini in okraju obravnave takih in podobnih vprašanj z večjo resnostjo. Nikakor ne more biti razprava plodna, če nekdo uro in več našteva različne odstotke in podobno, in še to ob koncu seje, ko so odborniki že pretrujeni in ne morejo slediti obrazložitvam. Če bi pa predhodno material pregledali in preštudirali, bi bilo vse drugače. Pritika odbornikov je popolnoma upravičena. N. B.

• VELIKA POLANA V hiši Miška Kranjca muzej naprednega tiska

Lendavska občina je v minulem letu proklamirala 20-letnico vstaje na osrednji občinski proslavi v Veliki Polani pač zato, ker je bila Velika Polana med NOB pomembna točka. Tu so se zbirali partizani in je bilo tudi njihovo središče. V Veliki Polani je bilo tudi prvo uredništvo glasila KPJ »Ljudske pravice«, ki jo je urejeval domačin in pisatelj Miško Kranjec. Ob praznovanju letošnjega 1. maja bodo odprli v njegovi rojstni hiši v Veliki Polani muzej naprednega tiska. Ob tej priložnosti bo ČZP Pomurski tisk izdalo tudi posebno zgodovinsko brošuro. Vaščani in okoličani zbirajo gradivo, toda le s težavo najdejo še po kak izvod taktarne »Ljudske pravice«. S. S.

• VELENJE Premalo razumevanja

Nabiralna akcija za knjižnico v Velenju je le delno uspela. S kuponi, ki so jih prodajali po vseh trgovinah, v kinu itd., so do-

dinarjev, kar pa bo komaj za kritje osebnih izdatkov, ki jih bo imela knjižnica takoj, ko bo sprejel predlog sveta za šolstvo in kulturo, naj se osnuje matična občinska knjižnica, ki bo imela svoj sedež v Velenju. Ta naj bi namreč imela tudi profesionalnega knjižničarja. V. V.

• KOČEVJE Volivci opozarjajo na varčevanje

Te dni so bili po vseh vodilnih in tudi proizvajalnih enotah kočevske občine zbori volivcev. Poleg gospodarskih vprašanj so volivci razpravljali tudi o predlogu letošnjega družbenega plana in proračuna. Na podlagi podanega osnutka so v glavnem odobrili predloge ki predvidevajo, da bi prvenstveno nadaljevali z gradnjo kemične tovarne, ki naj bi pričela v drugi polovici letošnjega leta poskusno obratovati. Gradili naj bi tudi zdravstveni dom. Volivci so opozorili, da je treba na vseh področjih, predvsem pa pri državni upravi varčevati s sredstvi. V. D.

• ČRNOMELJ Vsak mesec razprava o delu

Občni zbor sindikalne podružnice BELT Črnomelj, ki je bil 18. februarja t. l., je obravnaval vrsto vprašanj, ki so važna tako za kolektiv kot komuno. Kolektiv prehaja v tem letu na eno milijardo dve sto milijonov bruto proizvodnje. Konkurenca na tržišču je zelo močna. Kolektiv s tem računa in zato si bo prizadeval zniževati proizvodne stroške, da bo lahko svoje proizvode nemoteno plasiral na tržišču.

Izvršni odbor sindikalne podružnice je dal lani pobudo za decentralizacijo s formiranjem sindikalnih odborov po obratih, oziroma bodočih ekonomskih enotah. Konec preteklega leta je bila izvedena tudi decentralizacija organov samoupravljanja in so izvolili tu tri svete ekonomskih enot. Novi samoupravni organi nimajo še potrebnih izkušenj, vendar upamo, da se bodo kmalu uveljavili na svojem področju. Njihove pristojnosti bodo sedaj urejene z novimi pravili podjetja in poslovniki.

Na obnem zboru so ugotovili, da je bil doslej kolektiv kot celota premalo seznanjen s sklepi in ukrepi organov samoupravljanja. Zato mislijo sedaj prirediti vsak mesec sestanke po obratih in se na njih pogovoriti o nalogah.

Članstvo je tudi sklenilo, da bi bilo treba ustanoviti v podjetju klub mladih proizvajalcev, izobraževalni center pa naj bi poživil svojo dejavnost. LOJZE STARIHA



Se en posnetek iz serije: »Pozabili so na lastno varnost«. Na podobnih prizorih smo že večkrat ujeli kleparje, čistilce oken, krovec streh itd., tokrat pa je glavni junak monter telefonskih napeljav, ki je pred dnevi opravljal svoje delo v Beethovnovi ulici v Ljubljani. Mož je prislonil visoko lestev kar na žico, v trdnem prepričanju, da je varen...

• SOSTANJ Pospešen gospodarski razvoj v šaleški dolini

Letos bo za soštanjsko občino značilna pospešena gospodarska dejavnost. Naj omenimo samo pričetek gradnje energoekombinata. V tovarni gospodinjne opreme, Velenje naj bi že letos izdelali nad 800 ton peči in štedilnikov. V Soštanju bodo dokončali rekonstrukcijo kromovega obrata. V velenjskem rud-

niku pa mislijo nakopati za 200.000 ton več lignita.

Jasno je, da bo potrebno vzporedno z industrializacijo skrbeti tudi za šole in stanovanja ter razne adaptacije. Letos naj bi dogradili sto družinskih stanovanj in 192 samskih. Pričeli bi graditi sto novih stanovanj. Zdravstveni dom Velenje in novo osnovno šolo bodo do konca leta izročili svojemu namenu. Adaptirali bodo II. osemletko v Soštanju.

Med komunalnimi napravami bo najpomembnejša gradnja ceste Soštanj–Velenje in gradnja vodovoda za Šaleško dolino. Razne izboljšave predvidevajo tudi v obrti in trgovini. O tem te dni razpravljajo zbori volivcev, ko obravnavajo občinski družbeni načrt. Na konferenci SZDL v Velenju so sprejeli predlog o samoprispelku za ureditev otroških igrišč. Lani so v tem mestu opravili pri ureditvi parka in igrišč 38.000 prostovoljnih delovnih ur. -S-

21 komisij poroča zboru proizvajalcev

Enainvajset komisij, ki jih je imenoval občinski ljudski odbor zato, da bi proučile izdelane pravilnike o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov, te dni končuje svoje delo. O ugotovitvah, do katerih so komisije prišle pri analizi pravilnikov, bo v kratkem razpravljal zbor proizvajalcev ObLO in sprejel ustrezen priporočila delovnim kolektivom. Prevladuje mnenje, naj bi pri zboru proizvajalcev še naprej obstajala posebna komisija, ki bi sprejemala praktično uveljavljanje novih načel delitve dohodka in delovnih kolektivnih, zlasti pa njihov vpliv na rast produktivnosti.

Kljub temu, da so kamniti kolektivni z veliko zavzetostjo razpravljali in sprejemali pravilnike, kaže, da bo treba nekatere še izpopolniti in jih bolj prilagoditi takli obliki delitve dohodka, ki bo spodbudna tako za kolektiv kot za posameznika. S.

• KRANJ Klubi na rešetu

Pred nekaj dnevi je bil v Kranju posvet o dejavnosti klubov mladih proizvajalcev v podjetjih. Ugotovljene so bile nekatere dosedanje slabosti in napredek. Klub v Železarni Jesenice obstaja že nekaj let, toda še vedno niso našli prave oblike dela. V zadnjem času so tu organizirali proizvodne konference in na njih obravnavajo razne probleme v proizvodnji, na primer o nihanju proizvodnega načrta posamezne EE in tudi Železarni v celoti. Obravnavali so pravilnik o delitvi čistega dohodka oziroma osebnega dohodka.

Klub v Planiki bo organiziral tako imenovane interesne skupine, na katerih bodo seznanjali svoje članstvo, n. pr. o pravilnikih, o delu raznih služb v podjetju oziroma sektorjev itd. Na te sestanke bodo povabili šefe sektorjev.

Klub mladih proizvajalcev v Tekstilindusu v Kranju ima v svojem programu ekurzije in posebne filmske predstave o tehnološkem procesu v nekaterih inozemskih tekstilnih tovarnah. Drugi takšen posvet bo priredil KMP »Železarni« Jesenice. STANE PIRNAT

• KANIŽARICA

Strokovni tečaji

Izobraževalni center Rudnika rjavega premoga Kanižarica je posvetil posebno skrb izobraževanju članov ZB in aktivistov. Z obiskom tečajev, ki so trajali daljšo dobo je 36 članov delovnega kolektiva pridobilo potrebno strokovno znanje. Izpite so opravili pred nekaj dnevi. D. V.

• NOVO MESTO

Nerešeno vprašanje na občnem zboru

Sindikalna podružnica postaje in uprave ZTP Novo mesto, je imela pred kratkim redni letni občni zbor. Delo sindikata v preteklem letu je bilo zelo uspešno, saj je ta (po reorganizaciji železnic) sodeloval pri sestavljanju in sprejemanju pravil podjetja, pravilnika o delovnih razmerjih, pravilnika o delitvi čistega dohodka podjetja in sekcij, ter pavilnika o delitvi osebnih dohodkov uprave in prometne sekcije.

Članstvo je na zboru ugotovilo, da je z reorganizacijo železnice odnos komune in ostalih forumov povsem drugačen kot do sedaj. To sodelovanje se je pokazalo tudi pri reševanju stanovanjske problematike, ker je komuna nudila železnici pomoč pri najemu kreditov za zgraditev dveh stanovanjskih blokov z 28 stanovanji.

Ugotovili so tudi, da je še vedno odprto vprašanje, kako najbolj pravilno deliti transportne dohodke med posamezna železniška transportna podjetja. Naše dolenske proge so gorske proge, zaradi tega imajo mnogo večje stroške, kakor ravninske. Tudi remontu gornjega ustroja in zgraditev novih postajnih splotij, ki so bila med vojno porušena, so veliko breme našemu podjetju. To bo potrebno vsekakor urediti v vsestransko korist. J. U.



V Tobačni tovarni v Ljubljani dobro skrbje za higiensko-tehnično varnost svojih delavcev. Obratni zdravnik ter varnostni tehnik redno pregledujeta zaščitne naprave na strojih ter delovne pogoje delavcev

Deset let podjetja »Usnje«

Ob desetletni obstoja podjetja in delavskega samoupravljanja je imel minulo soboto delavski svet podjetja »Usnje« slavnostno sejo. Udeležili so se je vsi člani kolektiva, več jubilarantov je ob tej priložnosti sprejelo spominska darila.

To podjetje za prodajo čevljev na debelo in drobno je bilo med prvimi, ki je odprlo specializirane prodajalne čevljev, v katerih prodajajo izdelke različnih proizvajalcev. V kratkem času obstoja so odprli več prodajal, v katerih so lani prodali več kot 513.000 parov čevljev (v letu 1952 pa 56.000). K bistvenem povečanju prometa je največ prispevalo novo lastno sodobno skladišče, saj se zdaj lahko pravočasno pripravijo na prodajo vseh vrst čevljev za vsako sezono.

• TRBOVLJE

Kakšen naj bo razvoj industrije

Medtem, ko lahko ugotavljamo, da društva inženirjev in tehnikov v treh zasavskih občinah (v Hrastrniku, Zagorju ob Savi in Litiji) niso preveč delovna, pa je trboveljsko društvo inženirjev, tehnikov in ekonomistov izredno skrbno pripravilo posvetovanje o problemih in nadaljnjem razvoju industrije.

Razumljivo je, da je bil največ razprav deležen prav Rudnik rjavega premoga Trbovlje-Hrastrnik, zlasti še zaradi prodaje premoga v prihodnje. Vse ugotovitve kažejo, da bodo sedanji odjemalci rabili v prihodnje vse manj premoga. Rečeno je bilo, da velja proučiti vse možnosti za drugačno porabo premoga, pri čemer so omenjali predvsem možnosti za kemično predelavo. Premogov prah in mulj bi se dala koristno uporabiti v novi rekonstruirani trboveljski Cementarni za izdelavo klinkerja.

Ni manj konkretno in zainteresirano niso udeleženci razpravljali tudi o problemih ostalih trboveljskih industrijskih gospodarskih organizacij in o njihovem nadaljnjem razvoju. Trboveljska Strojna tovarna naj bi svojo proizvodnjo preusmeri-

la tako, da bi izdelovala opremo za vse vrste rudnikov (in ne samo za premogokope). Do sedaj še namreč uvažamo opremo za rudnike, ki bi jo lahko ob razširitvi proizvodnje izdelovala Strojna tovarna Trbovlje.

Vse možnosti za nadaljnji razvoj pa imajo tudi ostale industrijske gospodarske organizacije v Trbovljah. Važno pa je, da bodo morale v prihodnje izdelati in usvojiti najprimernejše proizvodne načrte in v večji meri sodelovati z nekaterimi večjimi industrijskimi gospodarskimi organizacijami.

S posebno pozornostjo je bil obravnavan tudi projekt za novo tovarno polvodnikov, dalje urbanistične zasnove trboveljskega prometnega vozlišča, gradbeništva, onečiščenja reke Save in oskrbe z električno energijo.

Pobudo trboveljskega Društva inženirjev in tehnikov je treba vsekakor pozdraviti, zlasti še, če upoštevamo, da je društvo izrazilo pripravljenost tudi v prihodnje kar najtesneje sodelovati z občinskim LO, njegovimi organi in tako prispevati svoj delež za nadaljnji razvoj občine. (k)

• LENDA VA

Pomanjkljiva požarna varnost

V lendavski občini ugotavljajo, da s sedanjo požarno varnostjo ne morejo biti zadovoljni. Zanj je predvsem slabo poskrbljeno v gospodarskih organizacijah, nič bolje pa tudi ni na šolah in v raznih ustanovah. V zadrugah in poslovnih enotah n. pr. nimajo urejenih skladišč za lahko vnetljive tekočine, prav tako pa tudi ne prepotrebnih garaž za stroje.

V gospodarskih organizacijah sicer imajo skladišča in garaže, toda delavci kaj malo vedo, kako naj postopajo, da ne bi prišlo do požara ali pa, če nastane požar, kako naj ga pogasijo. Zato mislijo tu organizirati tečaje, na katerih se bodo vsaj čuvaji spoznali s svojimi nalogami. Tečaj bo organizirala občinska gasilska zveza, stroške pa bodo krnila podjetja.

Sedaj misli gasilska služba povsod pregledati požarno-varnostne naprave, društva pa naj bi izboljšala mehanizacijo, orodje in opremo. S. S.

bili 134.000 din, hišni sveti so poslali v fond za knjižnico okoli 140.000 din. Gospodarske organizacije še niso za knjižnico nič nakazale z izjemo Rudnika lignita, ki je prek SZDL dal za knjižnico 1.000.000 din.

S temi sredstvi seveda ne bo rešen problem knjižnega fonda. Iz občinskega proračuna bo knjižnica sicer dobila milijon



S pritiskom na gumb bodo odslej urejali vlakovni promet na odcepu proge Ljubljana–Sežana. Na sliki je prva elektrodinamična naprava, in sicer v Preserjih. V bližnji prihodnosti bodo montirali še več takih naprav na nekaterih drugih postajah, tako da bodo na tej elektrificirani progi avtomati urejali promet. Naprava v Preserjih bo pričela obratovati, ko bodo napeljali še potrebne električne priključke in tako zagotovili potrebno napetost.

ŠPORT ZA NAŠE RAZMERE

Vojak brez puške ni kaj prida vojak.
Smučar-skakač brez smučki tudi ne kaj prida smučar.

Zato nosijo drugod po svetu skakači s seboj rezervne smučki, da na tekmovanjih ne bi umirali od dolgega časa, če bi se jim prvi par položil. Jugoslovanski skakači pa so po lepi in preizkušeni tradiciji odpotovali tudi na svetovno prvenstvo brez rezervnih smučki. Dva para so jih menda dobili potem nekje spotoma, toda ko se je v Zakopanih pričela serija padcev in zlomov, so prvi še dobili smučki tistih, ki so se pri



skoku poškodovali, kdor pa je z zlomom smučki preveč odlašal, kot na primer Pečar, se je moral nazadnje obrisati pod nosom in zaradi nesrečnih smučki sploh ni mogel nastopiti v drugi seriji skokov.

Ce smo že pri varčevanju in če je stiska res tako velika, da moramo pošiljati naše reprezentante na dolgo pot brez zadostne opreme, ali ne bi bilo bolj modro in bi bil prihranek mnogo večji, če jih sploh ne bi pošiljali nikamor, pa ne bi tratili časa in denarja za priprave, pa ne bi potovali križem kračem po svetu in ne bi fantje tvegali svojih glav — ampak bi zaradi varčevanja vsi skupaj ostali lepo doma. Morda bi se lotili kakšnega drugega športa, denimo skokov v vodo; Kolikor vem, tam ni treba imeti rezervnih kopalnih hlač. Torej kot za nalašč — šport za naše razmere...

PRETIRAN OPTIMIZEM

Ko smo v mislih spremeljali naše tekače na svetovno prvenstvo v Zakopane, so bili naši upi glede na njihove uspehe že nekaj let nazaj razmeroma skromni.

Da... bili so skromni, nismo pričakovali medalje ali kakšnega novega svetovnega rekorda.

Ne... Naša pričakovanja so bila mnogo bolj skromna, toda na žalost še vedno preveč



optimistična! Zakopane so naše želje dobesedno zakopale.

Sele danes se vprašujemo, kako je sploh možno, da smo poslali v boj med vso svetovno elitno ljudmi, ki jim v tej sezoni še nismo nudili priložnosti, da bi se v svoji disciplini enkrat samkrat preizkusili in pokazali, kaj zmorejo!

Sicer pa, po toči zvoniti... Vsekakor je že davno napočil čas, da pričnemo treznejše presojeti, kdaj in kje do našo državo kdo zastopal, posebno če gre za tako veliko tekmovanje, kot je svetovno prvenstvo.

Izkušnje namreč kažejo, da se še vedno prehitro zadovoljimo s formo naših tekmovancev, in da imamo lonček z optimizmom prepoln.



Kljub temu, da ima občina več kot 15.000 prebivalcev, da njene šole obiskuje več kot 3000 otrok in da je v njenih osmih telesno-kulturnih organizacijah včlanjenih skoraj 2200 članov — danes zaman iščeš na občinskem odboru v Zagorju vrata, na katerih bi pisalo: Občinska zveza za telesno kulturo.

TELESNA KULTURA V ZAGORJU:

BIVŠI DOM »SOKOLA«, DANES DOM »PARTIZANA« STOJI V ZAGORJU ZE OD LETA 1910. OD TAKRAT SE NI BILO SREDSTEV NITI ZA NAJ-SKROMNEJŠA POPRAVILA

Občinska zveza za telesno kulturo je bila v Zagorju ustanovljena že konec leta 1959 in je bila ena izmed prvih v Zavarstvu. Delila se je na komisije in vse je kazalo, da bo njeno delo zares plodno in da uspehi ne bodo izostali. Da, tako je kazalo...

Skrbi je bilo več kot dovolj, saj je zveza združevala osem društev: TVD Partizan Zagorje in Izlake, SD Proletarac, SD Svoboda - Kisovec, PD Zagorje, SK Zagorje in Kisovec in tabornike »Rodu črnih krtov«. Poleg tega je bila tu še skrb za telesno vzgojo v šolah, težave z vzdrževanjem objektov, novo nastajajoče sekcije itd.

Takoj z rojstvom ObZTK se je pričel boj za obstanek. Proračun 600 tisoč dinarjev je bil namreč mnogo mnogo preskromen. Nastalo je vprašanje, kako upravljati s tem denarjem in zagotoviti normalno življenje številnih športnikov, kako organizirati tekmovanja, nastope, gostovanja, pohod »Ob žici«, kje dobiti sredstva za investicije v telesnovzgojne objekte, ki propadajo ali pa so še nedograjeni.

Odborniki so uvideli, da na ta način tudi z najboljšo voljo in z največjo požrtvovalnostjo pač ne bo šlo. Iskali so novih poti. Da bi zagotovili načrtno delo društev so s pomočjo občinskega ljudskega odbora formirali poseben sklad, v katerega naj bi se stekal en promile od vrednosti bruto proizvodnje gospodarskih organizacij, zavodov in ustanov, ustvarjene v letu dni. Računali so, da se bo tako zbralo preko 6 milijonov letno. Kljub intervencijam občinskega ljudskega odbora in upravnih organov pa se je v blagajni nabralo le okoli 2 milijona dinar-

jev, kar absolutno ni zadostovalo niti za kritje dolgov, v katerih so se nahajala društva. Samo društvo Proletarac je imelo preko milijon neporavnanih računov in svoja sredstva tako izčrpana, da ni moglo poravnati stroškov za elektriko.

Torej lepi načrti so padli v vodo. Morda ne bi, če se ne bi v rudniku v poletnih mesecih pripetila nesreča, in če ne bi rudnik zaradi tega ustavil dotacije. Njemu so sledile tudi druga gospodarske organizacije...

Odborniki pa še niso obupali. Še naprej so iskali rešilno bilko. Vprašanje so med drugim skušali rešiti na ta način, da bi vsak zaposlen v občini prispeval za razvoj telesne kulture 1000 dinarjev na leto.

Ko je bilo vse jasno, da tudi iz tega ne bo nič, je skušal predsednik zveze izposlovati pri ObLO nekako posojilo pri stanovnjanskem skladu za investicije v višini dveh milijonov dinarjev. Zveza je imela namreč med drugimi športnimi objekti na rama tudi dva doma, za katera od nikoder ni bilo sredstev za adaptacijo in vzdrževanje. Vsem pa je bilo znano, da znaša letni proračun za kulturni dom v Zagorju 8 milijonov. Občinski ljudski odbor je na predlog najprej pristal, ko pa je prišlo do tega, da bi svojo obljubo izpolnil, se je premislil...

PODALI SO OSTAVALO...

Pred zadnjim letnim občnim zborom so člani zveze za telesno kulturo obvestili svojega predsednika tov. Vipotnika, da bodo na seji podali ostavko, če do takrat še ne bodo rešena materialna vprašanja. Tov. Vipotnik je o tem obvestil vse odgovorne forume od SZDL tja do Okrajne zveze za telesno kulturo



MIRO CERAR, PRETEKLO SOBOTO NA GR

OBČINSKA SIROTA

Se preden prideš v samo Zagorje, lahko ugotoviš, da si v razmeroma močni občini, ki ne sodi med tiste kraje, ki bi ne bili razviti in ki bi zaradi tega ne imeli finančnih sredstev za najrazličnejše dejavnosti.

Moderni stanovanjski bloki, stolpnice, sodobne trgovine, velik kulturni dom in še marsikaj priča o tem, da takozvana skrb za človeka tu res ni deveta briga. In vendar...

ro v Ljubljani. Rezultat je bil ta, da je odbor Občinske zveze za telesno kulturo na svoji seji sprejel sklep, da preneha z delom.

Da, malce čudno se sliši, toda kdo pa naj bi prevzel po vseh teh prizadevanjih in neuspešnih odgovornost za delo v društvi, ki imajo preko milijona dolgov?

In tako danes človek v Zagorju zaman išče vrata v napisom: Občinska zveza za telesno kulturo. Vsi njeni bivši člani so si edini v tem, da ob takih pogojih ne bodo več prišli za delo, pa naj se zgodi kar koli.

Na pobudo SZ je bil pred kratkim sicer ustanovljen iniciativni odbor, ki naj bi nadaljeval z delom in čimprej formiral novo zvezo. To pa je tudi vse! Stvar je trenutno na zunaj rešena — v resnici pa je vsak dan bolj pereča...

SLABE PERSPEKTIVE

Če človek ve, da so bili na seji iniciativnega odbora pred nekaj dnevi razdeljeni še zadnji dinarji in če pozna potrebe v zagorski občini, potem ga tudi največji optimizem ne bo obrnil črnih misli.

VIII. okrajno sindikalno smučarsko prvenstvo

Pod pokroviteljstvom Rudnika svinca in toplinice Mežica, je bilo 17. in 18. t. m. VIII. okrajno sindikalno smučarsko prvenstvo. Tekmovanja se je udeležilo nad 250 tekmovancev iz 18 podjetij. Poleg okrajnega prvenstva je bil hkrati izveden tudi troboj med predstavnikmi Litostroja, STT Trbovlje in mariborske Metalne.

Ob ugodnih snežnih razmerah so se tekmovanci pomerili v veleslalomu in slalomu v Mežici, medtem ko so se v teknu na 12 km, v štafeti 3 x 8 km in v samostojnih skokih na 30-metrski skakalnici, pomerili v Črni.

Tekmovalci, ki so uvrščeni v razred, niso smeli nastopiti v konkurenci.

Tehnični rezultati — tek na 12 km (udeležilo se ga je 40 tekmovancev): prvo mesto si delila Egon Krpač in Jodl Ivan, 3. Miha Munih, 4. Štefan Robač, 5. Edi Šostarič itd.; veleslalom: (nastopilo je 80 tekmovancev): 1. Drago Fanel, 2. Oto Pustoslemšek, 3. Ivan Stipetič, 4. Ivan Sevnčnikar, 5. Silvo Kranjc itd.; slalom (80 tekmovancev): 1. Drago Fanel, 2. Oto Pustoslemšek, 3. Silvo Kranjc, 4. Ivan Sevnčnikar, 5. Ivan Videmšek; štafeta

3 x 8 km (6 štafet): 1. Zvezarna Ravne I, 2. Zvezarna Ravne II, 3. Rudnik Mežica, 4. Tovarna kos Lovrenc, 5. Elektrokovina Maribor, 6. Metalna Maribor; skoki (20 tekmovancev in 17 pionirjev): 1. Ivan Vidovič, 2. Ivan Petek, 3. Adolf Lesnik, 4. Alojz Groboljšek, 5. Lado Toš itd.

Končni ekipni plasma: 1. Rudnik Mežica, 2. Zvezarna Ravne, 3. Elektrokovina Maribor, 4. Metalna Maribor, 5. Tovarna kos Slovenj Gradec, 10. Metalna Maribor, 7. MTT Maribor, 8. Elektro Slovenj Gradec, 9. Tovarna kos Slovenj Gradec, 10. Mariborska livarna, 11. Tovarna usnja Slovenj Gradec, 12. TVZ »Boris Kidrič« Maribor, 13. TAM Maribor, 14. Komunala Črna, 15. Zvezarska postaja Maribor, 16. Kovina Prevalje, 17. LJO Pameče, 18. Tovarna čevljev Maribor. W. E.

II. smučarske tekme gradbenih delavcev

Lani je sindikalna podružnica SGP Sava z Jesenic prvič organizirala zimskošportne igre gradbenih delavcev Gorenjske. Ker je bilo za tekmovanje veliko zanimanje, so se športni referenti sindikalnih podružnic gradbenih podjetij dogovorili, nanj bi te igre postale tradicionalne. Organizacijo iger naj bi prevzela vsako leto druga podružnica.

Letošnje tekmovanje bo pod pokroviteljstvom SGP »Tehnik« Škofja Loka. Sindikalna podružnica tega podjetja je v ta namen že imenovala pripravljalo organizacijski odbor, ki je že razposlal zapis vsem organizacijam gradbene dejavnosti na Gorenjskem. Samo tekmovanje bo 17. in 18. marca v Starem vrhu nad Škofjo Loko. Čeprav ni cilj tega tekmovanja doseganje vrhunskih rezultatov, temveč bolj krepitev zdravih navad po rekreaciji in medsebojnega spoznavanja delavcev gradbene stroke, pa vseeno pričakujejo ostrih borb, saj imajo gradbinci tudi precej dobrih smučarjev.

V Zagorju samem prihaja v ospredje vse bolj potreba po ureditvi osrednjega športnega parka. Treba je le dokončno urediti igrišča, premakniti nogometno igrišče, asfaltirati igrišče za košarko in urediti ostale športne naprave. Denarja pa ni...

Moderen olimpijski bazen nad stadionom Proletarca je v glavnem že zabetoniran. Ni pa še urejena njegova okolica. Manjka skakalni stolp, slačilnice, bife, ograja in drugi objekti. Vsa dela stojijo že več kot leto dni, in temelji žalostno samevajo sredi hriba nad nogometnim igriščem.

Nekaj korakov od športnega doma Proletarca gradijo v Zagorju veliko sodobno šolo. Na vprašanje, če bo imela šola tudi telovadnico, so na stari osemletki dejali, da bo imela, oziroma, da je v načrtu. Na gradbišču pa tega ne potrjuje en sam židak...

Vse kaže, da nekateri odgovorni ljudje v tem kraju še močno podcenjujejo telesnovzgojno dejavnost, saj med drugim na tamkajšnji strokovni štiri tega predmeta sploh ne najdemo v urniku.

In končno... kar prav je imel nekdo v Zagorju ko je dejal, da je životarjenje telesnovzgojnih organizacij obsojeno še na toliko časa, dokler jim bodo rezali kruh posamezniki...

ANDREJ ULAGA

Smučarji Saturnusa se pripravljajo

Smučarska sekcija športnega aktiva v Saturnusu je menda med vsemi sekcijami najbolj aktivna, saj je tudi zanimanje za smučanje med delavci zelo veliko. Letos se bodo smučarji Saturnusa že enajstič udeležili kovinarskega prvenstva, ki je bilo pred enajstimi leti prvič izvedeno na pobudo tega kolektiva.

Pred dnevi so v Kranjski gori priredili dva tridnevna smučarska tečaja pod vodstvom svojih smučarskih vodnikov, tečajev se je udeležilo 19 članov kolektiva. Stroške za ta trening pa so si porazdelili takole: polovico dnevne oskrbe je plačal vsak udeleženec sam, drugo polovico in prevozne stroške pa je prispeval športni aktiv. Prav tako je športni aktiv vsem udeležencem brezplačno podelil primerno število kart za vožnjo z žičnico. Na vprašanje, od kod športnikom kolektiva tovarne Saturnus tolikšna finančna sredstva, so iznajdljivi športniki pojasnili, da so si jih v dobri meri ustvarili sami. Po rednem delovnem času so se namreč lotili izdelovanja raznih plaket, čisti dohodek od izkupička pa so namenili svojemu športnemu društvu.

Tako bodo športniki Saturnusa eni izmed redkih, ki ne bodo šli ta mesec na smučarski dan in prihodnji mesec na tekme kovinarjev brez priprav.



MINULO NEDELJO STA KOMISLIJA ZA ZIMOVANJE OKRAJNEGA IN OBČINSKEGA ODBORA ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE PRIREDILI MNOŽIČEN IZLET MLADIH SMUČARJEV NA RAKITNO. NA TEKMOVANJU JE SO-DELOVALO NAD 350 PIONIRJEV.

SILO

3 Stražarji najhujši mučitelji

V teh dokumentih je moč razbrati tudi o strašnem terorju »pred katerim je srednjeveška inkvizicija komaj senca«. Skoraj vse žrtve iz fašističnih zaporov so pripeljali v taborišče z odprtimi ranami, ki so bile posledica »policijskih posredovanj«. Tukaj lahko beremo tole:

»Večina žrtve, ki je bila iz Beograda, je, preden so jih poslali v taborišče, nekaj dni prebela, nekateri tudi nekaj mesecev, v zaporu Gestapa (v Vojnem domu v ulici bratov Jugovićev) ali v prostorih Specialne policije UGB (Obličev venec 6). Tu so bili najhujši dnevi za žrtve. Čeprav je režim v taborišču pod krvoločnimi upravnikih pritiskal vsak trenutek na zapornike z novico, da jih bodo postrelili, so žrtve, ki so zapustile zgoraj omenjene prostore, imele za veliko srečo, če so prispele v taborišče. Zapori so bili v prostorih, v katerih se je po določenem vrstnem redu mučilo, saj so bili gestapovci gledali tega izvežbani in so imeli dolgoletno prakso po zaporih v Češkoslovaški in Poljski. Zapor specialne policije in njegove mučilnice so vodili na žalost Srbi: Dragomir Jovanović, upravnik mesta Beograda, je bil imenovan na to mesto po milosti fašističnih okupatorjev. Njegov pomočnik je bil Miodrag Djordjević. Šef oddelka specialne policije je bil Ilija Paranos. Vendar največja zverina in krvoločnež, neposredni tehnični gestapovec tistega, tistega kar so se zgoraj imenovali izmislili s svojimi nemškimi gospodarji in srbskimi hlapi Milanom Aćimovićem, Milanom Nedićem, Tasom Dinićem, Djurom Sarapom in Cekom Djordjevićem je bil grozni Božidar — Boško Bečarević s pomočnikom Radanom Grujićem in štabom, v katerem je bilo deset referentov. Referenta Sremčević in Jovan Vitas sta sama sebe imenovala »krvavi brata«. V štabu so bili še preiskovalci: Pavlović, Kodemo, Vlada Popović, Zarković, Hajduk-Veljković, Nikolić. Ti so vsako žrtve sistematično mučili. Vsakega jetnika so prikovali za verigami, potem pa ga bili po več ur.

tem po dveh ali treh dneh v hudih mukah umrli.

Stražarji pa so si izmisljali še hujša mučenja. Jetnikom so po sobah ukazali, da čim hitreje vstajajo in počepajo, da se valjajo levo in desno, da čepijo, skacejo »po žabje«, ali pa na dvo-rišču tekajo okoli. Vse to je trajalo več ur, dokler niso bile žrtve popolnoma izčrpane. Tiste, ki niso zdržali teh muk, so krvniki šibali s korobači. Skoraj redno so stražarji sami izrekli kazni: prepovedali so jetnikom na sprehod, na stranišče, ko je bila vročina, so zapirali okno in vodo, prevažali »kiblo« na sredini sobe in prisilili jetnike, da so z rokami potem pobirali...

Za takšno prizadevnost in odnos proti zapornikom so domači krvoločki dobivali od svojih gospodarjev različne nagrade. Razen drugih daril so lahko odvzemali jetnikom, ko so prihajali v taborišče, vse, kar so imeli pri sebi: ure, peresa, očala, vžigalnike, razen žepnih robcev...

Vse, kar je bilo boljšega, so jemali šef taborišča Vujković in Nemci, ostalo pa agenti in stražarji. Vujković je imel na vseh prstih prstane z briljanti in vsak dan je imel na roki ali v žepu drugo uro, vžigalnik ali nalivno pero.

OSUMLJENI

Po takšnem mučenju so bili ljudje izmrcvarjeni, polomljenih rok, bili brez nohtov in krvaveli so iz številnih ran. Kljub temu pa je morala ostala čvrsta in nezlomljena.

In če poznamo čudovite podvige naših ilegalnih borcev in njihovo junaško zadržanje pred okupatorji in organi specialne policije, potem nas ne preseneča, da so zapisniki o njihovih zasliševanjih poročila brez podatkov, da so ti pomanjkljivi. Zato so povsem razumljive in neredke takšne in podobne ugotovitve.

»Aretirana... ker sumimo, da se aktivno ukvarja pri razširjanju nedovoljene komunistične propagande.

V preiskavi, ki je bila vodena v tej smeri, smo ugotovili, da je aktivni član KPJ. Aktivno je delala pri zbiranju raznih sredstev za NOB in pri organizaciji bolničarskih tečajev, ki so se jih udeležile ženske, ki naj bi pozneje odšle v partizansko vojsko.

Zaradi tega je po sklepu številka 4512 z dne 29. aprila 1942 poslana v koncentracijsko taborišče na Banjico s tem, da tamkaj ostane do preklica.

ARETACIJA MIRE OBRADOVIĆ

Policijski agent Rajko Iljić je dobil 20. septembra 1942 ukaz, naj aretirira Mirjano Obradović, pletljivo, za katero so odkrili, da je zveza enega od aretiranih komunistov. Na ukaz je pisalo: »Nujno! Preiskava!«

Se istega dne so privedli Mirjano Obradović na oddelke Specialne policije.

Sest mesecev so vodili preiskavo o njenem primeru, dokler niso 19. marca 1943 sestavili zapisnik. V tem času so jo zasliševali, pretepali in maltretirali. Na koncu pa je zloglasni Bečarević lahko podpisal samo tale zapisnik:

Napisano 19. marca 1943. v oddelku Specialne policije, uprave mesta Beograd.

ZAPISNIK O ZASLIŠANJU OBRADOVIĆ MIRJANE, GOSPODINJE

I
Jaz sem Obradović Mirjana, gospodinja. Prej sem bila pletilja. Žena sem Obradović Ljubomira, ključavničarja. Stanujem v Romunski ulici 6 pri Djurdjević Predragu, inženirju, pri katerem sem tudi služkinja. Rojena sem 1915. leta. Za datum ne vem; v vase Brestova, okraj Jablanica. Oče je Jovan Jovanović, mati Stana, rojena Stojanović. Sem Srbkinja, pravoslavne vere, do zdaj neaknovana.

V Beogradu živim kot begunka, ker se mi moč ni vrnil iz vojne. Slišala sem, da je padel. Pred tem sem živela z njim v Skopju, kjer je imel svojo delavnico v Ulici kralja Petra št. 75.

II.

Svojo legitimacijo sem dvignila 1941. leta v VI. kvartu na podlagi jamstva mojega zeta Ljubicia Stanca, ker nisem imea nikakršnih dokumentov. Te so mi, ko sem bežala iz Skopja, Arnavti vzeli. Svojo legitimacijo sem napačno podpisala, in sicer kot Obradović S. Mirjana, namesto Mirjana J. Obradović. To pa zaradi neznanja, ker sem nepismena. Nisem končala osnovne šole. Nikdar nisem bila član Komunistične partije in se nikoli nisem zanimala za politiko. Ne poznam nikogar od komunistov in nimam nikakršnih zvez s komunisti.

Ni res, da sem imela kakršen koli sestanek z nekim B. R., ki pravi, da sem z njim sodelovala. Doslej ga sploh nisem poznala, nikoli ga nisem videla. Ni mi znano, zakaj me toži. Prav tako ni resnica, da sem kadar koli iskala kakšno zvezo prega teka B. s S. Z., uradnikom, in J. V., bančnim uradnikom. Ne poznam niti S. niti B. Doslej o njima nisem slišala. Ne poznam niti O. Z., uradnika z ministrstva za finance, za katero B. pravi, da ga je povežala z menoj za ilegalno komunistično delo.

To je vse, kar lahko rečem v svojo obrambo. Kar sem rekla, je tudi zapisano.

Mirjana Obradović.

Zaslišal in overil: po ukazu oddelka Specialne policije šef IV. odseka Bečarević.

Istega dne, ko so napisali zapisnik o zasliševanju Mirjane Obradović, so jo, da bi izsilili priznanje, soočili z R. B.

Napisano 19. marca 1943 v Oddelku specialne policije Uprave mesta Beograd.

ZAPISNIK

o soočenju Obradović Mirjane in B. R., po poklicu advokatski pripravnik.

B. R., advokatski pripravnik, z obrazom obrnjen v Obradović Mirjano reče tej v oči:
— Mirjana, poznam te od julija 1942. leta. S teboj me je spoznala, oziroma povežala za ilegalno komunistično delo O. Z., uradnica ministrstva za finance. Odtlej pa do naše aretacije sva se sestajala vsak dan na ulici. Tistega dne, ko so te aretirali, si prišla na sestanek z menoj in jaz sem te pokazal, ker je policija že vedela o najinem delu in nisem imel ničesar več skrivati.

Med najinim delom si ob neki priložnosti zahtevala od mene, da bi se povežal z gospodinjino ilegalnega stanovanja J. V., bančnega uradnika, drugače višjeje komunističnega funkcionarja, čigar pisma sem dajal tebi kot svoji višji zvezi, jaz pa sem te povežal z njim, da sta se pogovarjala. Tebe je zanimalo, ali je J. zanesljiv. Naročila si mi, naj bi vprašal njegovo gospodinjino. Jaz sem tedaj vodil dve celici, ki sta nastajali, ti pa si bila moja višja zveza.

Tako je bilo in to resnico ti povem v oči.

Na to je Mirjana Obradović rekla B.:

— To ni resnica. Tebe sploh ne poznam. Ne poznam sploh nikogar, ki si jih navedel. Nikoli nisem delala z vami. Ne vem, zakaj tako govoriš.

Podpis: Mirjana Obradović

PODOBNA SI TISTI ŽENSKI

Samo štiri dni kasneje so jo spet soočili zato, da bi Mirjana Obradović v stiski, na podlagi izjav sodelavcev v gibanju, odkrila svoje delo in ostale komuniste, ki so bili z njo v zvezi. To pa je bil poslednji poskus. Po tem je šef Oddelka specialne policije sklenil:

Na podlagi člena 12. zakona o zaščiti javne varnosti je Uprava mesta Beograda, Oddelke specialne policije sklenil:

— da se Obradović Mirjana, delavka, žena Obradović Ljubomira, ključavničarja, poročena, brez otrok, pošlje v koncentracijsko taborišče kot nevarna za javno varnost, red in mir v deželi. S tem, da ostane v taborišču kot krivec prve kategorije.

Ta sklep ji je treba sporočiti in ga takoj uresničiti.

OBRAZLOŽITEV

Obradović Mirjana je bila višja zveza R. B., privatnega uradnika, organiziranega komunistični celici. Z. B. je vsak dan sestajala, mu prenašala ukaze od višjih voditeljev Komunistični celici. Z. B. se je vsak dan ročila za te. Organizirana je bila v KPJ in je bila član nekega višjeje vodstva.

SMER: V GLOBINO!

Posebni dopisnik nekega našega časnika je pred dnevi poslal poročilo, v katerem piše, da je po nekaterih južnih sovjetskih republikah še zdaj videti Stalinove spomenike, fotografije in ulice z njegovim imenom, v Erevanu pa še vedno stoji tudi ogromni Stalinov spomenik. Ti vtisi iz Jermenije in Gruzije so vsekakor zanimiv podatek v še vedno obravnavani temi: destalinizacija. Neki sovjetski novinar je rekel: »XXII. kongres je bil potres, ki je zmajal in delno porušil stalinske konstrukcije, zdaj pa se je začelo obdobje postopnega in sistematičnega odstranjevanja različnih blokov te zmajane politično-mentalne konstrukcije.«

Takoj je bilo razumljivo, da odstranjevanje spomenikov in fotografij ne bo rešilo politični kompleks stalinizacije. Obsodbe Stalina na kongresu so odnesle kot vihar v prvem sunku najprej zunanja formalna znamenja »kulta osebnosti«: sarkofag iz mavzoleja, spomenike iz mest in preimenovanje ulic. Potem je začel pihati stalni veter destalinizacije, ki je rahlo umirjen. V takšnem položaju so nekateri po tem vetru postali manj občutljivi in mislijo, da je pritisk v tej smeri popolnoma pojenjal.

Gre za ublaževanje nekaterih zunanjih, včasih zelo bučnih likvidacije »kulta osebnosti« na račun širšega in globljega, čeprav včasih manj bučnega procesa. Nekatere partijske organizacije so, kot se zdi, ocenile po kongresu, da je veter destalinizacije zapihal včasih malce nepričakovano, vsaj po obliki in obsegu, in da je v nekaterih krajih našel organizacije in javnost politično nepripravljene. Zato so podčrtali predloge, naj se razvoj širi ob temeljiti politični pravi in pojasnjevanju. Verjetno se je zategadel tudi zmanjšal tempo zunanjih oblik destalinizacije, kot je to primer z Gruzijo in Jermenijo, da ne bi tako ustvaril nove politične probleme prej, preden bi jih politično razjasnili in preden bi pripravili celoten razvoj destalinizacije.

Na široki fronti problemov, ki jih je začel XXII. kongres, je mogoče sklepati, da zunanje oblike odstranjevanja stalinizma s problemi, ki so tu pa tam nastali, niso niti najodločnejše v splošnem procesu novega sovjetskega razvoja.

Če zasledujemo ta proces v razgovorih, referatih, časniki in revijah, je moč sklepati, da je destalinizacija krenila od tistih kongresnih zunanjih manifestacij v globino. Nezakonitosti iz preteklosti so vse manj teme razprav. Vse bolj obravnavajo zdaj posledice, posebej na strokovnih področjih, na ekonomskem, vojaškem, filozofskem, tehničnem, znanstvenem področju; vse bolj pogosto je mogoče brati članke, ki pišejo o involuciji ustvarjalnega dela na določenih področjih pod pritiskom »kulta osebnosti« in njegovih nosilcev.

Sovjetska armada je posebno aktivna v likvidaciji posledic stalinških dekretov. V prvi vrsti si prizadevajo pokazati, da se vojna zgodovina ni začela s pruskimi in angleškimi generali in se končala v Rusiji s Stalinom. Pri tem so sistematično rehabilitirali sovjetske vojaške voditelje in teoretike, ki jih je Stalin zbrisal, da bi si tako prisvojil vse zasluže sil sovjetske armade. Vse bolj pogosto je lahko brati, da vedo sovjetski pitomci več o tujih vojskovodjih kot o sovjetskih, ker so te zbrisali iz vseh učbenikov. Zdaj predlagajo »panteon slave« velikim sovjetskim vojakom, ki so padli zaradi Stalinovih represalij. »Panteon naj ne bo iz kamna, temveč iz knjig, spominov in študij«, predlaga »Novi mir«. »Literaturna gazeta« predlaga rehabilitacijo Tuhačevskega: »Nacionalna in razredna strategija, to je prvo vojno teoretično delo v sovjetski armadi, napisal in ustvaril pa ga je 26-letni komandant armade Tuhačevski.«

Vojaški voditelji objavljajo zdaj dela Tuhačevskega in ostalih voditeljev, ki so bili na Stalinovem indeksu. Skoraj vsak dan objavljajo časniki prispevke o zgodovinskem mestu in pomenu ter rehabilitaciji kakšnega sovjetskega komandanta, ki je bil žrtev represalij. Doslej smo jih lahko našeli že nad petdeset. Objavili so njihove biografije in fotografije, ki so pred leti izgubile in bile zamenjane z eno edino — Stalinovo.

Takšen razvoj, čeprav v manjšem obsegu, se odvija tudi na drugih področjih.

PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE

15 Prevarili ste ga, vendar...

Tedaj sem se srečal z markiznim pogledom. Iz njenega nasmeha sem razbral, da je slišala njegovo zadnjo pripombo. Vtis sem imel, da je odobraval ton in vsebino najinega pogovora.

Potem je bil polkovnik Schtam ves čas z našo gostiteljico in kazalo je, da je mislil, da pri njej napreduje. Revč.

Schtam je bil odlično razpoložen in se je zelo trudil, da bi bil z vsakim kar najbolj prijazen. Ko se je poslavljaj, je rekel, da se bomo zagotovo spet srečali na takšni večerji. Seveda sem mu tudi jaz zagotovil, da bo prihodnje snidenje prijetno.

Ko je Schtam odšel, so odšli tudi drugi. Z markizo sem ostal sam. Vprašal sem jo:

— Kaj naj zdaj storim? Ali naj ohranim to prijateljstvo, ali ne?

— Pustite ga, je rekla. V resnici se je prepričal na hitro roko o vaši funkciji, vendar, ko bo pozneje rekonstruiral svoj razgovor z vami, se bo zainteresiral in vso stvar preveril. Tedaj bo ugotovil, da je pravi polkovnik Canaveze padel v severni Afriki. Skoda je, da mu je to sploh šinilo v glavo. Če bi vas srečal v moji hiši kot vsakega drugega, vam ne bi posvetil niti eno misel več, kot bi bilo to potrebno. Mislim namreč, da se prav želi prepričati, če ste v resnici to, kar misli.

— Prav, sem rekel. Kako je z vami. Ali ne bo prišel smekaj in vas moril z vprašanji, če ugotovijo, da sem izginil.

— Ne skrbite za mene, mi je rekla. Ne pozabite, da ničesar ne vem o Schtamovih halucinacijah. Kar mene zadeva, vi ste moj sorodnik, ki ga je 25 let nisem videla. Pravzaprav, jaz vas nisem še niti spoznala, ko ste prišli. Nimam pojma, s čim se ukvarjata niti kje ste. Jaz imam ugled družbenega metulja.

Določenega jutra me je markiza peljala s svojim športnim avtomobilom do prve lokalne postaje, okrog 30 km vzdolž proge. Vozila sva okrog 90 km na uro. Ugotovil pa sem, da je to hitrost, s katero markiza le redko vozi. kajti običajno je mnogo hitreje vozila.

Poslovila sva se, stopil sem na vlak in začel teden potikanja po Italiji.

POSLEDNJA VEČERJA V ITALIJI

Dosledno sem uresničeval načrt potovanja, ki ga je predlagala markiza. Iz Parme v Milano, iz Milana v Torino in nazaj v Milano, iz Milana v Torino in nazaj v Milano, iz Milana v Torino in nazaj v Milano, iz Milana v Torino in nazaj v Milano. Mislim sem, kako bi naslednjo noč najhitreje prišel v Verace. Planiral sem, da tamkaj poslednjikrat večerjam v Italiji, preden me lokalni avtobus pripelje do majhnega zaliva, kjer sem upal, da me bo čakala moja podmornica.

Zdaj, ko me je samo 24 ur delilo od uspeha, nisem mogel zgubiti vtisa, da je Schtam že mogoče začel spraševati o meni.

V tem primeru bi morale biti glavne železniške postaje pod kontrolo. Ob osemih, naslednje jutro, sem imel srečo. Peljal sem se z vojaškim avtomobilom do Geneve. Voznik je bil zelo prijeten človek in za razliko od velike večine Italijanov ni bil radoveden.

Poslovila sva se na oglu ulice Roma. Po vzporednih ulicah sem prispel do svojega starega hotela na glavni železniški postaji. Tamkaj me je spregel lastnik. Bil je zelo vzroččen, potem pa me je nenadoma vprašal, če sem uspel.

— Da, sem mu rekel, in precej boljše, kot sem upal. Ali mi lahko poveš, kako naj pridem v Verace. Ali mislite, da bi lahko poskusil z vlakom?

Najbolje bi bilo odpotovati zelo zgodaj, recimo okrog štirih, mi je odgovoril hotelir. Kupite vozovnico, pogledajte okoli, in če se vam zdi, da pazijo na vas, odhitite, pa bova spet razmislila.

Tako sem ob štirih zjutraj odhitel na železniško postajo. Nosil sem moj mali kovček. Prav ko sem hotel vstopiti v glavno dvorano, ko sem odrinil vrata, sem ga opazil.

SEF GESTAPA JE ČAKAL

Hitro sem se ustavil. Petnajst metrov pred menoj, na sredini dvorane, je stal velik Nемеc v uniformi. S hrb-

tom je bil obrnjen k meni in se pogovarjal z nekim civilistom, ki po zunanjosti nisem mogel ugotoviti poklica.

Ni mogli biti nikakršnega dvoma o tem, kdo je bil človek v uniformi. Imel je široka ramena, velikansko glavo, tolsti vrat in ušesa kot letalo. Vsega tega sem se dobro spominjal.

Teško je bilo ugotoviti, kako je sklepanje privedlo Schtama v Genova. Vendar tu je bil. Mogoče je bila njegova prisotnost slučajna. Mogoče se ne bi ničesar zgodilo, če bi stopil k njemu in ga potrepljal po ramenih. Lahko pa bi se vse zgodilo prav uaprotno.

V pol sekunde sem se skrila za zid, se obrnil na levo okrog in odhitel.

Mislil sem, da se on ni ozrl, pa sem bil zato daleč od njegovih pogledov. Zdaj pa sem prispel na konec dvorišča in moral bi čez glavno ulico. To pa je pomenilo, da bomo rahlo v njegovem vidnem polju. Hitro sem pogledal v smeri vhoda, videl, da je še tam, da se še pogovarja, očitno ne sluteč, da sem skoraj padel v pajkovo mrežo.

Brez diha sem pritekel v hotel in povedal prijatelju, lastniku, kaj je.

— Dobro, je rekel. Imate še nekaj časa, vendar ne hodite na postajo. Našel bom prijatelja, ki vas bo ob železniški progi pripeljal do Cornegliana. Tamkaj vstopite lahko na vlak ali pa v avtobus.

Odšel je in se zelo hitro vrnil z avtomobilom in z voznikom. Voznik je bil simpatičen, avtomobil pa je bil skoraj predpotopen.

DEŽNI PLASC

Skoraj ves čas sva se vozila po stranskih poteh. Na avtomobilsko cesto sva zavozila tik preden sem voznik segel v roko. Povedal mi je, da bo čez 20 minut odpeljal avtobus. Odšel sem v bližnje kavarno in počakal avtobus. Zdelo se mi je, če bo Schtamu šinilo v glavo, da bo pregledal avtobuse, bo to gotovo storil na zadnji postaji in ne na vmesnih. Ko je avtobus prišel, je bil na pol prazen. Sedel sem na zadnji sedež. Nihče v avtobusu ni bil podoben tistemu, ki išče lažnega polkovnika. Za trenutek sem bil srečen.



Vskladitev načel finansiranja socialnega zavarovanja z družbenim razvojem

Ob načrtu zakona o organizaciji in finansiranju socialnega zavarovanja

ŽE DOLGO RAZPRAVLJAMO O NAČELIH ORGANIZACIJE IN FINANSIRANJA SOCIALNEGA ZAVAROVANJA, NJIHOVI VSKLADITVI TER PRILAGODITVI DRUŽBENEMU RAZVOJU V NAŠI DRŽAVI. REZULTAT VSEH TEH RAZPRAV STA NAČRTOVA ZAKONA O ORGANIZACIJI IN FINANSIRANJU SOCIALNEGA ZAVAROVANJA IN ZAKONA O ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU, KI BOSTA PREDVIDOMA KONEC MARCHA ALI V ZAČETKU APRILA PREDLOŽENA ZVEZNI LJUDSKI SKUPŠČINI. DOLGOTRAJNE DISKUSIJE O TEH VPRAŠANJH SO BILE PREDVSEM POSLEDICA PROTISLOVIJ, KI SE POJAVLJAJO PRI UVELJAVLJANJU NAČEL SOCIALNEGA ZAVAROVANJA, PREDVSEM MED NAČELO VZAJEMNOSTI IN SOLIDARNOSTI IN NAČELO PRIBLIŽEVANJA SOCIALNEGA ZAVAROVANJA ZAVAROVANEC. VSKLADITI TI DVE NAČELI, OBENEM PA JIH PRILAGODITI NENEHNEMU PROCESU DEMOKRATIZACIJE V NAŠI DRŽAVI, JE ZELO TEŽAVNA NALOGA, KI JE KONČNO — KOT KAŽE — PRIŠLA DO USPEŠNEGA ZAKLJUČKA.

Načelo solidarnosti in vzajemnosti v socialnem zavarovanju zahteva, da določena, po možnosti čim večja, različna skupnost zavarovancev, obremenjena z enakimi, ali vsaj približno enakimi, prispevki zbira sredstva za pokritje obveznosti do svojih članov, v primerih kadar ti zaradi fizioloških ali ekonomskih razlogov ne morejo pokrivati stroškov vzdrževanja za sebe in svoje družinske člane. Jasno je, da vsaka taka skupnost, čim večja je, posluje z relativno manjšimi stroški. Zaradi tega uporaba tega načela v organizaciji in finansiranju socialnega zavarovanja sili k formiranju čim širših skupnosti, po možnosti kar za vso državo, in formiranju velikih centraliziranih skladov.

Na drugi strani z izvajanjem načela približevanja socialnega zavarovanja zavarovancem, želimo doseči ekonomično poslovanje s skladi s tem, da postanejo zavarovanci sami neposredni upravljalci skladov, da so čim bližje upravljanju z njimi in imajo vpliv na določanje obsega pravic in s tem dejansko kontrolo nad potrošnjo. To načelo seveda sili zavarovance, da formirajo sklade tam, kjer so jim najbližji, to je po možnosti in tisti organizaciji, kjer so zaposleni. Uporaba tega načela ne bi naletela, sama po sebi, na nikakvo nasprotje v razvoju našega družbenega sistema, saj je z njim docela v skladu, če ne bi bilo treba obenem upoštevati tudi načela zadosti rizične skupnosti. Zaradi tega je bilo treba iskati take rešitve, ki do največje mere zadostijo oboje načeli in ustvarijo tako organizacijo in, tak sistem finansiranja, ki bo ob čim večjem približevanju zavarovanja samim zavarovancem vendarle jamčil, da bodo skladi sposobni poslovati brez večjih pretresov, pod pogojem, da bodo vsi činitelji imeli na tem zadošten interes.

Po načelu solidarnosti moramo rizično skupnost določiti v takem obsegu, oziroma za tako območje, da se bo sposobna sama vzdrževati. Približevanje solidarnega zavarovanja zavarovancem torej ne more voditi k formiranju organizacij socialnega zavarovanja v obliki samostojnih enot. V tako določenih rizičnih enotah morajo zavarovanci biti obremenjeni z enako, ali vsaj približno enako prispevno stopnjo, ki krije enake pravice iz zavarovanja. Kljub temu pa ne moremo iti zgolj za tem, da bi formalni organizacije socialnega zavarovanja same s ciljem, da bi se lahko same vzdrževale brez opiranja na ostale družbene službe in ne upoštevajoč razvoja družbenega sistema. Zaradi tega je bilo treba imeti ob razpravi o novem sistemu vedno pred očmi, da predvsem o zdravstvenem zavarovanju ne moremo iti mimo razvoja našega komunalnega sistema in da je treba težiti k temu, da le-to postane bistven njegov sestavni del. Naloga je toliko lažja, ker zdravstveno zavarovanje zahteva za svoje poslovanje obetno ožjo rizično skupnost, kot pa dolgoročno zavarovanje. Dasiiravno bi skušali na določen način formirati komunalne skupnosti zavarovancev, da bi izjemoma spoljili tudi po dve ali več komun v eno komunalno skupnost zavarovancev, to ne bi smelo postati pravilo.

Načelo, ki ga je treba realizirati, oziroma vsaj težiti k njemu, je, naj vsaka komuna — če je le mogoče — ima lasten sklad zdravstvenega zavarovanja. Pri taki ureditvi pa seveda nujno povečujemo nesorazmerja in obremenitve posameznih skladov, kar vodi k temu, da bodo različne med aktivnimi in pasivnimi skladi relativno večje, kot pa so sedaj med krajnjimi skladi. Tako stanje vodi nujno do kompromisne rešitve, to je do pozavarovanja. Z enako določeno stopnjo prispevka ne morejo namreč vsi skladi izhajati; iste posledice pa nastanejo tudi takrat, kadar neki organ v ali izven skupnosti zavarovancev, na katero se prispevana stopnja nanaša, predpiše njeno najvišjo mero, preko katere komunalna skupnost ne more dvigniti stopnje prispevka. Pozavarovanje je torej izjemen ukrep, ki more delovati le dotlej, dokler se posamezne skupnosti toliko ne okrepijo in izenačijo, da lahko same v celoti prevzamejo obveznosti do svojih zavarovancev. Pozavarovanje pa sme

biti v tem, da ima skupnost tudi temu ustrezne obveznosti. Sistem mora biti torej zasnovan tako, da sili zavarovance in organizatorje, v katerih delajo, ter s tem komuno kot celoto, k racionalnemu poslovanju po načelu: pri relativno najmanjših stroških, najboljšo zdravstveno varstvo. Načrt zakona o organizaciji in finansiranju želi zainteresirati zavarovance za to, da pazijo, kam se prelivajo njihova sredstva in kakšno zdravstveno varstvo za to prejema. S tem, da bi primanjkljaj, ki ne bi bil pokrit z rednimi sredstvi (rezerva, pozavarovanje), morali pokriti z izrednim prispevkom, ki bi bremenil njihov čisti osebni dohodek. Ker pa bi bila za ta izredni prispevek določena gornja meja, bi ves manjkajoči del morale pokriti same organizacije, v katerih so zavarovanci zaposleni, iz svojega čistega dohodka. Ta ukrep vzpodbuja torej istočasno zavarovanca in organizacijo.

Tiste organizacije, ki trošijo več kot je predvideno za njihovo dejavnost, v splošno prispevno stopnjo, pa bi morale plačevati tudi dodatni prispevek, ki se bo lahko gibal do polovice splošnega prispevka, ki bi bil za vse organizacije in delodajalce enak. Katera sredstva gospodarske organizacije naj bremenijo posamezne oblike prispevkov (osebni dohodek, čisti dohodek pred delitvijo ali poslovne stroške) ni še odločeno, vsekakor pa morajo biti to tista sredstva, ob katerih obremenitvi se bo kolektiv organizacije utemeljeno vpraševal, zakaj so potrebni taki ali drugačni ukrepi, ki povečujejo stroške zdravstvenega zavarovanja.

Prevzem poslov zavarovanja v podjetje

Nepopoln pa bi bil sistem, ki bi nalagal organizacijam, predvsem gospodarskim, zgolj finančne obveznosti, ne bi jim pa dajal možnosti, da se same aktivno in neposredno vključijo v izvajanje zdravstvenega zavarovanja. Tudi sedanji sistem socialnega zavarovanja vsebuje možnost, da gospodarske in druge organizacije, po pooblastitvi prevzamejo na sebe določene dele zdravstvenega zavarovanja. Ta prenos je zgolj administrativne narave, saj gospodarska organizacija posluje za račun sklada okrajnega zavoda direktno, pri čemer ne nosi nikake odgovornosti, razen za očitne zlorabe in kršitve zakona. Bodoči sistem predvideva, da bi organizacije lahko prevzela celotno izvajanje zdravstvenega zavarovanja ali pa le njegov del v breme sklada, ki bi ga formalno pri sebi iz sredstev, ki bi jih sicer morala odvesti v obliki prispevka komunalni skupnosti zavarovancev.

Ta sklad bi bil vezan na sredstva za osebne dohodek. V kolikor bi organizacija poslovala z nižjimi stroški, bi šel prihranek v korist osebnih dohodkov članov kolektiva, če pa bi stroški znašali več kot pa prispevki, bi manjkajoči del seveda, morala organizacija dopolniti iz sredstev za osebne dohodek. Taka ureditev bi pa seveda lahko vodila k temu, da bi se izločile iz komunalnega sklada tiste organizacije, ki so finančno močne in ki prikačujejo določene presežke, ki bi šli v korist kolektiva. Pri tem bi v komunalnem skladu ostale le tiste organizacije, kjer prispevek zdravstvenega zavarovanja ne pokriva njihovih stroškov. Zaradi tega načrt zakona predvideva, da do take izločitve lahko pride, samo po sporazumu s komunalno skupnostjo. V pogodbi med gospodarsko organizacijo in skupnostjo zavarovancev bi se odločilo, kakšne obveznosti do te skupnosti prevzame organizacija klub izločitvi. Predvsem bi bilo nujno in logično, da prevzame obveznost plačevanja izrednega prispevka, kadar komunalna skupnost ne more kriti svojih obveznosti. Organizacija ostane, kljub izločitvi iz zdravstvenega zavarovanja sestavni del komune in deli z njo njeno usodo. Poleg tega bi bilo nepravično, da bi si izločeni kolektiv delil prihranke na prispevkih za zdravstveno zavarovanje, čim bi neločeni morali plačevati izredne prispevke za pokritje primanjkljaja.

Vloga »Pozavarovanja«

V tem smislu, ki teži za tem, da se vsi ukrepi za uravnoteženje financ zdravstvenega zavarovanja do največje mere izvedejo v komuni sami, ima pozavarovanje le drugorazreden pomen. Kot omenjeno, mora pozavarovanje biti ekonomsko utemeljeno, bodisi z enotno ali pa z limitirano prispevno stopnjo. Obe ti vrsti stopnje onemogočata tistim skladom, katerih stroški presega zbrana sredstva, da bi z lastnimi ukrepi oblikovali zadosten sklad. V predloženem sistemu najvišjo stopnjo, do katere smejo komunalne skupnosti obremeniti osebni dohodek za zdravstveno zavarovanje, določijo republiška skupnost zavarovancev s soglasjem republiškega izvršnega sveta. Pozavarovanje bi bilo torej, čeprav izjemoma, utemeljeno največ do ravni republike. Morda bi bilo potrebno misliti na to, da se določene oblike pozavarovanja prenesejo na medkomunalne skupnosti, docela neutemeljeno pa bi bilo uvajati pozavarovanje v zdravstvenem zavarovanju do federacije. V kolikor bi se pozavarovanje uvedlo, ne bi moglo biti predpisano kot obvezno že v samem zakonu, temveč bi moglo biti le izraz potrebe vseh republiških skupnosti zavarovancev, oziroma vseh zavarovancev federacije. Zaradi tega je v dosedanjih razpravah zmogalo stališče, da jugoslovanska skupnost zavarovancev sicer lahko uvede pozavarovanje tudi na ravni federacije, predpiše rizike, za katere se lahko republiške skupnosti pozavarujejo na višino premije za to pozava-

rovanje, pristop k njemu pa je prostovoljen in odvisen od sklepa vsake posamezne republiške skupnosti zavarovancev.

Invalidsko in pokojninsko zavarovanje

Panogi invalidskega in pokojninskega zavarovanja zahtevata zaradi dolgoročnosti izplačevanja obveznosti do zavarovancev širšo rizično skupnost, kot pa zdravstveno zavarovanje, kjer so pravice kratkotrajnejše in hkrati omejene na relativno manjše število koristnikov kot pa v določenem zavarovanju. Zaradi tega so pred odločitvijo, do kakšne širine in do katerega nivoja naj dvignemo število zavarovancev, da bo skupnost aktivnih zadosti velika, da bo mogla vzdrževati upokojence in invalide, potrebni zanesljivi izračuni. Tudi tu veljajo znana načela, to je načelo vzajemnosti in približanja zavarovanja zavarovancem. Tudi tukaj mora biti pozavarovanje, v kolikor ga mislimo uvesti, pogojeno bodisi z enotno ali pa z limitirano prispevno stopnjo.

Pri dosedanjih izračunih, ki naj bi ugotovili, kako velika naj bo rizična skupnost za te panoge zavarovanja in kako delujejo obremenitve osebnega dohodka za posamezne rizične skupnosti, se je pokazalo, da bi bile obremenitve najbolj enakomerne, če bi formalni skladi za invalidsko in pokojninsko zavarovanje posebej v vsaki republiki, brez pozavarovanja v federaciji. Pri tem seveda jemljemo v poštev skupne obremenitve s stroški vseh panog, vključno zdravstvenega zavarovanja in otroških dodatkov. Za organizacijo in zavarovanca namreč ni važno, koliko je obremenjen za vsako posamezno panogo in kakšna nesorazmerja nastajajo po republikah v finansiranju posameznih panog.

Važno je to, da je skupna obremenitev osebnega dohodka v vseh republikah približno enaka. Ob taki obremenitvi lahko postavimo sklade dolgoročnih zavarovanj kot čisto republiške sklade, s tem, da se vsi ukrepi finansiranja pokojninskega in invalidskega zavarovanja končajo na ravni republike. Dosedanje kalkulacije kažejo, da bi v finansiranju na ta način nastale med najbolj obremenjeno republiko in tisto, ki bi morala osebni dohodek za potrebe socialnega zavarovanja obremeniti najmanj, razlika le za 1,33%. Ta razlika je manjša kot pa dejansko že sedaj: ob sicer enotni splošni prispevni stopnji pa nastajajo razlike zaradi različne posebne prispevne stopnje, ki jo določajo okrajni zavodi za socialno zavarovanje. Pri tej kalkulaciji seveda nismo mogli upoštevati nesorazmerja, ki nastane zaradi premajhne rizične skupnosti dolgoročnega zavarovanja v LR Črni gori, kjer bo morala federacija najti posebna sredstva za kritje. Ugotovljeno je namreč, da njenih financ ni mogoče uravnotežiti z nobenim od predlaganih instrumentov znotraj socialnega zavarovanja.

V tako postavljenem sistemu bi seveda republiška skupnost zavarovancev dosegla občutno večje možnosti gospodarjenja s skladom kot doslej. Ta skupnost bi predpisovala prispevne stopnje za panoge določenega zavarovanja, to je za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter za otroški dodatek (ob soglasju izvršnega sveta) upoštevajoč skupne obremenitve za celokupno socialno zavarovanje. Ta skupnost bi tudi samostojno razpolagala s presežki v posameznih panogah in jih uporabljala za napredek varstva upokojencev in invalidov. Prav tako pa bo v primeru primanjkljavev v skladih dolgoročnih zavarovanj morala s povečano stopnjo zagotoviti sredstva za njihovo pokritje.

Skladno s tako ureditvijo bo republiška skupnost zavarovancev prevzela v svojo breme tudi odplačevanje anuitet za že nastale dolgove republiških skladov za socialno zavarovanje. Ti dolgovi se bodo v naši republiki konec letošnjega leta dvignili na nekaj nad 12 milijard dinarjev. Za amortizacijo teh obveznosti pri banki bo zakon predpisal amortizacijsko dobo, predvidoma ne izpod 10 let, tako da bi z malenkostno povečano prispevno stopnjo za n. pr. okrog 0,40% te dolgove lahko odplačali.

Otroški dodatki izven socialnega zavarovanja

Otroške dodatke, kot posebno obliko varstva družine in otroka, obravnava načrt zakona, ne več kot oblike socialnega zavarovanja, kot doslej, temveč kot posebno obliko varstva družine, ki jo je treba obravnnavati posebej izven socialnega zavarovanja. Zaradi tega to obliko socialne varnosti izloča iz panog socialnega, posebej dolgoročnega zavarovanja in jo obravnava v prehodnih določbah, z namenom, da bi se to področje uredilo s posebnim zakonom.

Vprašanje, ki ga je načrt zakona s tem načel, je v našem sistemu sporno in

nikoli ni bilo teoretično obdelano. Poleg verzij, da so otroški dodatki dejansko del osebnega dohodka, kar služijo za razširjeno reprodukcijo delovne sile, do mnenja, da gre tu za dajanje socialnega skrbstva, ker so vezane na potrebe, ki se ocenjujejo z davčnim cenazusom, smo slišali že precej vmesnih variant. Nedvomno je, da se otroški dodatek v svoji funkciji približuje bolj socialni varnosti kot prispevku za razširjeno reprodukcijo delovne sile. Kot rečeno, razprav, ki bi vsaj poskušale temeljito razčistiti to vprašanje, pri nas doslej pogožamo.

Izhajati moramo iz dejstva, da tudi pri nas nimamo več socialnega zavarovanja v klasičnem smislu besede, ker je ta naziv bolj zgodovinskega pomena, temveč poseben sistem socialne varnosti, ki zajema v zdravstvenem zavarovanju po novih načrtih že vse prebivalstvo, v drugih panogah pa se postopno širi in zajema vse večji krog in da je zavarovalni elementov v tem sistemu vse manj, ker ga preveča ideja zajameti koristnikom nadomestilo osebnega dohodka v primerih rizikov ne glede na to, ali so bili prispevki plačani ali ne ter ne glede na to, ali je pravica iz zavarovanja ekvivalentna plačanemu prispevku. Ker tak sistem lahko šteti zavarovalno osebo ne le iz strani izpadih dohodkov, temveč tudi proti povečanju stroškov zaradi porasta članov družine, kar je funkcija otroškega dodatka, tedaj ne vidimo razloga, zakaj naj bi se ta oblika izločila iz sistema, ki sicer nosi zgodovinski naziv »socialnega zavarovanja«, dejansko pa je sistem socialne varnosti. Pri tem pa s finančnega stališča, kot smo že omenili, za zavarovanca ni važno, kako imenujemo sistem, temveč koliko mora zavarovavec prispevati za pokrivanje obveznosti tega varstva. To je osnovno merilo, ki ga je treba vedno imeti pred očmi, ko odločamo o tem, kako bomo finansirali posamezne oblike socialne varnosti, da najsi se imenujejo pokojninsko ali drugo zavarovanje, ali otroški dodatki ali kako drugače.

Zvezno pozavarovanje pri otroškem dodatku ni utemeljeno

Tendenci ustvarjanja zveznih skladov oziroma močnega zveznega pozavarovanja prav za otroške dodatke pa je neutemeljena še z drugega stališča. Ko odločamo o tem, ali je potrebno to obliko socialne varnosti izločiti iz sistema zavarovanja kot posebno obliko varstva družine, ne moremo mimo dejstva, da vse oblike družinskega in otroškega varstva sicer prenašamo v čim večji možni meri na komune, v pristojnost komunalnih in družbenih služb. Otroški dodatki so samo ena, in kot vemo, ne najbolj idealna oblika varstva otroka in družine. Njeno mesto bi bilo torej prej na komuni, kot pa v okviru zveznega sklada. Če se odločimo za finansiranje v sklopu republiškega sklada, je to le izhod iz sile, zaradi tega, kar je sedaj komunalna skupnost ni zadosti velika, da bi zaradi neenakomerne obremenitve družin z družinskimi člani po posameznih občinah lahko prenesele v celoti breme teh izdatkov. Mislimo pa bi bilo morda treba na to, ali ne bi delno izravnavo lahko dosegli prav tako v skladih za otroške dodatke, oblikovanih po komunah, ob istočasnem primernem pozavarovanju v republikah, podobno kot je to urejeno v zdravstvenem zavarovanju.

V dosedanjih diskusijah o načrtih zakona je zmogalo stališče, naj bo sklad za otroške dodatke republiški. Ustvarjal in upravljal bi se enak kot skladi invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Obstaja možnost, da bi federacija predpisala gornjo mejo za obremenitev osebnega dohodka za te potrebe. V tem primeru bi pač one republike, ki s prispevkom, postavljenim na gornjo mejo, ne bi mogli izhajati, morale prejeti iz sredstev federacije ustrezno dotalcijo.

Iz povedanega izhaja, da v dolgoročnih zavarovanjih, skupno z zdravstvenim, dosežemo najenakomernejšo obremenitev zavarovancev, če se v sistemu docela ali do največje možne meje približno finansirajo v sami republiki, brez zveznega pozavarovanja. S tem uresničimo do sedaj v maksimalno možni meri načelo solidarnosti z enako obremenitvijo, obenem pa najbolj približno zavarovanje zavarovancem samim. Na ta način in ustvarili realne pogoje za gospodarjenje s skladi, ki bodo v bodoče zajemali ne le sredstva za kritje tekočih potreb, temveč tudi tista, ki bodo služila skupnostim zavarovancev za pokrivanje tekočih razlik v poslovanju (varnostne rezerve) in taka, ki jih bo skupnost porabila za prilagajevanje pravic dolgoročnega zavarovanja rasti osebnega dohodka aktivnih zavarovancev in rasti standarda (valorizacijske rezerve). Na ta način bomo dosegli bolj stabilno in obveznostim prilagojeno prispevno stopnjo vsaj za razdobje enega perspektivnega načrta razvoja gospodarstva. Tak sistem bi omogočil tudi točnejšo kalkulacijo obveznosti gospodarskih in ostalih organizacij do socialnega zavarovanja, realnejše programiranje v razvoju zdravstvene službe, zavarovancem ustvaril boljše osnove za upravljanje skladov in s tem utrdil vlogo službe socialnega zavarovanja v sklopu komunalnih in ostalih družbenih služb.

CENTROMERKUR

V LASTNI BLAGOVNICI

V koledarju spominskih dni so vpisani pomembni veliki dogodki. Toda, koliko je drobnih, na videz nepomembnih dogodkov — naše življenje kot da bi bilo stkano iz njih — ki pa le za prizadetega pomenijo veliko! 10. marec. Dan kot vsak drug, toda za sto dvatridaset članov kolektiva Centromerkurja, grosističnega trgovskega in uvoznega podjetja iz Ljubljane, je to tako rekoč praznik. Rojstni dan njihovega podjetja. V letu 1962 je to že majhen jubilej: deseta obletnica obstoja in deset let delavskega upravljanja!

Centromerkur je specializirano podjetje, vendar pa potrošniku nudi prav pester asortiment: skoraj 30.000 različnih artiklov! Seveda pa moramo povedati, da se je to podjetje specializiralo za galanterijsko dejavnost. Sicer pa posezimo nazaj.

Podjetje je bilo ustanovljeno — z odločbo ljudskega odbora Ljubljana — pred desetimi leti. Od ustanovitve pa do leta 1955 se je podjetje ukvarjalo z grosistično in detajlistično dejavnostjo, naslednjih pet let pa le z grosistično. Leta 1960 pa si je podjetje pridobilo zopet enake pravice glede obsega poslovanja, kot jih je imelo ob ustanovitvi, razen tega pa je v tem letu postalo tudi uvoznico podjetje.

Uspešno gospodarjenje oziroma uspešno opravljene naloge vodstva in samoupravnih organov podjetja se zrcalijo v dejstvu, da je podjetje od prvotnega plana realizacije 250 milijonov dinarjev v letu 1952 (ki so ga že takrat presegli za 13%) prišlo v letu 1960 na plan 4.800.000.000 din, ki so ga pa presegli (v tem letu) za 23%! Mesečni promet na zaposlenega je v tem letu znašal več kot 4.600.000 dinarjev, torej več kot povprečno v trgovskih podjetjih na debelo ljubljanskega okraja. Podjetje je močno razširilo svojo dejavnost, tako glede vrst dejavnosti kot glede asortimenta. V Centromerkurju so sproti analizirali tržišča in si prizadevali, da zadovolje povpraševanje

potrošnikov. Sproti so posredovali vse vrste artiklov, ki so jih naše tovarne izdelovale ali komaj pričele izdelovati, delni primanjkljaj asortimenta in razne novosti na svetovnem trgu pa so uvažali. V prvih letih svojega obstoja je podjetje nudilo trgovini tako imenovano klasično galanterijo, pozneje pa so krog svoje dejavnosti vse bolj razširjali in svojo galanterijsko dejavnost specializirali po posameznih vejah na razne oddelke po vrstah (pozamenterija, bižuterija, bazarsko blago, igrače, kratko blago, izdelke iz plastičnih mas itd.) ter po osnovnem materialu (kovina, les, tekstil, plastika itd.).

Povpraševanje po galanterijskih artiklih je iz dneva v dan večje. To je razumljivo, saj si te predmete potrošnik kupuje sproti, vzporedno z rastjo življenjske ravni. Povečanje prometa Centromerkurja je tako rekoč barometer rasti življenjske ravni naših ljudi, več o tem pa tako in tako povedo številke, ki smo jih navedli že prej.

Res, ključni objekti naše težke industrije so bili zgrajeni, zrasle so "tevilne tovarne lahke industrije, ki so nudile potrošniku vse več izdelkov in vse bolj pestro izbiro, vzporedno se je povečevala kupna moč naših državljanov, toda to še ne pomeni, da so pri Centromerkurju več nabavljali in več prodali — in nič več. Ne! Ob tem so morali premagati marsikatero oviro — toda je že tako, nobenega uspeha ni brez

težav. Potrebno je bilo poskrbeti za strokovni kader, z drugimi besedami strokovno izobraževati člane kolektiva, poskrbeti za gradnjo stanovanj itd. — predvsem pa si zagotoviti dovolj poslovnih prostorov. Pomanjkaje poslovnih prostorov je postalo že resna ovira za nadaljnji razvoj podjetja. Da so lahko plačevali promet, so morali povečevati tudi svoje poslovne prostore. Začasn izhod v sili so našli s pridobitvijo oziroma razširitvijo poslovnih prostorov v lastni stavbi v Ljubljani, Trubarjeva 1, ki je bila pravzaprav do 1959, leta stanovanjska stavba. Prezidavali so, dozidavali... Omenjenega leta je stavba postala dejansko poslovna stavba in to je potrdila tudi odločba ObLO Ljubljana-Center. Vzporedno s tem so najeli skladiščne prostore v Javnih skladiščih, prav tako garaže, povečali avtopark in, kot rečeno, kupili tudi nekaj stanovanj za svoje člane. Za vse to so vložili približno 104.000.000 dinarjev. Da so to zmogli, so se pogosto morali odreči delu sredstev, namenjenih za osebne dohodke.

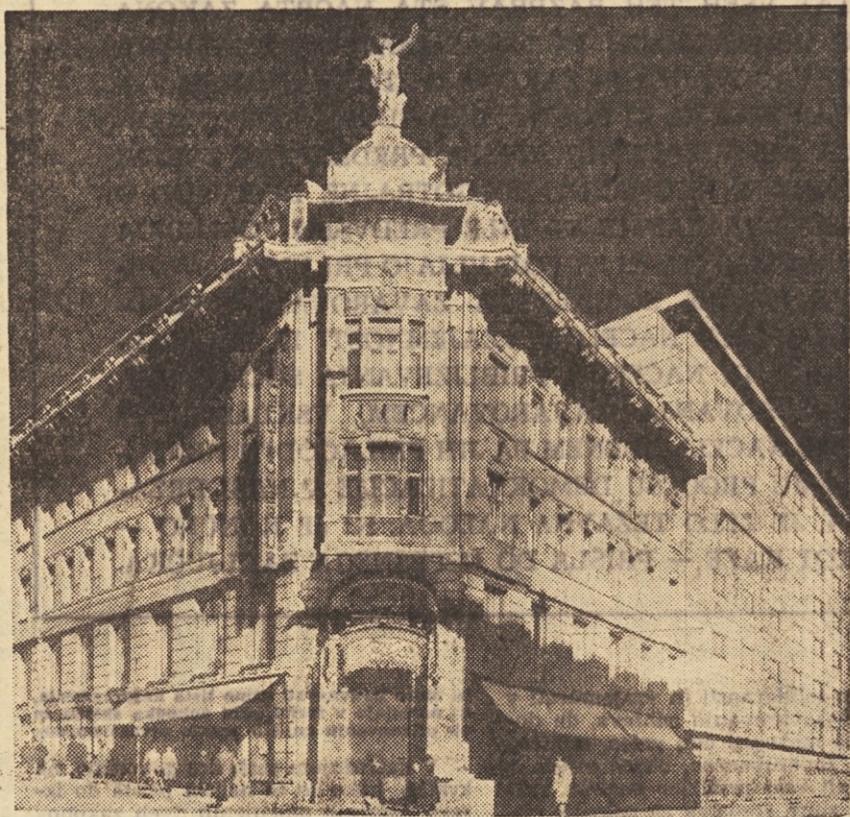
Po analizi okrajne trgovinske zbornice za okraj Ljubljana razpolaga trgovina v ožjem področju Ljubljane s 1536 m² prodajnega prostora za galanterijsko blago v najširšem smislu, po perspektivi pa bo razpolagala s 3699 m² uporabnega maloprodajnega prostora. Pri tem naj povemo, da je to povečanje prostora najbolj namenjeno prodaji tako imenovanega tekstilnega blaga in lahki konfekciji. Če pa razčlenimo celotno galanterijsko stroko na več ločenih skupin, pa vidimo, da so nekatere skupine artiklov galanterijske stroke glede razpoložljivega prodajnega prostora precej na slabšem kot druge. Če smo konkretni, gre predvsem za proizvode, ki jih prodaja Centromerkur. Naj naštejemo teh deset skupin: lahka konfekcija, pletenine, trikotaža in nogavice, pozamenterija (tekstilna in gumbi), kovinska galanterija, nekovinska galanterija (bazarsko blago), plastična galanterija, bižuterija, usnjena galanterija in igrače. V Ljubljani pa zavzemajo večino razpoložljivega prodajnega prostora pletenine, trikotaža, lahka konfekcija (se pravi galanterijsko blago tekstilne stroke), medtem ko je za prodajo vsega drugega blaga

le 100 m² (od 1536 m²) prodajnega prostora! Potrebe tržišča pričajo, da je tako stanje več kot nemogoče.

Centromerkur, ki se je vse bolj specializiral v čisto galanterijsko stroko in kot rečeno proučeval s tem v zvezi tržišče, želi dobiti neposreden stik s potrošniki po lastni maloprodajni mreži. Razen novega lokala v poslovni stavbi, ki jo bo po zgraditvi prevzel v upravljanje Centromerkur, naj bi organizirali galanterijsko prodajalno v svoji stavbi na Trubarjevi 1, tik nove stavbe kateri sta medsebojno funkcionalno povezani. (Glej sliko: sedanja stavba, poleg nje skica pročelja nove stavbe.) Podjetje si je zastavilo nalogo, odpreti podobne lastne specializirane prodajalne tudi v drugih krajih Slovenije.

Vsi ti načrti niso »gradovi v oblakih«, temveč imajo krepke temelje prav na analizah trga in njegovih

potreb, potrošnikovih željah in njegovi vse večji kupni moči. Toda to niso le načrti, temveč njihovo uresničevanje. Nova palača na Trubarjevi 3 se dviga vse višje; vse kaže, da bo Ljubljana kmalu bogatejša za res sodobno galanterijsko veleblagovnico, ki jo več kot potrebuje. Ze tako zelo prometni vogal Miklošičeve ceste in Trubarjeve ulice bo tako postal še bolj živahen in ljubljanci ali deželani se bodo tu mimogrede, ko bodo urejevali druge svoje opravke v središču mesta, lahko oskrbeli z vsem galanterijskim blagom, ki jim ga bo posredoval Centromerkur. Kaže pa tudi, da po dostopnih cenah, saj bodo tu tudi prodajna skladišča, spričo katerih bo odpadel marsikateri — ne ravno majhen — strošek prevoza blaga, ne nazadnje pa velja omeniti, da si potrošnik lahko veliko obeta od dejstva, da bo kupoval tako rekoč naravnost od grosista.



IZ BEGUNJ V VANCOUVER

Prav gotovo ni slučajno, da si je tovarna športnega orodja »Elan« v Begunjah izbrala ta kraj za svoje poslovanje, vendar ob njeni ustanovitvi nihče ni slutil, da se bo tako razvila. Ko danes govorimo o njej, imamo v mislih eno največjih športnih podjetij v Jugoslaviji. Njeni izdelki so morda celo bolj znani in cenjeni v tujini kot doma.

Medtem ko je okupator divjal po naši zemlji in so se naši borci pripravljali na zadnje odločilne spopade, je 1944. leta smučarski bataljon IX. korpusa ustanovil prvo smučarsko delavnico na svobodnem ozemlju in sicer v Cerknem na Primorskem.

Naloga delavnice je bila oskrbovati partizanske borce, predvsem kurirje, s smučmi, potemtakem izdelava pripomočkov za vojaške potrebe. Vendar pa je prav ta delavnica zametek nove proizvodnje športnega orodja, ki pa je šele v svobodi lahko dosegla pravi napredek. Ko pišemo o »Elanu«, moramo omeniti to delavnico, saj jo lahko imenujemo temeljni kamen današnje tovarne. Iz Cerknega so se izdelovalci smučí preselili v Begunje...

Po končani vojni in zmagoviti revoluciji, ki je prinesla poleg svobode tudi družbene spremembe, se je razmahnilo tudi športno življenje. Vrste fizikulturikov so bile iz dneva v dan večje, vzporedno s tem pa se je večala tudi potreba po športnih rekvizitih. Toda le-teh nismo proizvajali, dokler... da, dokler niso 24. 9. 1945. leta v Begunjah na Gorenjskem ustanovili zadrugo za izdelavo športnih rekvizitov. Tako je v prelepem gorenjskem kotu v okrilju mogočnega Stola, ob vnožju strme Begunjščice in z gozdovi pokrite Dobrče, kjer se vije lepa dolina Draga, vzniknilo novo življenje.

Nekoč je bilo, tod več kot 50 majhnih obrtniških objektov (mlinov, žag, kovačij), ljudje so jim pravili »verklni«, toda večjega podjetja, ki bi zagotavljalo zaslužek domačinom, ni bilo — vse do 1945. leta, ko so mu ustanovitelji zadruge, morda se tega niso niti zavedali, položili krepke temelje. Zgradba bivšega mlina in žage, ki je bila pred vojno preosnovana v predilnico, je nudila prvo streho članom zadruge. Potomci starih obrtnikov, kovačev, mizarjev in žagarjev so tako postali pionirji mladega podjetja, gozdovi pa močan vir surovin. Ni odveč, da poudarimo, da so strmi bregovi okoliških hribov vzgajali širok krog športnikov, predvsem smučarjev, sankarjev in planincev, ki so imeli ne le dovolj smisla, temveč tudi dovolj ljubezni za delo v takšnem športnem podjetju.

Prav to, in obilica surovine v neposredni bližini, k temu pa še čedalje večji razvoj športa pri nas so odločilno vplivali na nagel razvoj »Elana«. Naj še povemo, da je zadruga kmalu prerasla svoje okvire in se po dveh letih uspešnega obstoja preosnovala v podjetje, kmalu pa v pomembno industrijsko podjetje. Dne 16. 9. 1950 je kolektiv tovarne izvolil svoj prvi delavski svet in od tega dne dalje se prične tudi v tej tovarni obdobje delavskega upravljanja in širjenja proizvodnih zmogljivosti že na industrijski osnovi, toda pravi razmah je podjetje doživelo 1959. leta. To leto pomeni

popolno afirmacijo Elanovih izdelkov na domačem trgu, predvsem pa je to leto, ko je podjetje dokončno prodrlo na zunanji trg. Že tedaj so skoraj polovico svojih izdelkov izvozili v zahodne države, v naslednjem letu pa so proizvodnjo še povečali, v tujino pa so prodali 60 % svojih izdelkov.

Že pri omembi tovarne športnega orodja »Elan« nehote pomislimo na njihov resda temeljni izdelek — smučí. Toda »Elan« se je razvijal vzporedno z zahtevami tržišča. Prva leta so izdelovali le smučí in sani, pozneje pa so usvojili tudi proizvodnjo telovadnega orodja, rekvizite za športe na vodi (čolne, kajake, vodne smučí itd.), rekvizite za športne igre. Samo v letih od 1956 do 1958, torej v obdobju, ko je badminton osvojil tako rekoč staro in mlado, so v tej tovarni izdelovali več 100.000 reketov za badminton.

Posebno velja poudariti, da tovarna »Elan« kompletno opremlja telovadnice. V skoraj vseh novozgrajenih telovadnicah so »Elanovi« izdelki. Strokovnjaki tovarne in montažna skupina jih urejuje, razmešča nepomična orodja za telovadbo po dvoranah, da je moč pravilno uporabljati posamezna orodja. Pomembna veja proizvodnje so tudi gasilska orodja in zaščitna sredstva. Gre za razne gasilske lestve, sanitetna nosila, nosilce gasilskih cevi, gasilske

in električne pasove, futrole za kline in sekirice. To dejavnost smo nekoliko podrobneje opisali zaradi tega, ker bralec najbrž zanjo ne ve. Vsi omenjeni izdelki — toda še zdaleč jih nismo našli vseh — pa povedo, da mora biti tovarna, ki jih izdeluje, res sodobno opremljena in da mora imeti zato primerne oddelke. Prav smotrna organizacija dela se zrcali v skoraj popolnem izkoriščanju surovine, oddelek je pravzaprav rodil drug oddelek. Sicer pa so v »Elanu« štirje obrati: dva lesna (obrat za proizvodnjo smučí in telovadno orodje), kovinski in sedlarski obrat. Seveda ne gre tudi brez pomožnih obratov kot so: razrez lesa, sušilnica, kurilnica itd. Še nadaljna rast podjetja se zrcali v osvajanju novih proizvodov. »Elanove« kovinske smučí so že dobro znane, toda v bližnji perspektivi je tudi proizvodnja plastičnih smučí in plastičnih čolnov.

Povprečno je v podjetju zaposlenih 460 delavcev, ki so v letu 1961 ustvarili več kot 800 milij. din brutto dohodka. Še pomembneje pa je, da tovarna proda v tujini za približno 700 milij. din, kar predstavlja večji del proizvodnje. Izvažajo predvsem v Kanado, ZDA, Nemčijo, Avstrijo, Norveško, Švico, Francijo in druge države. Obseg izvoza naj ilustriramo s temi številkami. Smučí izvažajo približno 40.000

parov letno, alu smučí 3000, vodnih smučí 5000 parov, badminton reketov 30.000 kom., hokej palic 8000 kom., smučarskih alu-palic in drugih pa približno 20.000 parov.

Ko človek zapiše nekaj števil se jih nekako ne more otresti, kar same od sebe se ponujajo druge! Kdo pa bi se mogel izogniti, da ne bi napisal, da so v »Elanu« od leta 1954 do leta 1960 izdelali skupno 261.937 parov raznovrstnih smučí. Če bi postavili toliko smučarjev v kolono v razmaku enega metra, bi bila le-ta dolga 785 km. Za izdelavo tako velike količine smučí je pa bilo tudi potrebno precej raznih surovin. Glavne surovine so: jesenov les, lak, jekleni robniki in specialni vijaki za robnike. Za omenjeno količino smučí je bilo potrebnih približno 17.300 kubičnih metrov jesenove hlodovine, z drugimi besedami je to 19 tovarnih vlakov. Ker pa podjetje kupuje rezan jesenov les so te številke nekoliko manjše, vendar pa ne majhne. Porabili so 11.263 kubičnih metrov jesenovega rezanega lesa, kar je 12 vlakov po 52 vagonov. Iz tega rezanega lesa je njihov obrat »priprava lesa« narezal nekaj več kot 7800 kubičnih metrov jesenovih frizov. Povprečno so frizi dolgi po 2 m, če bi pa vse naložili drugega na drugega, bi bila ta skladovnica visoka kar 3900 metrov. Zanimivo je, da znaša pobarvana oz. lakirana površina tistih 261.000 parov smučí približno 104.755 kvadratnih metrov. Za to so potrošili približno 63.000 kg raznovrstnih lakov. Večina smučí je bila robnična z jeklenimi robniki. Za en par smučí porabijo 8 m jeklenih robnikov. Torej je bila ta jeklena kača robnikov dolga več kot 2000 km. Če bi jih položili na železniško progo, bi se gali od Ljubljane do Skopja in nazaj do železniške postaje Lesce! Za pritrditve zgornje količine jeklenih robnikov so zavrtali v smučí približno 47 milijonov posebnih vijakov. Lahko pa bi navedli še več števil, posebno če bi upoštevali vez izbor »Elanovih« proizvodov ter našli kraje tja do Vancouverja, kjer vse so kupci »Elanovih« izdelkov.

To je »Elan«, vendar šele na začetku svoje poti...



CELJSKE PREDSTRAŽE

Rojstni datum industrijske dejavnosti zaokrožujejo na celjskem območju steklarstvo, usnarstvo in pivovarništvo, leta 1838 pa je začel obratovati prvi rudnik.

Začetek vzpona dandanašnjega industrijskega Celja pa beležimo z datumom ustanovitve Cinkarne pred dobrimi 80 leti; za njo so nastali še drugi obrati, tako da posluje danes v mestu 25 podjetij. V njih je zaposlenih preko 10.000 ljudi!

Število teh ljudi pa seveda ne dopolnjuje samo mestno prebivalstvo, pač pa v zaznavni meri bližnja okolica v krogu 25 kilometrov! Nagel gospodarski razvoj te okolice pa iz leta v leto očitneje prepušča Celje Celju, saj se s svojo dejavnostjo tako rekoč osamosvaja, reže dostojen kos kruha svojim prebivalcem!

Mid te kraje vsekakor sodijo središča, ki se razvijajo v izrazito donosna področja gostinsko-turistične, industrijske in pa kmetijske proizvodnje ter leže ob treh celjskih vpadnicah: proti jugu Laško, vzhodu Sentjur in proti severu Slovenske Konjice. To so tri komune, ki jih danes že karakterizira svojstvena dejavnost, življenjski vrec za bitje in nehanje tamkajšnjim domačinom.

LAŠKO

Sanj velja pojem zdravilišča, četudi slovi po svoji pivovarnarski industriji in po tekstilni tovarni ter po izredno kvalitetnem črnem premogu.

Laško leži ob prog, ki vodi proti Zidanemu mostu in je od Celja oddaljeno dobrih deset kilometrov.

Kraj slovi že od davnih časov po svojih zdravilnih vreclih. Kopališče je bilo zgrajeno že leta 1845.

Enakega pomena so v tej komuni tudi Rimske Toplice, kopališče na desnem bregu Savinje. Že ime nam pove, da je dobil kraj svoj pomen že v rimski dobi.

Oboje zdravilišč v pravem pomenu besede pa seveda ne zmanjšuje turistično privlačnost kraja, saj je v lanskem letu obiskalo te kraje blizu 3000 tujih in kar 138.000 domačih turistov. Ta razmeroma visoka številka nas opozarja na nujnost skrbi za povečanje gostinskih kapacitet. To skrb povečuje letošnji načrt, ki govori o novem hotelu v Laškem s 47 ležišči. Hotel bo motelskega tipa!

Ob tej značilnosti kraja obiskovalec nikakor ne more mimo 70.000 hektolitrov piva ter mimo 750.000 m² tkanine, kar z imenoma »Pivovarna Laško« in »Volna Laško« daje drugačen prizvok kraju, o katerem se često zarečemo, da je predvsem turističnega obeležja.

K tema dvema pomembnima industrijskima središčima prištevamo še lesno-galanterijski obrat, ki svojo 135 milijonsko letno realizacijo zlahka plasira na zunanja tržišča v Angliji, Združenih državah Amerike, Nemčiji, Franciji, Holandiji, na Cipru in Malti. Osnova za razvoj te proizvodnje so okoliški gozdovi, ki

se raztezajo ob bregovih Savinje na površini 10.000 hektarov.

Laško pa odlikuje še ena, po svojem izvoru bi rekli prastara dejavnost: rudarstvo! Mestece daje s svojim revirjem 135.000 ton prvovrstnega visokokaloričnega premoga na leto. Rudniku sicer ne napovedujejo stoletne proizvodnje, ima pa odlične osnove za morebitno preusmeritev proizvodnje v proizvodnjo jalovine, osnove za keramično industrijo.

Naštete karakteristične dejavnosti čez mero zaposlujejo ljudi v mejah komune, ki šteje malone 13.000 prebivalcev. Od teh se jih dandanes le kakšnih 350 vozi »s trebuchom za kruhom« v bližnje Celje, za ostale je doma iz leta v leto več dela in seveda denarja. V tem je tudi smisel gospodarskega razvoja kraja, ki ob strugi Savinje, globoko pod vencem Kopitnika, Lisce, Veliko Kozjega, Huma in Mrzlice oblikuje svojo podobo vsakdanjega življenja.

SENTJUR

Natančneje ga opredeljuje izraz »ob južni železnici«! Njegovo izrazito kmetijsko proizvodno obeležje je v zadnjem času zasukalo v prid industrijski dejavnosti podjetje »ALPOS«, ki je vključilo v program svoje večine tri uporabne elemente: aluminij, les in plastično maso.

Ljudje iz te komune še danes hodijo na delo v Celje in v Store, skratka v najbližja industrijska središča. Milijone kilometrov, ki jih prepotujejo leno na delo in spet domov pa zdaj že zmanjšuje sposobnost domačega praga, da jih zaposli.

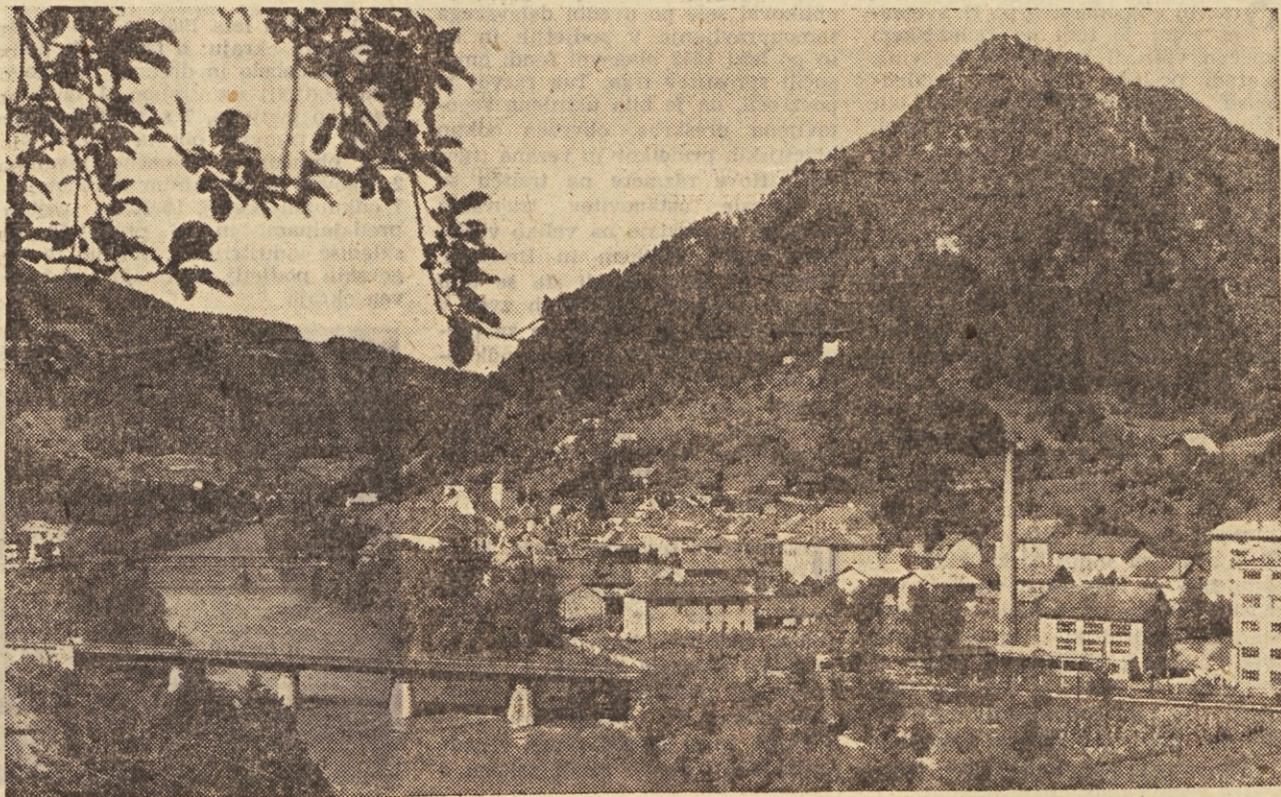
»Alpos« je začel pred petimi leti. Iz majhne obrtne delavnice se je razrasel v tovarno, ki je lani ustvarila 650, letos pa bo po planu 850 milijonov realizacije. Njen trg je Jugoslavija, Svica in Zahodna Nemčija. Njeni proizvodi: garniture za opremo gostinsko-turističnih obratov, mizice in stoli ter v zadnjem času kuhinjske opreme z nekaterimi po-

hištvenimi elementi, ki jih vse bolj potrebuje gradbeniška industrija.

Perspektiva: z razvijajočo se lesno industrijo v kraju nastaja primeren pogoj za medsebojno sodelovanje, saj postajata dandanes — les in aluminij — vse bolj iskana gradbena elementa!

Tik ob »Alposu« je začelo lani s svojim delom specializirano podjetje »MONTANA«. To je raziskovalno predelovalno podjetje, pogojeno z surovinsko bazo v neposredni bližini. Njegova proizvodnja so razni iskani gradbeni materiali, predvsem pa bentonit, neke vrste lapor, ki ga uporabljajo naftna, farmacevtska, barvna industrija. Specializacija proizvodnje pa se usmerja v izdelavo raznih peskov, potrebnih v livarnah in v železarski industriji sploh.

Ob težnji Lesno industrijskega podjetja, da osvoji proizvodnjo finalnih izdelkov ter s tem poveča na-





farma bekonov in govedi — kar ima vse pogoje, da postane močan proizvodni obrat daleč naokoli.

Prizadevnost na obeh področjih — industrijskem ter kmetijsko-proizvodnem — je danes še označena v odnosu 40 proti 60! Z rekonstrukcijo podjetja »Alpos«, ki je povečalo proizvodnjo za 40 odstotkov, z 600 milijonsko investicijo v »Montano«, kar pomeni 2 in pol milijardo realizacije s prvim letom redne proizvodnje, z industrializacijo lesne proizvodnje, se bo ta odnos izenačil, nemara se bo celo premaknil v korist industrije!

Potemtakem ima Celje tudi na svoji vzhodni strani močan jez, ki mu bo začel prej ali slej zadrževati dotok ljudi, saj jih bo Šentjur kaj kmalu sam potreboval!

SLOVENSKE KONJICE

Proti severu nas vodi asfaltna cesta skozi Frankolovo, manjše naselje od Vojnika, ki si je spletlo mučeniški venec v času narodno-osvobodilnega boja. Tu so namreč nemški nacisti v februarju leta 1945 obesili 100 talcev in jih pokopali v dva grobova. Mimo dveh spomenikov nas torej pripelje cesta v Slovenske Konjice, v sedež komune ob severni meji celjske občine.

Predvojne Slovenske Konjice niso imele takšen pomen v oblikovanju našega skupnega narodnega dohodka, kot ga imajo danes. To je bilo malo naselje ob južnih obronkih Pohorja, ki se je ukvarjalo z lesom, trgovino in kovaštvom. Pač, že takrat tudi z usnjarstvom.

Vendar pa so dobile Slovenske Konjice izrazito industrijsko obeležje šele z osvoboditvijo. Usnjarstvo je razmahnilo svojo dejavnost v »Konusu«, ki je danes edinstvena tovarna v Jugoslaviji tudi za proizvodnjo umetnega usnja. Tovarniško poslopje je temeljito prenovljeno, dograje ne so bile nove proizvodne dvorane.

Zdaj tečejo še zadnja dela: z regulacijo Dravinje si je tovarna razširila svoj nekdanj ostro odmerjen prostor. Ob tej mali rečici bodo stale še nekatere zgradbe: obrat družbene prehrane, garderobe za delavce in upravno poslopje.

Ob »Konusu« uspešno osvaja tržišče »Kostroj«, tovarna, ki »proizvaja tovarne«. To je industrija za

izdelavo kompletnih tovarniških oprem za proizvodnjo usnja. Njena legitimacija ni znana le pri domačih odjemalcih, ampak si je tovarna že dodobra utrla pot med številnimi tujimi konkurenčnimi ponudniki na tržišče onstran Sredozemlja.

Iz male kovačije v Žrečah je zrastle Tovarna kovanega orodja. Njena karakteristika je vsekakor v specializirani proizvodnji, ki dopolnjuje dandanašnje potrebe naše avtomobilske industrije in seveda trgovino z avto-mehanskim orodjem.

S to industrijo ustvarjajo Slovenske Konjice letno blizu 10 milijard dohodka; k tej vsoti pa seveda iz leta v leto več dodaja gozdarstvo, ki ima ob zaledju bogatega Pohorja že dokaj uveljavljeno lesno predelovalno središče.

Lesni obrati so že davno izgubili svojo funkcijo žage. Danes so združeni v podjetju LIP, ki usmerja svojo proizvodnjo v predelavo lesa, saj je takšna preusmeritev edino smotrna za razvoj tovrstne dejavnosti.

Slovenske Konjice odlikuje še ena obrt, ki ima danes že značaj industrije jutrišnjega dne. Ta značaj je opredeljen z namero, da se opekarsko podjetje v Ločah združi s tamkajšnjo kovinsko delavnico »Pugled« ter se preusmeri na proizvodnjo iskanih gradbenih elementov.

Vsa ta proizvodnja je omogočila Slovenskim Konjicam, da so v jubilejnem letu lahko investirale znatna sredstva v gospodarske, pa tudi v negospodarske dobrine svojega kraja. Tako so investirale v industrijo 680 milijonov, v kmetijstvo 57, v gozdarstvo 54, saj so dogradile nov obrat v Vitanjih, v trgovino 6 milijonov ter v obrt 42 milijonov. Za stanovanja je komuna potrošila v tem letu 200 milijonov, za šolstvo in za zdravstvo dobrih 55, a za komunalno ureditev mesta 50 milijonov dinarjev.

Vse te investicije ustvarjajo poleg boljših delovnih in sploh življenjskih pogojev iz leta v leto večjo proizvodnjo ter z njo produktivnost. To pa je končni cilj, saj prebivalci mesta in okoliških vasi pravzaprav še nikoli niso imeli pred domačim pragom toliko tako močnih proizvodnih podjetij, ki lahko močno vpliva-

jo na vsakdanjost komune z 18.000 prebivalci.

To je potemtakem tretja predstraža Celja, ki na poti proti Mariboru predstavlja pomembno slovensko industrijsko središče!

Značilnosti treh komun, ki mejijo na celjsko občino, so karakteristika naše ožje domovine. Tu lahko najdemo prav vse vire narodnega

dohodka: rudarstvo, industrija, turizem, kmetijska proizvodnja, gozdarstvo in lesna industrija. Ob njih seveda obrt in trgovina ter ne nazadnje številna udobja, ki s stanovanjsko izgradnjo, s šolami in zdravstvenimi domovi, s komunalno prizadevnostjo, nudijo ljudem proizvajalcem, da lahko brezskrbno izkoriščajo vire narodnega dohodka v lastno korist in v korist skupnosti.



rodni dohodek komune, nas kraj spoznava še s kmetijsko proizvodnjo, ki se načrtno usmerja predvsem v živinorejo ter v vrtnarstvo. V poslednjem je poudarek na proizvodnji ribezlja, katerega nasad naj bi obsegal 150 hektarov; obenem pa je skrb komune usmerjena v organizacijo živinorejskega kombinata —

RAZVOJ TRGOVINE V NOVEM MESTU

Okraj Novo mesto je udeležen v blagovnem prometu na drobno v LR Sloveniji s 6%, pri prometu na debelo pa z 2,3%, medtem ko v tem okraju živi 9,35% prebivalcev Slovenije. Iz tega je razvidno zaostajanje trgovine za republiškim povprečkom, kar pač zrcali slabšo razvitost gospodarstva sploh. Naj povemo, da je narodni dohodek na prebivalca v okraju Novo mesto za 40,2% nižji od republiškega povprečja. Toda, to so podatki za leto 1960! Stanje se nenehno izboljšuje. Kar zadeva trgovino, ki naj postane solidna vez med proizvodnjo in potrošnjo, pa velja zapisati, da ob zadostnem številu strokovnih kadrov in primerni organizacijski obliki trgovske mreže terja znatna sredstva za modernizacijo in razširitev, da bo kos svojim nalogam.

Spremembe družbenega sistema in razvoj gospodarstva po II. svetovni vojni so tudi na Dolenjskem močno vplivali na razvoj trgovine. Zaradi posledic vojne in neskladnosti gospodarskih panog, so bili blagovni fondii do l. 1948 premajhni, da bi lahko razvijali blagovni promet na osnovi ponudbe in povpraševanja. Zato je bila trgovina pri strogo racionaliziranem in zagotovljenem režimu preskrbe le razdeljevalec dobrin, pa čeprav je s prvo nacionalizacijo trgovine leta 1946, zlasti pa z drugo v letu 1948 prešla vsa trgovina v socialistični sektor gospodarstva. Šele v l. 1948 je porast industrijske proizvodnje omogočil, da so industrijske izdelke ob zagotavljeni preskrbi prodajali tudi v prosti prodaji po višjih cenah. Uvedena je bila tudi vezana trgovina, ki je omogočila kmetijskim proizvajalcem, da so neobvezni del tržnih viškov prosto zamenjavali za industrijsko blago. V letu 1948 so bile ustanovljene kmetijske zadruge in trgovska podjetja okrajnih združnih zvez, ki so prevzele odkup kmetijskih pridelkov in trgovino na podeželju. Do leta 1954 je bilo še več reorganizacij trgovske mreže. Stalneje oblike trgovskih organizacij in načrtnejši razvoj trgo-

vine kot gospodarske panoge se je oblikoval šele po uvedbi delavskega samoupravljanja v podjetjih in ko so po letu 1952 blagovni fondii omogočili sprostitve trga. Tak razvoj je povzročil, da je bila ukinjena zagotovljena preskrba, obvezen odkup kmetijskih pridelkov in vezana trgovina. Nove razmere na tržišču so narekivale ustanovitev trgovskih podjetij za prodajo na veliko v Novem mestu, Krškem in Brežicah. Utrdili in specializirali sta se tudi trgovski podjetji Združnih zvez v Novem mestu in v Krškem in Brežicah. Utrdili in specializirali sta se tudi trgovski podjetji Združnih zvez v Novem mestu in v Krškem in Brežicah. Utrdili in specializirali sta se tudi trgovski podjetji Združnih zvez v Novem mestu in v Krškem in Brežicah. Utrdili in specializirali sta se tudi trgovski podjetji Združnih zvez v Novem mestu in v Krškem in Brežicah.

Organizacija trgovske mreže, ki je veljala do leta 1954, zaradi stalnega naraščanja blagovnega prometa ni bila več primerna. Tudi oblike združne trgovine niso več ustrezale nalogam zadrug, ki so se usmerjale predvsem na kmetijsko proizvodnjo. Po uveljavitvi ekonomske načel gospodarjenja v podjetjih, zlasti pa po izdaji zakona o

sredstvih gospodarskih organizacij, je prišlo do večjih strukturnih premikov v trgovini. Izoblikovala so se večja podjetja s specializiranimi prodajalnami. Trgovska podjetja na debelo so razširila dejavnost tudi na drobno, industrija in obrt sta organizirali lastne mreže prodajaln, kmetijske zadruge so opustile prodajo industrijskega blaga in se usmerile v blagovnem prometu na odkup kmetijskih pridelkov in lesa ter na prodajo reprodukcijskega materiala za kmetijstvo, dejavnosti trgovskih podjetij Okrajnih združnih zvez so prevzele kmetijsko proizvodnjo poslovne zveze itd. Spričo velikih nalog trgovine v razvitejšem gospodarstvu sta bili v letu 1952 ustanovljeni trgovinski zbornici v Novem mestu in v Krškem, ki sta pomagali trgovini pri razvoju.

Za trgovino do leta 1961 je značilno, da se je razvijala počasneje od ostalih gospodarskih panog in da je zaradi tega prešibka vez med proizvodnjo in potrošnjo.

Ob koncu leta 1961 je bilo v novomeškem okraju: 6 trgovskih podjetij na debelo in drobno, 16 trgovskih podjetij na drobno, 1 izvozno trgovsko podjetje, 7 samostojnih trgovin, 2 trgovska obrata s samostojnim obračunom Tobačne tovarne, 2 trgovini s pavšalnim obračunom, 7 odkupnih postaj, 16 KZ s svojimi prodajalnami in 84 prodajaln in skladišč industrijskih, obrtnih in trgovskih podjetij, ki imajo sedež izven okraja.



Vseh prodajaln je bilo 428, tako da pride na eno prodajalno 367 prebivalcev. V letu 1960 je znašal promet na drobno 10.293.000.000 din ali 65.386 din na prebivalca, v letu 1961 pa je po nepopolnih podatkih znašal 12.828.000.000 ali 77.677 din na prebivalca in 19% več kot v letu 1960. Po planiranem pričakovanju je dosegla trgovina na debelo v letu 1961 5738 milijonov prometa ali 95% v primerjavi z letom 1960.

Po organizacijskih tipih je bila struktura prometa na drobno v letu 1960 naslednja:

trgovska podjetja na drobno	50,0	indeks
trgovska podjetja na debelo in drobno	18,3	skupni blagovni promet
samostojne trgovine	2,7	od tega: promet na drobno
prodajalne KZ	12,2	promet na debelo
industrijske, obrtne in ostale prodajalne	16,8	odkup kmet. pridel.
Skupaj	100,0	

Struktura blagovnega prometa po osnovnih skupinah je bila:

živila	31,00
industrijsko blago	66,03
ostalo	3,97
Skupaj	100,00

V trgovini na drobno je bilo zaposlenih 890 prodajalcev. Promet na prodajalca je znašal 11,5 milijona letno.

Za šolanje vajencev in za izobraževanje odraslih ima trgovina okraja Novo mesto svoj šolski center v Brežicah, ki ima zmogljivost 140 sedišč in internat s 120 posteljami.

Močan gospodarski razvoj na Dolenjskem bo v obdobju 1961—65 povzročil, da se bo razlika narodnega dohodka na prebivalca v primerjavi z republiškim povprečjem znižala od 40,2 na 26,4. Zaradi tega bo morala biti organska rast trgovine znatno hitrejša kot doslej. V primerjavi z letom 1960 je predvideno, da bo do leta 1965 znašal porast blagovnega prometa:

skupni blagovni promet	179,9
od tega: promet na drobno	196,2
promet na debelo	129,4
odkup kmet. pridel.	183,7

Da bi bila trgovina kos svoji nalogi, bo zgrajenih 6300 m² novega prodajnega prostora, 8000 m² skladišč, 5 bencinskih črpalk in modernizirana obstoječa trgovska mreža. V osnovna sredstva bo investirano 850 milijonov, za obratna sredstva pa 1200 milijonov dinarjev. Ta porast blagovnega prometa in predvidena vlaganja v trgovino bodo omogočila še večjo specializacijo trgovine v industrijskih središčih in večjih krajih ter boljše postrežbo. Modernizacija trgovske mreže in izpopolnitev tehnike prodaje bo vplivala na relativno znižanje stroškov, na boljše pogoje dela in omogočila višjo storilnost.

Pri razvoju trgovine bo v močno oporo tudi Center za vzgojo strokovnih kadrov v Brežicah, ki bo šolal vajence in izobraževal tudi odrasle, zaposlene v trgovini. Za odkupovalce in prodajalce v kmetijskih združgah je pri Centru organiziran poseben oddelek.

Prihodnje naloge trgovine na Dolenjskem terjajo maksimalne napore delovnih kolektivov in vsestransko pomoč komun in Trgovinske zbornice, saj gre za neodložljivo nalogo. Treba je preprečiti zaostajanje trgovine za splošnim gospodarskim razvojem in jo razviti do stopnje, ki bi ustrezala potrošnikom in razviti proizvodnji.

NOVOTEKS NA ŠEST MILIJARD

Rojstvo mu je bilo usojeno kot večini slovenske industrije: zgradba, stari stroji, ki so lahko pomenili samo začetek, dobro voljo, ne pa tudi svetle bodočnosti. Se več — Novoteks je zrasel na Dolenjskem, ob zeleni Krki, kjer ni delavske tradicije, kjer je treba skoraj slednjega delavca priučiti in usposobiti za delovno mesto. Toda kljub tem težavam ima danes ves kolektiv, kot so jo imeli prvi delavci, trdno voljo, da iz skromnih začetkov nadaljuje, dokler se ne bo kot usposobljen izvoznik vključil v mednarodno izmenjavo. To je njihov cilj, o tem sanjajo na delavskem svetu, v ekonomskih enotah.

Kratek povzetek iz »matične knjige«:

Ime podjetja: »Novoteks«, tekstilna tovarna Novo mesto.

Dan ustanovitve: 18. avgust 1947.

Seznam najvažnejših proizvodov: blago iz česane in mikane volnene preje, odeje, česana volnena preja.

Vrednost letne proizvodnje: 3 milijarde 485.000.000 dinarjev.

Povprečno število zaposlenih: 710.

Zdaj pa malo manj suhoparno. Kot rečeno, je podjetje nastalo 18. avgusta 1947. leta po sklepu vlade LRS. Osnovna in obratna sredstva je podjetje dobilo kot splošno ljudsko premoženje po nacionalizaciji treh privatnih podjetij.

Prva leta življenja podjetja so bila doba organizacijskega dozorevanja — doba organizacijskega utrjevanja. Plod tega zorenja so bili pogoji, ki so omogočili, da so tudi v Tekstilni tovarni Novo mesto izvolili avgusta 1950 prvi delavski svet. S tem, ko je bila, kakor piše na spominski plošči podjetja, predana tovarna v upravljanje delavcem, se pričena novo, najbolj razgibano in najbolj uspešno obdobje v razvoju »Novoteksa«.

Naslednji pomembnejši datum v »matični knjigi« za to podjetje pa so: Maja 1953. leta se podjetje preimenuje iz Tekstilne tovarne Novo

mesto v »Novoteks« tekstilna tovarna Novo mesto.

Aprila 1954. leta je delavski svet podjetja ustanovil prodajalno »Manufaktura-Novoteks«.

V letu 1958 je bil zgrajen v Metliki obrat II, kjer je predilnica česane preje.

USPEHI

Današnji zavidljivi položaj »Novoteksa« v gospodarski areni je mogel biti dosežen le z nenehnim prizadevanjem vsega našega kolektiva.

Še poseben polet je prineslo delavsko samoupravljanje.

Ob desetletnici delavskega samoupravljanja so lahko ugotovili, da proizvedejo že 540 ton česane preje in 612.500 kvadratnih metrov tkanin ter ustvarijo 2.945.000.000 dinarjev realizacije. Sedem let prej, se pravi leta 1953, pa so izdelali le 137 ton preje in 494.000 kvadratnih metrov tkanin. Povečanje je pri tonah 122%, pri tkaninah pa skoraj 24%.

Uspehi pa so bili spodbuda za še večje prizadevanje, zato so lani izdelali že 553 ton česane preje in 519.000 tekočih metrov blaga. Realizacija pa je bila 3.340.000.000 dinarjev ali kar za 13,8% večja kot v prejšnjem letu.

Letos ne težijo več k povečanju količine proizvodnje, temveč h ka-

kovostni spremembi. Ne prizadevajo si več samo povečati kvadrature blaga, ampak predvsem njegovo vrednost. Letos bodo zato proizvedli le 485.000 tekočih metrov blaga, vendar bo to blago mnogo kakovostnejše, kot so ga proizvajali doslej, čeprav bodo ohranili še nekaj vrst standardnih tkanin. To se pravi, da bo več blaga iz česane volnene preje (380.000 tekočih metrov blaga iz česane volnene preje in 105.000 tekočih metrov iz mikane volnene preje).

Posledica tega bo, da se bosta znatno povečala realizacija in dohodek podjetja. Pričakujejo, da bo realizacija za 185 milijonov dinarjev večja kot v preteklem letu.

IN OBETI

Slovenska tekstilna industrija je prišla dokaj kasno na vrsto pri večjih investicijskih vlaganjih, oziroma rekonstrukcijah. Tudi v »Novoteksu« so lahko začeli z re-

konstrukcijo — čeprav so se nanjo že dlje pripravljali — šele pred nedavnim. V teku je precej obsežna rekonstrukcija. Kolektiv si želi znatno povečati svoje podjetje. Razširja jo tkalnico, v kateri bo v prihodnje okoli sto tkalnih strojev. Tkalnice so se razširile na kraju sedanje aperture in predpriprave. Obrata, ki bosta morala odstopiti prostor novi tkalnici, bosta dobila nove, večje in tehnološkemu postopku ustrezne zgradbe.

Seveda se bo z rekonstrukcijo oziroma povečavo občutno dvignila gospodarska moč in rentabilnost podjetja. Bruto produkt se bo povečal približno na 6 milijard dinarjev letno, kar pomeni, da se bo povečal za malo manj kakor za 100%.

Čeprav je v razvijajočem se podjetju treba posvečati vso skrb gospodarjenju, v »Novoteksu« nikoli niso

pozabili na skrb za delovnega človeka: na njegove življenjske in delovne pogoje.

Vselej so bili na tesnem z denarjem, a so kljub temu marljivo gradili stanovanja za svoje delavce. Doselej so jih zgradili že 47, v prihodnje pa jih nameravajo še graditi. V obeh obratih imajo menzi, ki dajeta tople malice in celodnevne obroke. Ob morju imajo tudi svoj počitniški dom, v katerem je 34 ležišč.

To je le kratek zapis o razvoju in uspehih »Novoteksa«, vendar pa daje vsaj bežno sliko velikih rezultatov, ki jih je kolektiv dosegel.

Po ustvarjenem bruto produktu je bil razvoj podjetja naslednji:

Leto	Povprečje zaposlenih	Bruto produkt
1951	285	741.434.731
1954	338	1.058.866.138
1959	559	2.237.917.704
1960	660	3.094.297.534



Pravili smo mu obešenjak

hans hellmut kirst



»Mislite, da ste zelo samovoljni, skoraj trmasti. Toda nihče vam ne more odrediti sposobnosti osebnosti, ki zna ukazovati.« Lista po papirjih, hipec bere in potem zloži papirje. »Vidite,« reče, »prav takšne ljudi potrebujemo tu. In kakšna sreča, da ste iz zglede nacionalnosocialistične družine. Vaš oče se je bojeval v prvi svetovni vojni in so ga nekajkrat odlikovali. Poleg tega je mestni skupinski vodja od leta 1931.«

Jahalni bič spet oplazi Kesslerjev škorenj. In spet začrta temno črto po usnju. Če bi bil ta škorenj obraz, bi pritekla kri, curljala bi kot potok, gosto kapljala, izkapljala in se strdila.

Strick prizna: »Odlično so vas obvestili.«

»To je bilo potrebno,« pravi Kessler in se nasloni na klopi, »če hočemo imenovati v poveljstvu v Rehhausnu nacionalnosocialističnega vodilnega častnika.«

ljivost je konec. Potrebujem človeka, ki bo šel brezobzirno čez vse.«

Pod njim leži Rehhausen, utrujen od poletne vročine. Oslabel, kot bi ga okopali v lužini, bolan. Kot božnik, ki je izgubil mnogo krvi. Iz nekaterih hiš se počasi vzdiguje dim. Meina leno teče, kot bi tekel lepljiv, tekoč svinec, brez sijaja. Za njim v vojašnici opoldanski hršč. Oddelki s posodami gledajo proti kuhinjam. S pločevinami skladi ropotajo v ritmu koraka.

Strick reče: »Ne pozabite, da se — po vaših lastnih poizvedbah — nerad pokoravam. V začetku so se mi zelo čudili. Pozneje so se navadili, da izpolnjujem njihove ukaze po svoje.«

Kessler tiesne po kolenu. Kot bi ustrelil iz samokresa. »Saj prav to pri-

čakujem od vas. Nihče se ne bo smel vmešavati v vaše delo, ne polkovnik ne okrožni vodja. Samo eno nalogo boste imeli: brezobzirno, brezobzirno, Strick! In vse, kar je na vašem področju, morate pognati do končne zmage. Ne smete dovoliti nobenega upora proti fuderjev ukazom. Pritisnite vse mehkužce. Ne bojte se nikogar, ne ozirajte se na nikogar. Doblili boste vsa pooblastila. Vsa.«

Strick ne odbije. Kraj pred njim — Rehhausen, Meina, vinogradi — izgine. Preglasni ga hrup vojašnice. Zasliši korakanje. In to ne dovoljuje nobene idile, nobenih krivih poti, nobenega izogibanja. Odločil se je. No, pristal bo šele, ko si bo zavaroval hrbet. »In vi, Kessler?« vpraša.

»Za vas bom vedno tukaj. Ne bom dovolil, da bi prekinili najino zvezo. No, nimava mnogo časa. Odredil vam bom področje, kjer boste delali. Kako in kdaj bova po njem lovila, je vaša stvar. Vsi sumljivi elementi bodo morali izginiti. Zbrisati jih je treba. Lutke pa, kot sta okrožni vodja in polkovnik, je treba nagnati za njun plot. Nevarna sta, ker sta omejena. Ne potrebujeva jih. Zato ju moram vzgojiti v našem duhu. Mesila ju bova kot vlažno ilovico. Kaj ni to sijajna naloga za človeka vaše vrste?«

»Bom dobil vsa potrebna pooblastila?« — »Vsa.« Kessler mu pomoli roko. Strick se obotavlja. Kar na lepem mu seže v roko. Odločno. V kasarni pojo:

... in kar se dogaja, dogaja se za našo domovino.

Zveni krepko, toda brez pravega navdušenja. Pojejo po povelju. Besedam lahko poveljujejo, toda ne mislim.

Kessler vstane. Zlomil leskovo šibo in jo odvzre. Šiba pade v travo, ki se poleže in spet zravnava. »Torej je odločeno,« reče.

Kessler si med potjo zapenja uniformo. Teško dlani položi na Strickovo ramo. Strick opazuje obraz, ki se je razlezel od zadovoljstva. »Nesiva torej veselo novico pašim golobčkom,« pravi. »Presenečeni boste, Strick, ko boste videli, kako tile možakarji ubogajo.«

Takoj ko stražar opazi Kesslerja, na široko odpre vrata vojašnice.

Desetnik Vogel, ki je na vrsti, da kot pribočnik služi v častniškem domu, se kraljevsko zabava. Službuje enkrat v tednu in pri vseh posebnih svečanostih: vedno pa se sijajno zabava.

Brž ko se natančno ob enajstih prikaže v kuhinji častniškega doma, na ves glas in veselo zavpije, da bo spet imel priložnost, da bo pljunil častnikom v juho, vendar, tako pravi, tega ne bo storil.

Nihče od ostalih pribočnikov ga ne jemlje resno, kajti Vogel slovi kot poseben. Uživa, kot pravimo, svobodo norcev. In jo resno izporišča. Celo podčastnik v častniškem domu je brez moči. Vogel je namreč sladokusec in je — in takšni so po podčastnikovem mnenju redki — z jezikom in možgani.

Podčastnik častniškega doma da mnogo na Voglovo oceno. Kadar dodaja začimbe, stoji z žlico v roki poleg njega. Zamrži in zadovoljno mlaskne z jezikom. Potem dolgo premišluje, kot bi reševal svetovne probleme. Podčastnik, debel, vedno prijazen, kadar sme biti, in vedno pripravljiven kuhati, zadrž diha. Kajti Voglovo mišljenje ima rep in glavo, trdi podčastnik.

In prav zaradi tega zavzema Vogel kot pribočnik v častniškem domu posebno mesto. Ostali pribočniki strežejo, Vogel svetuje; vsi ostali pomivajo posodo, Vogel s podčastnikom razdeljuje hrano. Vsi drgnejo in ribajo kamenite ploščice, Vogel šteje srebrnino ali popisuje zaloge v kleti.

Kosilo je gotovo. Po telečji pečenki v omaki so postregli s čokoladno slaščico. Po kosilu se je večina častnikov opravičila, češ da jih čakajo resni uradni prosil, vendar zdaj udobno ležijo v postelji. Samo polkovnik z družbo je odšel na teraso. Tam vsi, razen Raaba, od vseh strani obirajo Stricka. V glavnem z nožički, samo Wolf maha z velikansko mesarico. Vogel ve: Wolf pobije na tla samo sovražnika, ki ni prisoten.

Vogel streže s predano pozornostjo družbi na terasi. Prinese tri senčnike, da bi družba lahko počivala v hladu. Nepreremoma zamenjuje pepelnice in prinaša kocke ledu. Kdaj pa kdaj polkovnik zadovoljno ošine s pogledom tega najmarljivejšega pribočnika.

Kadar pri mizi nima dela, stoji Vogel pri steklenih vratih in vleče na ušesa. Komaj katera beseda mu uide. Okrožni vodja in polkovnik navržeta samo nepomembne opombe. Videti sta kot požigalca, ki zadovoljno strmita v razplameneli ogenj. Samo sem in tja kakšna beseda, kot cunjica, namočena v olju, da poživi ogenj, ko jo vržejo vanj. Wolf nalaga treske in Geiger mu odlično pomaga.

Iz pogovora posnema Vogel, da je Strick najmanj tožbar, če ne celo izzi-vač. Da ni prišel na kosilo, predstavlja upor proti predpisom častniškega doma. Potem izve Vogel, da je Kessler, ki je iz nerazumljivih razlogov postal stotnik, toliko kot razbojnik, medtem ko ima pooblastila poveljujočega generala, kot tiho pripomni polkovnik.

Vogel bi še marsikaj slišal, če ga ne bi ujel previdni Raabe. Raabe ga pokliče in reče: »Mislim, Vogel, da imate prav tako dober sluh kot pamet. Ne to ne ono tačas ni potrebno. Prosim, odidite. Če vas bomo potrebovali, vas bomo že poklicali.« Pogovor je utihnil. Raabeju nihče ne ugovarja, toda Voglu ne preostane nič drugega, kot da izgine.

V kuhinji uprizori kratko medigro. Čedni in lepo zaokroženi pomivalci Ireni prijateljsko svetujejo, naj toliko ne žre, ker se bo še bolj zredila. Irena mu v jezi vrže cunjico v obraz. Vogel se prikloni in mokra, težka cunjica v vso močjo prileti do kupa kročnikov in jih zbije z mize. Vogel zaploska, kot bi se navduševal ob varietejski predstavi.

Sladka in pohotna Irena izjavi, da ga bo prijavila podčastniku častniškega doma. Vogel samo nemarno zamahne z roko. Irena, ki besni od jeze, trdi, da jo podčastnik vedno uboga, kar pa Vogla niti najmanj ne vznemiri. »To boš lepo obdržala zase. Sicer bo tvoj ljubljani podčastnik izvedel, da se počasi rešiš, za zdaj samo okoli riti. Ti pa veš, da je moj prijatelj podčastnik estet. In estet je to, kar ti nisi. Podčastnik visoko cení moje mišljenje o okusu in upravičeno. Nikakor ne smeš dovoliti, da te bo imel za debeluško.«

Irena izlije iz globokih skléd ostankne omake na krompir v posodi za pomije. Potem iztrže tudi slaščice, ki so ostale. »Želi še kdo, razen Vogla, gosjo juho,« zavpije Irena. Pribočniki so siti. »Zri sama, dokler ne počiš,« zakliče eden od njih. »Besniš, ker te ne pustim k sebi,« zavpije Irena. In Vogel: »Postani podčastnik, človek! Potem boš prišel k Ireni in podobnim: do nje in nanjo.«

Pribočniki se hehetajo. To je spet pravi Vogel! Edini, ki ne leze prebrisani Ireni pod kijkljo. No, Vogel nima časa, da bi užival na lovorikah. Skozi steklena vrata je opazil, da sta v predstobi Strick in Kessler. Videti sta kot trgovca z živino, ki sta sklenila dobro kupčijo.

Vogel se jima približa, kot bi čakal na ukaze. Kessler reče: »Pokažite mi, kje je telefon. In izginite.« Vogel odvede Kesslerja v oblačnico, kjer je telefon. Čuje, kako zahteva Kessler zvezo z generalnim poveljstvom v Würzburgu. »Ampak takoj, če lahko prosim.«

Strick se nasmehne Voglu in mu pomežikne. Vogel je navdušen. Kretajo že pozna. Tako mu je namignil Strick, ko je pred mnogimi leti prinesel svoji naduti teti petrolejsko svetilko, v katero se je poscal. Kessler, ki priganja zvezo, opazi Vogla in reče: »Kaj se niste zunaj, človek?«

Vogel se odmaje v kuhinjo. Tam izliva Irena gosjo juho v pomije. Slaščice, juha in krompir so se spremenili v mehko kašo. Oster smrad, ki prihaja iz pomij, je sladkoben in težak. »O, Mo bi to vedel naš ljubljani fuhrer!« reče Vogel in žalostno pobesi pogled.

Toda Irena ga jezno odsune. Meni, da fuhrer ne bi imel nič proti njej in njenim pomijam. Kajti vse odpadke izkoriščajo tako, kot ustreza težkim časom, v katerih živijo. Vse, kar ostane, in ostane marsikaj, dobijo vojaške svinje.

Vojaške svinje so pridobitev stotnika Wolfa. On je — kot je rekel nekoč v dobrem razpoloženju polkovnik — njihov oče; najmanj vsaj njihov duhovni oče. Odpadke, tako je sklenil Wolf, moramo izkoristiti. In častniške, je dodal, za častnike. Ergo: pomije svinjam in ko bodo dozorele za nož, spet častnikom na mizo. Nastali bodo novi odpadki in ti pomenijo nove živali, s katerimi se bodo hranili. Genialno izmišljen krog, ki znatno bogati kosila.



Spored RTV Ljubljana za teden od 5. do 11. marca 1962

PONEDELJEK 5. marca	TOREK 6. marca	SREDA 7. marca	ČETRTEK 8. marca	PETER 9. marca	SOBOTA 10. marca	NEDELJA 11. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Ljubljanski oket poje pesmi in priredbe Leopolda Cernigoja — 8.20 Od Urala do Apeninskega polotoka — 8.55 Za mlade radovedne — 9.25 Med suitami — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Stiri angleške pesmi Josepha Haydna — 11.15 Naš podlistek — 11.55 Overtura in balet »Valpurgina noč« iz Gounodovega Fausta — 12.05 Trio iz Doline pri Trstu — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pianist Malcolm Troup — 13.59 Georg Philipp Telemann: Andante in Allegro iz Sonate g-molu za oboo in klavir — 14.05 Zvočni kaledoskop — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Majhni zabavni ansambli — 15.40 Literarni spored — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 55 minut za ju. biteljne operne glasbe — 18.00 Poročila aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Ko na zemljo pada mrak — 18.45 Radijska univerza — 19.00 Obvestila — 19.05 Ljubljana-Zagreb — Beograd — (Popevke in zabavni ansambli) — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00-21.35 Koncert simfoničnega orkestra Slovenske filharmonije — 20.45 — 21.00 Kulturna tribuna — 21.35 Radij ih poljubšate — 22.15 Glasbena skrinja — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Plesni orkester RTV Ljubljana — 23.20 Nočni akordi	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Mešanji zbor »Slaščice« iz Trbovelj — 8.25 Glasba ob delu — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Risto Savin: Sonata op. 22 za violončelo in klavir — 9.52 Paul Dukas: Villanelle — 10.15 Izberite melodijo tedna (ponovitev) — 11.00 Plesni orkester Kurt Edelhagen — 11.15 Napreduje v angleščini — 11.30 Mozart v izvedbi pianistke Klare Hasil — 12.05 Ansambel Mežek iz Zirovnice — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Skladbe Emilia Adamiča — 13.50 Zabavni orkester RTV Ljubljana — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Arjeje iz oper Georga Friedricha Händla — 15.20 Nekaj veselih popevk Boruta Lesjaka — 15.30 V torek nasvidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Reška mezzosopranska Blanka Zec z novimi pesmimi, vmes Prokofjeve medigre — 17.40 Zabavni orkester Alfredo Antonini — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Količek za mlade ljubitelje glasbe — 18.45 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Veliki zabavni orkester tega tedna — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Pevski zbor filozofske fakultete iz Porto Alegre — 20.30 Radijska igra — 21.40 Vesele glasbene slike — 22.15 Uvod v glasbo 20. stoletja — 23.05 Italijanske popevke — 23.25 Plesna glasba po-	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Igra Kmečka godba — 8.20 Bruno Bjelinski: Godalni kvartet številka 2 — 8.47 Violinist Elaise Calame zaigra Adagio Zoltana Kodalyja — 8.55 Pisani svet pravičje in zgodb — 9.25 Zvočni mavrica — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Blagoje Bersa: Dramatična uvertura — 11.15 Človek in zdravje — 11.25 Radij ih poslušate — Narodne poje Darinka Režek — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Poje vokalni kvintet »Lisinski« iz Zagreba — 13.45 Zabavni orkester Raphaela — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Iz cikla Bedriča Smetane Moja domovina — 15.20 Pri skladatelju Blažu Arničju — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Siferjem na pot — 17.50 Hammond orgle — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz studija Radiotelevizije Beograd in Zagreb — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Koncertirajo Rimski virtuozi — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Naš variete — 20.50 Richard Strauss: III. dejanje opere »Kavalir z rožo« — 22.15 Po svetu jazza — 22.45 Orkester Alfred Scholz — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 S popevkami čez kontinente — 24.00 Zadržna poročila in zaključek oddaje	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Scherzi in romanco — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Sovjetska in poljska zabavna glasba — 9.40 Pet minut za novo pesnico — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Pihalni orkester LM — 11.15 Ruski tečaj za začetnike — 11.30 Dve pianistki in dve pevki — 11.45 Violinistka Jelka Staničeva v starih skladbah za violino in klavir — 12.05 Trio Svevnik iz Maribora — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Domači napravi izpod zelenega Pohorja — 13.50 Od pianina do pihalne godbe — 14.10 Glasovi pomladi — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Orgle in orglice — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pojejo vam filmski igralci — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Borj. Ciklus pesmi slovenske skladateljice Breda Ščekove — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Cetrvor večer domači pesmi in napevov — 20.45 Godala v veselem ritmu — 21.00 Literarni večer — 21.40 Primož Ramovski: Simfonieta — 22.15 Naši tonski tehnični vam predvajajo — 22.45 Intermezzo z orkestrom Montovani — 23.05 Iz sodobne češke komorne glasbe — 23.37 Ameriške popevke	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Melodije na tekočem traku — 8.40 Zbor RTV Beograd — 8.55 Pionirski tednik — 9.35 Količek za mlade ljubitelje glasbe — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Nekaj naših posnetkov komorne glasbe — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Ali vam ugaja? — 12.05 Tri pesmi iz raznih krajev sveta — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Slovenski operni pevci — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Chopin: Stiri mazurke in scherzo v E-duru — 15.20 Z melodijami po svetu — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Simfonija in suita — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Poljske narodne pesmi — 18.25 Poje zbor Primorskih akademikov — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Umberto Giordano: Zaključni prizor III. dej. opere Andre Chenier — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Trije veliki zabavni orkestri — 20.15 Tedenski zunanepolitični pregled — 20.30 S koncerta za pihala in harfo na aldeburškem festivalu 1958 — 21.00 V ritmu cha cha — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.15 Igramo za vas — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Simfonična glasba z obeh strani Atlantika	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.30-8.35 Napotki za turiste — 8.05 Poštarske v glasbeni redakciji — 8.35 S citrami po Evropi — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Dva domača avtorja — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Pevka Anica Zubovji — 11.15 Angleščina za mladino — 44. lekcija — (ponovitev) — 11.30 Iz oper Julesa Masseneta — 12.05 Narodne v prireditvi Cirila Vremsaka — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Dalmatinske pesmi — 13.45 Instrumenti na sestanku — 14.05 Vedri zvoki in popevke za soboto popoldne — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Napotki za turiste — 15.25 Edvard Grieg: Peer Gynt, suita št. 1 — 15.40 Mariborski komorni zbor — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.50 Kvintet Jožeta Kamplja — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz zgodbe o beneški pevki Giocondi — 18.45 Naši popotniki na tujem — 19.00 Obvestila 19.05 25 minut z domačimi ansambli — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Prijubljene slovenske popevke — 20.20 Radijska komedija — 21.00 Za prijeten konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Zaplesimo vsi! — 24.00 Zadržna poročila in zaključek oddaje	6.00-6.30 Nedeljski jutranji pozdrav — vmes ob 6.30-6.35 Napotki za turiste — 6.35-8.00 Vedri zvoki — 7.30-7.35 Radijski kolektor in prireditve dneva — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.40 Vesele pesmi za otroke — 8.55 Medigra z orkestrom Les Baxter — 9.05 Z glasbo v novi tedni — 9.45 »Tovariš, pojdi domov« in še dve jugoslovnski skladbi — 10.00 Se pomnite, tovariši... — 10.30 Koncertna matineja — 11.30 Nedeljska poročila — 11.50 Kitara in mandoline — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 13.30 Za našo vas — 14.00 Slovenske narodne v prireditvi Karla Pahorja — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Z našimi pevci v komičnih operah — 16.00 Humoreska tega tedna — 17.11 In Petrov: Gorim in te zgorim — 18.20 Popoldne ob radijskem sprejemniku — 17.05 Franci Sturm: Komorna sonata za violino in klavir — 17.15 Radijska igra — Matej Bor: Raztrganci — 18.20 Ivo Lhotka-Kalinski: Sedem bagatel — 18.30 Sportna nedelja — 19.05 Zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite melodijo tedna — 20.45 Zabavni zvoki — 21.00 Koncert treh umetnikov: Menuhin, Nicoletti, Brittna — 22.15 Orkestri in solisti RTV Ljubljana — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadržna poročila in zaključek oddaje



Kako je prišlo do najbolj popolne združitve



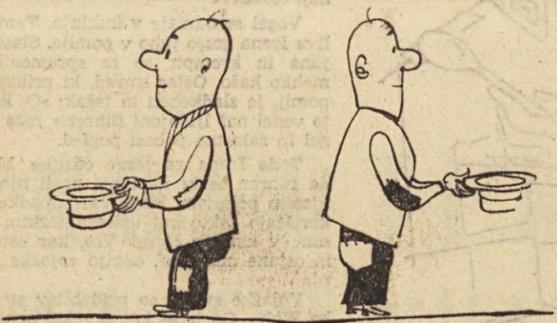
Začela sta šoferja...



... nato sta se združila računovodja...



... sledila je združitve osnovnih sredstev...



... nato so z združenimi močmi začeli znova

HUMORESKA

SAVO MARIČ:

TEČAJ

Vsi smo se že strinjali s tem, da nam je potreben strokovni dvig. Na konferenci, ki je bila sklicana prav v ta namen, je bilo več govornikov kot na katerikoli drugi. Tudi udeležba je bila večja kot sicer. Predsedniku ni bilo treba ponovno vprašati, če želi kdo se kaj povedati.

Eden je predlagal, naj bi se uvedla predavanja predmetov, ki so najbolj potrebni za boljše razumevanje našega dela. Drugi je zahteval uvedbo splošnih predmetov — zgodovine, zemljepisa in drugih. Ne spominjam se, ali je morda predlagal tudi zoologijo in latinščino.

Kolikor jezikov znaš, toliko mož veljaš — je navajal tretji. Zamislite si, da bi med sto in nekaj več, kolikor nas je tu zbranih, bilo vsaj osemdeset takšnih, ki bi govorili neki tuj jezik. To bi pomenilo, da več veljamo kot onih drugih dvesto. Tujih jezikov se moramo učiti — po vrsti, vsi brez razlike. Mislim, da me razumete!

Vsi so ga razumeli.

Tedaj se je dvignil četrti, ki je odlično dokazoval potrebo znanja stenografije.

Tudi z njim so se strinjali.

Tovariši in tovarišice, mislim, da ni treba, da bi vam na dolgo in široko razlagal — je dejal peti, — kako je potrebno dandanes, da znaš voziti avto ali katerikoli motorno vozilo. Motorizacija, tovariši, ima v našem času odločilen pomen. Zato upam, da boste sprejeli moj predlog o uvedbi avtomobilskega tečaja...

Tovarišica Nata je predlagala, da bi se uslužbenec vsekakor morali naučiti daktilografije. In zopet so vsi podprli predlog, da naj se čimprej začne s poukom tipkanja na pisalnem stroju.

Nato so sledili predlogi o uvedbi tečajev za knjigovodstvo, za esperanto, za prvo pomoč in za gospodinjstvo, tečaji za šivanje za one tovarišice, ki še niso samostojne gospodinjice in končno tečaj za prostovoljne gasilce.

Rečeno — storjeno. Takoj drugi dan so začeli z zbiranjem prijav za

tečaje, ne glede na to, da se je sedaj vpisalo znatno manjše število.

Poseben odbor se je lotil organizacije tečajev z velikim poletom. Skratka, vse se je razvijalo po načrtu.

Končno je napočil dan prvega predavanja — ni važno, katerega tečaja. Vpisani tečajniki so goreli od želje, da bi videli, kako bo šlo z njihovim novim učenjem. Klopi so bile polne brkatih ali celo svoločastih učencev, a predavatelji so bili srečni, ko so videli, da vsi ti ljudje hrepenijo po znanju. Skratka, izpolnjeni so bili pogoji; treba je bilo samo začeti, poprijeti za delo in se učiti.

Nekaj prvih ur je bila udeležba polnoštevna. Nato pa so začeli izostajati. Najprej dva, naslednje uro trije, nato pet, in potem vse več in več. Eden je moral na važno konferenco, drugega so zadrževali domači opravki, tretji je moral nujno na pot, črti to, peti kaj drugega... Klopi so se vedno bolj praznile... Bodoči kadri so se razpolovili. Bilo bi dobro, če bi vsaj polovica nadaljevala z delom. Nekateri tečaji so »začasno« že prenehali z delom.

Ponovno so sklicali konferenco. Na dnevnem redu so bili tudi tečaji. Toda to pot je moral predsednik nekolikokrat spodbujati tovariše k diskusiji. Vsi so molčali kot zaliti. Samo v zadnjih vrstah so se nekateri šepataje opravičevali, ne da bi se oglašili k besedi.

Končno se je nekdo dvignil. Dolgo je razlagal, kako se železna peč hitro segreje, toda tudi hitro ohladi.

Nekdo ga je nato dopolnil z nekaj stavki o disciplini, vendar se je vse to preslišalo.

Končno so sklenili, da skličejo novo konferenco, na kateri naj bi vsi tovariši in tovarišice bili pripravljeni na diskusijo o tem vprašanju.

In ta konferenca je prišla. Mnogo jih je manjkalo. Menda iz navade, ker so izostajali tudi na tečajih. Predsednik je spodbujal k diskusiji. Diskutantov pa ni bilo. Vendar se je oglašil nekdo, ki je dokazoval

Prodajni servis

Modna hiša

LJUBLJANA
Cigaletova ulica

vas vabi na ogled izdelkov svojih članov • Vaše želje in nasveti nam bodo koristno napotilo, ki ga bomo posredovali članom-proizvajalcem

potrebo po tečajih in obenem iskal teoretske vzroke izostankov.

Ne spominjam se pa, da bi bil kdo to pot omenil disciplino. Če je to tudi storil, potem ga gotovo ni nihče poslušal. Zopet je bilo sklenjeno, da se to vprašanje podrobno prouči in ponovno postavi na dnevni red prihodnje konference.

Potem je bilo še nekaj konferenc, toda tečaji so ostali v seznamu točk dnevnega reda. Klopi pa zijajo prazne.

Vedno bolj se mi dozdeva, da so na zadnji konferenci sklenili, da bodo na dnevni red prihodnje konference postavili tudi vprašanje tečajev. Bomo videli, kaj bo...

Spet sejem gostinske opreme

Danes bodo na razstavišču Mariborskega tedna odprli II. specializirani mednarodni sejem gostinske opreme. Letošnji sejem bo nedvomno pomemben korak v nadaljnjem razvoju gostinstva in turizma v naši državi. Sejem pomeni manifestacijo ene izmed vej našega gospodarstva, ki postaja vse pomembnejša.

Sejem gostinske opreme naj bi glede na naloge gostinstva, pa tudi na znatne investicije v gostinstvo, prispeval k izboljšanju kakovosti uslug v naših gostinskih in turističnih obratih. Na sejmu bodo razstavljali naši najvažnejši proizvajalci gostinske in turistične opreme. Torej bo na sejmu vse, kar je potrebno za opremo sodobnega gostinskega objekta. Pa še več. Med razstavljenimi predmeti bo mogoče videti precej novosti, za katere so poskrbela nekatera domača in inozemska podjetja. Večji del razstavljenih predmetov je standardnih, to je takšnih, ki jih naša industrija gostinske opreme že nudi, vendar pa jih

še marsikje ne uporabljajo. Zaradi tega bo imel sejem komercialni značaj. Njegova naloga je tudi, da propagira široko uporabo razstavljenih predmetov. Organizator sejma, to je Mariborski teden, je poskrbel, da si bo sejem gostinske opreme ogledalo čimveč gostinskih delavcev iz vse države.

Tudi sodobni pripravi prehrane v gostinski mreži in v mreži družbene prehrane bo omenjeni sejem posvetil vso pozornost. Razen posebne kulinarne razstave bodo na sejmu tudi tekmovanja v kuharstvu in spretnosti in strežbi. Znanost je, da so lani podelili nagrade (zlate in srebrne vilice) in to tradicijo bodo tudi letos obdržali. Najboljše ekipe pa bodo mimo tega prejele še denarne nagrade od Zvezne in Republiške gostinske zbornice.

V okviru sejma bodo posvetovani proizvajalci gostinske opreme in gostincev o raznih zanimivih temah, na primer o hranilni tehniki, sodobni prehrani itd.

II. MEDNARODNI SPECIALIZIRANI SEJEM GOSTINSKE OPREME

OD 3.—11. MARCA
NA RAZSTAVIŠČU MARIBORSKEGA TEDNA

Kulinarična razstava. Nagradno tekmovanje kuharske spretnosti

PIŠE: T. KRAS RIŠE: M. JEMEC

ČUDNA TROJKA

VEŠELA PARTIZANSKA ZGODBA



134. Prišli so po oba in ju odpeljali v ječo. Spogledala sta se in se zakrohotala: »Ustrelili naju najbrž ne bodo.« Prvi dan jima je minil v pripovedovanju, drugi dan sta že vpraševala, zakaj ju ne pokličejo na zaslišanje, tretji dan pa sta že zahtevala, da naj ju odvedejo h komandantu. »A tako, vidva pa saboterja,« je zavpil komandant. »Borca, ki smo ju dajali za vzgled, sabotirata.«



135. Komandant je govoril in Tomu se je orosilo čelo. Pogledal je Binča, ki je zmajal z glavo. Da bi postala saboterja, na to nista mislila. Hotela sta biti skupaj, se boriti, ker sta bila prepričana, da pač sodita skupaj in da naj to v štabu upošteva. Komandant jima je povedal, da bosta po kazni dobila lahki minometalec. Ko se je zvečer bataljon premaknil sta se potila s minometalcem.



136. Toma je nosil minometalec, Binč pa lesen zaboj s tridesetimi minami. Na položaju so jima povedali, kako se z njim strelja. Nista ju poslušala, ker sta bila tako močno užaljena, da tudi komandantu, ki je prišel na položaj, nista pogledala v oči. V prvi borbi sta postrelila vse mine ne da bi kaj zadela. Za kazen sta morala nositi po deset min. »To bo moj konec,« je stokal Tomo.



137. Po treh tednih, ko je imel ožuljen hrbet in noge, je zahteval Tomo, da ga komandant zasliši: »Poslušaj komandant,« je rekel. »Ti naju imaš za saboterja. Zakaj? Ker hočeva biti skupaj? To morda ni prav in vi razporejate. Ampak midva greva skupaj. Ali ne veš, kako slab borec sem bil brez njega. Z njim se počutim sigurnega in on z mano. Dokler smo bili skupaj, je bilo vse v redu.«



138. Komandant je nekaj časa pomišljal, potem pa je rekel: »Pojdi k orožarju po brzostrelko zase in za Binča. Pa še Bojanu, ki je prišel iz bolnice reci, če hoče k tebi. Zvečer morate dobiti zvezo z XII. brigado.« Toma je skoraj odneslo iz štaba. Poklical je Binča in oba sta stekla poiskat Bojana. Zvečer so s pismom odšli na pot. Niso še hodili dobro uro, ko so padli v zasedo.



139. »Bataljon v strelce,« je zavpil Tomo. Poiskal si je zaklon in streljal proti zasedi. V tem sta Bojan in Binč, vsak s svoje strani obšla zasedo in jo napadla iz boka. Napad je bil tako nenaden, da so Nemci zbežali. Enemu pa to ni uspelo. Binč mu je vzel puško in si jo optal čez hrbet. »Taka stvar zmerom prav pride,« je rekel Bojanu. Potem pa je zaklical v dolino. »Prehod prosti!«



140. Tomo je pripihal k njima. »Komanda pa, fantakaj. Kakor Suvorov.« Binč je predlagal, da bi zapeli. Tomo je rekel, da morajo njihovo. »Snoč pa dav je bomba padla, zimba, zumba... Na zelenem travniku...« Borca sta se smejala pesmi. Tomo pa je zavpil: »Bataljon, tišina! V strelce, naprej...«

KONEC